

LIK@BTA.BG

ИЗДАНИЕ НА БТА ЗА ЛИТЕРАТУРА, ИЗКУСТВО И КУЛТУРА, ГОДИНА LXI

АВГУСТ 2026

ЛИТЕРАТУРА
ИЗКУСТВО
КУЛТУРА

Погрбеніе
свѣтаго Іоанна

ХРИ/М РОЖЕСТЬЕ ПРЕСВАТА БУДІ

СВЕТИ ЙОАН РИЛСКИ – 1080 ГОДИНИ НЕБЕСЕН ЗАКРИЛНИК НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД

ЛИК

АВГУСТ 2026

ТЕМАТИЧНО ИЗДАНИЕ
НА БЪЛГАРСКАТА
ТЕЛЕГРАФНА
АГЕНЦИЯ

ГЕНЕРАЛЕН ДИРЕКТОР:
Кирил Вълчев

ГЛАВЕН РЕДАКТОР:
Георги Лозанов

ОТГОВОРЕН РЕДАКТОР:
Яница Христова

МЛАДШИ РЕДАКТОР:
Ренета Георгиева

КОРЕКТОР:
Лиляна Николова

Екипът на списание ЛИК изказва благодарност към Евгения Иванова, библиотекар на Рилската света обител, за съдействието при подготовката на изданието.

ХУДОЖНИК НА КОРИЦА:
Данаил Алексиев и Пламен Герчев

КОРИЦА:
колаж с щампа на Рилския манастир от 1847 г. от фонда на Светата обител и снимка на манастира от архива на БТА

ДИЗАЙН И ПРЕДПЕЧАТ:
Леонора Константинова

ПО ДИЗАЙН НА СТУДЕНТИ ОТ НХА:
Теодор Мирчев
Елисавета Драгомирова
Виктория Димитрова

В БРОЯ СА ИЗПОЛЗВАНИ СНИМКИ ОТ:
архив на Пресфотото БТА,
pressphoto@bta.bg
ISSN 0324-0444

КОНТАКТИ:
Българска телеграфна агенция
1124 София,
бул. „Цариградско шосе“ 49

РЕКЛАМА:
marketing@bta.bg / 02 926 2296

ИЗРАБОТКА:
„ПРИНТИНГ ХАУС“ ЕООД

СЪДЪРЖАНИЕ

СВЕТИ ЙОАН РИЛСКИ – 1080 ГОДИНИ НЕБЕСЕН ЗАКРИЛНИК НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОД

- 6** Слово по случай 1080 години от успението и 1150 години от рождението на светия преподобен наш отец Йоан Рилски Чудотворец
Негово Светейшество Български патриарх и Софийски митрополит Даниил
- 10** Пожарът на Възраждането. Ктиторите на Рилската света обител
Адрианополски епископ Евлогий, игумен на Рилската света обител
- 14** Из „Чудеса на свети Йоан Рилски“
Откъс от книгата на Рилската света обител
- 20** Свети преподобни Йоан пустинножител Рилски и исихазмът
Проф. д.ф.н. Георги Каприв
- 24** Свети Иван Рилски в паметта на народа
Проф. Иван Желев
- 30** Щитът на вярата
Свети Йоан Рилски – почит без граници.
Пътуванията извън България на мощите на светеца от Рила
Проф. Аксиния Джурова
- 38** Рилският манастир – щрихи от съвременната му история
Мария Златкова
- 42** Софийска духовна семинария „Свети Йоан Рилски“ – живата история на една духовна школа
Екатерина Лазарова, отдел „Справочна“ на БТА
- 44** Свети Йоан Рилски и Рилският манастир в архива на Българската телеграфна агенция
- 96** Отец Сава Шони Кокудев:
Поклонническият път „Рилският Чудотворец“ е пътуване вътре към истината за самия себе си
- 101** Ставрофорен иконом Кирил Попов – енорийски свещеник в катедралния храм „Св. Неделя“ в София и диригент на Софийския свещенически хор:
Посланията в музикалната поема „Рилският пустинник“ звучат актуално
- 106** Александър Чобанов, писател и сценарист:
Благословени сме, че имаме Рилския манастир и неговия светец свети Йоан Рилски
- 109** Завет на свети Йоан Рилски

Достоен!

Броят на списание ЛИК на БТА през август 1080 години след успението на свети Йоан Рилски е като този възглас, с който още от ранната Църква въвеждали духовник в сан.

Свети Йоан Рилски става неизменен духовен ориентир за православния ни народ по думите на патриарх Даниил в представеното на ЛИК слово, подготвено да бъде произнесено в Рилския манастир на 18 август, когато се отбелязват 1080 години от успението на светеца и по повод предполагаемата 1150-а годишнина от неговото рождение.

Но покровителят на българите вероятно не е чул възгласа – свидетелство, че е достоен да понесе възложено му църковно служение. Това е така, защото – както отбелязва в следващите страници богословът проф. Иван Желев – няма сведения небесният покровител на българския народ да е имал свещен сан, макар народът да е „преброждал трудно проходимите горски масиви, за да стигне до него, да общува с него, да се научи от богатия му духовен опит, да получи отговор на жизнено важни въпроси“.

В житието на преподобния

Йоан Рилски Чудотворец свети Евтимий Патриарх Търновски пише, че в него са събрани „всички добродетели“, но няма и намек сам да е търсил похвала. Напротив, самият светец в своето завещание, чийто пълен текст припомняме в края на списанието, сам себе си наричал за недостоен като започва с думите: „Аз, смиреният и грешен Йоан, който не съм извършил никакво добро на земята... намислих да ви напиша това мое грубо и неукто завещание...“ и завършва: „А вие винаги поминавайте в молитвите си мене, грешния ваш отец, та да получа милост в съдния ден, понеже нищо добро не сторих на земята и се боя от съда и мъките, приготвени за грешници като мен...“

Думите „това мое грубо и неукто завещание“ не бива да заблуждават, както отбелязва проф. Георги Капривев в статията си в този брой за рилския пустиннослужител и исихазма – аскетичното течение в православното християнство за единение на човека с Бога чрез вътрешно безмълвие и непрекъсната сърдечна (Иисусова) молитва. „Свети Йоан показва знаене не само на Светото писание – Господния закон, който „да поучава ден и нощ“. Това обаче не е „равнодушие към действителността“ и „дух на отрицание“. Мнозина исихасти са социално и даже държавнически активни“, пише проф. Капривев.

Затова този брой на ЛИК се опитва да припомни примера на считащия себе си за недостоен свети Йоан Рилски за нашето общество, в което днес често мнозина смятат себе си за достойни, особено современните водачи.

Примерът на свети Йоан Рилски

е и един от поводите БТА да подготвя на празника му на 19 октомври тази година 21-вата Световна среща на българските медии на тема „Медии и водачи“ в Унгария, където нетленните мощи на светеца са известно време, както припомня в статията си в този брой на ЛИК проф. Аксиния Джурова, която пише за завръщането след странствания и до София и Търново на мощите в Рилския манастир като за „сияйно тържество“.

Срещата, чието 16-о издание през 2021 г. с българоезични медии от 17 държави беше в Рилския манастир на тема „Медии и истина“ и се надяваме да събере отново като миналата година в София, Вършец и Клисурския манастир „Св. св. Кирил и Методий“ българоезични медии от поне вече 25 държави, ще бъде в седмицата на президентските избори като полезно напомняне на заръката на свети Йоан Рилски към онези, чиито настоявания, че са достойни за водачи, медиите ще усилват: „Не търсете да седите на челните места и да началствате, но помнете Онозова, който е казал: „Който иска между вас да бъде пръв, нека бъде на всички роб.“

Повече от хилядолетие хора следват заветите на свети Йоан Рилски – доказателство, че водач не е този, който иска да бъде такъв, а този, който бъде поискан да бъде начело. И е жалко за този народ, когато „няма люде духом силни и няма вождове любвеобилни, които по правий път да го поведат“, както отец Кирил Попов цитира в интервюто си в ЛИК сложените в устата на младия Йоан думи от писателя Тихомир Павлов в „Рил-

ския пустинник“, който отецът – композитор и диригент, превърна в музикална поема на сцената на Софийската опера.

А писателят и сценарист Александър Чобанов, автор на романа „Дъждът оставя следи“, превърнат и в телевизионен сериал с действие в Рилския манастир като още един пример за присъствието на Рилския светец и в изкуството, изтъква също в интервю в този брой как „ние сме благословени, че имаме такова място и такъв светец, който е бродил из земите ни“. Това благословение е потвърждение, че „човек не може да приеме нищо, ако не му е дадено от небето“, както е казано в Евангелието (Йоан 3:27). Така и Давид е извикан от кошарите на полето, където пасе овцете на баща си Есей край Витлеем, и Бог го извежда от скромното овчарско служение към царското призвание.

Духовни водачи като свети Йоан Рилски наистина са Божие послание – „дивен е Бог в своите светии“, както цитира един псалм патриарх Даниил в своето слово. Българите можем повече от хилядолетие да се радваме на такъв небесен закрилник като възнаграждение, докато от небето могат да се дават водачи и за изпитание, страдание, упование или покаяние. А светецът е даден от небето на българите да им помага да изминат онзи „30 сантиметра път до Царството Божие – пътя на ума към сърцето, където се познава Бога“, както казва отец Сава Кокудев в разказа си в ЛИК за 120-километровия пешеходен поклоннически път „Рилският Чудотворец“ от София до Рилския манастир, който прекосява планините Витоша, Верила и Рила.

Защото наистина е награда всеки от българите да има ориентир в търсенето, намирането и упражняването със сърце на призванието, с което човек се ражда. А ориентирането е още по-трудно във време, в което медиите показват доста непризвани или те сами си взимат думата в социалните мрежи, без да разбират какво им подobaва и какво им вреди, за да го откажат навреме – противно на свети Йоан Рилски, който отказал златото, изпратено му от самия цар. А и в негово време, както във всяко време, бесовете са взимали различни образи – освен на изкушения – като разбойници и клеветници, с които светецът също се справил.

Така свети Йоан Рилски успял, докато хилядолетие дргуи умират. И този брой на ЛИК съдържа текстове, които може да ни помогнат да се опитаме да мерим за кого да се каже това днес, понеже следва заветите на светеца, сред които накрая на този брой на ЛИК четем и тези:

„Най-вече се пазете от змията на сребролюбието, защото сребролюбието е корен на всички злини.“

„Не търсете също да бъдете познавани и обичани от земните царе и князе, нито се надявайте на тях...“

„Старайте се да живеете единодушно и единомислено.“

А най-светлият пример за единодушие и единомислие на българския народ е светата обител на преподобния Йоан. Както подчертава в статията си в ЛИК изуменият епископ Евлогий, „историята на Рилския манастир свидетелства, че неговото изграждане, съхраняване и възстановяване не

са дело на един-единствен ктитор. Наред със свети Йоан Рилски, протосеваст Хрельо, българските царе и монашеските възобновители в изграждането на обителта участват духовници, търговци, еснафи, поклонници, градски и селски общности. Едни предоставят средства, дргуи – имоти, трети – труд, строителни материали, художествени произведения или правна и политическа защита. Запазените ктиторски надписи, портрети, грамоти и строителни паметници доказват, че днешният комплекс е плод на многовековно приемство и на колективно църковно съзнание. В този смисъл Рилският манастир е едновременно дело на определени исторически личности и общо духовно достойствие на българския народ. Завещана ни е тази всебългарска светиня като връзка между минало и настояще и е важно да я предадем съхранена в ръцете на следващите поколения. Грижите за нея са ежедневни и те са отговорност на всеки от нас. Съществена е ролята на ктиторството. Както в миналото, така и в наши дни то е не просто личен принос за добрата поддръжка на един манастир, а лепта на душата за вечността, чийто жив извор е Рилската света обител – вековна опора на всички българи“.

Но в този брой на ЛИК можем да прочетем и за период от историята на Рилския манастир, през който той е одържавен и монасите изгонени. В статията „Рилският манастир – шрихи от съвременната история“ Мария Златкова, която е автор на книгата „Рилският манастир в най-ново време (1944–2019). Политика, идеология, вяра“, припомня, че в края на своя Лето-

пис на Светата рилска обител за периода 1904-1961 г. архимандрит Климент Рилец е написал: „Така приключи хилядогодишната история на Рилската света обител“.

Златкова пише, че и днес има „редици затруднения в работата на обителта, които произтичат от пречки, създавани от местните власти“. Пример за такива пречки има в последната публикувана в броя новина от архивите на БТА, която разказва за окаяното състояние на общинския път от манастира, който води към гроба на свети Йоан Рилски.

Именно новини и снимки от Рилския манастир, запазени в архивите на БТА през малко повече от последното столетие, са съществена част от този брой на ЛИК. Първата новина е само пет години след първия бюлетин на агенцията – от 1903 г., когато в манастира избягали около хиляда въстаници от Серския санджак. Следват години с новини за български и чужди делегации, за които посещението на Рилския манастир неизменно е сред най-важните събития.

Новина от 1943 г. за погребението на цар Борис Трети припомня желанието му това да стане в Рилския манастир. „Той обичаше извънредно много Рилския манастир и особено много почиташе свети Иван Рилски. Много често ходеше там да се моли“, пише тогава БТА, а днес това е и напомняне към обичайно отсъстващите от манастира български държавници в наши дни. Новина за изваждането от комунистите на тялото на цар Борис Трети от гроба му в сборната черква на Рилския манастир в БТА няма, но агенцията съобщава за препогребването на сърцето му в същия гроб в Рилския

манастир през 1993 г.

Архивите пазят съобщенията от 1946 г., когато Националният комитет на Отечествения фронт образува „Централен комитет за честване на 1000-годишнината на Иван Рилски“, а „26 май, неделя, е обявен с решение на Министерския съвет за всенароден празник по случай 1000 години от смъртта на св. Иван Рилски“ – в първата новина „свети“ вече липсва, но във втората все още има „св.“ пред името.

От края на 40-те години до края на комунистическата власт през 1990 г. има десетки новини за Рилския манастир като туристически обект с посещения на делегации, но не и за изгонването на монасите през 1961 г. и връщането на неколцина през 1968 г.

Затова пък новина от 1969 г. разказва как Хрельовата кула с нейните бойници иронично е естествен декор на оригиналното театрално представление – доста по-рано преди „Сцена на вековете“ на Царевец във Велико Търново, на чиито 40 години след 1985 г. беше посветен предишният юлски брой на ЛИК.

През 1980 г. БТА съобщава, че Рилският манастир е отличен с наградата „Златната ябълка“ на Международната федерация на журналистите и писателите по туризма (ФИЖЕТ), а през 1983 г. – за включването му заедно с още три български обекта в списъка на културни и природни ценности на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО).

Новина на БТА от 1991 г. е решението на Министерския съвет за възстановяването на монашеския статут на Рилския манастир. „В

Рилския манастир ще се въведе нормалният режим на монашеския живот, но той ще бъде гостоприемен и за туристите“, казва пред журналисти господин Методи Спасов, директор на Дирекцията по вероизповеданията към Министерския съвет. Като парадоксален той изтъква факта, че сега в манастира има 8 монаси и... 88 музейни работници“, пише БТА.

После следват новини за неосъществените в крайна сметка намерения за приемане на специален закон за Рилския манастир, какъвто е имало в Царство България, а според новина от 1977 г. дори в комунистическа България е имало нарочна наредба, която урежда „въпросите по опазването на националния исторически и архитектурен резерват „Рилски манастир“. Впрочем новина от 1968 г. съобщава за одобряването на „общ градоустройствен и идейно-застрахователен план на комплекса „Рилски манастир“ и на Националния лесопарк „Партизанска поляна“, каквито вече почти четири десетилетия след края на комунизма институциите на демократична България не успяват да одобрят, макар новина от 2014 г. да е за решението на правителството да обяви Рилския манастир и землището му за обект с национално значение.

Затова пък новините от архивите пазят спомена за постоянните усилия на монашеската управа на манастира да го поддържа и обновява – като новината от 2007 г., когато е отворен ремонтираният църковно-историческия музей.

Сред новините от Рилския манастир през новото хилядолетие са за посрещането през 2002

г. на папа Йоан Павел Втори и провеждането през 2008 г. на Шестия църковно-народен събор на Българската православна църква. Новина от 2016 г. е, че датата 19 октомври, когато се почита свети Йоан Рилски, е обявена от парламентите в София и Будапеща за Ден на българско-унгарското приятелство.

Новина от 2018 г. разказва как журналисти от БТА залесяват 120 фиданки на екопътека „Кръста“ по пътя за Рилския манастир по повод 120-ата годишнина на агенцията.

А от 2021 г. снимката на купола на сборната черква „Рождество Богородично“ на Рилския манастир стана лик на новата рубрика на БТА „Православен календар“, в който с текстове на проф. Иван Желев се представят всеки ден празниците на източното православие, което според Конституцията е традиционната религия в България. А всяка неделя, както и на големи празници, сред новините на БТА са и послания на православни духовници, както в емисиите намират място посланията и на представителите на другите вероизповедания.

Така и новините може да допринасят за изграждане и отстояване на извечни добродетели, защото – както пише проф. Иван Желев в този брой на ЛИК – „там, където има понякога в изобилие материална храна, най-често има убийствен недостиг на духовна храна, крепяща липса на утеха и отчаяно отсъствие на надежда“. А не бива в грижата за телесното, вещественото и земното „поне малко да нямаме грижа, пренебрегвайки своя-

та душа“, както казва свети патриарх Евтимий в житието на Рилския светец.

А душата на всеки човек има нужда от чудеса и изцеления, за което – по думите на патриарх Даниил в словото му – „свидетелстват неизброимите случаи на чудотворна помощ от свети Йоан, включително нови чудеса от нашето съвремие, малка част от които тази година Рилската света обител издава в поредна книжка“. Този брой на ЛИК представя и няколко от чудесата на светеца, описани в тази нова книга „ОБРАЗ утешения. Чудеса на свети Иоан Рилски“, които в нея са определени като израз на Божията любов към нас – там, където е изгубена всяка надежда.

Като дете се надявах да намеря оригинала на Завета на свети Йоан Рилски, за който знаем само от по-късни преписи. Но с времето разбрах, че всеки го намира в себе си, ако е достоен...

Впрочем когато започнах да пиша това въведение към този брой на списание ЛИК, се запитах кой съм аз да пиша за свети Йоан Рилски. Все пак го направих, защото неспазването на обичайната практика в началото на всеки брой да има представяне на темите и авторите също може да се приеме за несмирена претенциозност.

А и във въведението е и мястото да обърна внимание върху различните изписвания в списанието на името на светеца – Иоан, Йоан, Иван. Редакцията обмисляше уеднаквяване, но дори двамата уважаваните автори в броя са на различно мнение – проф. Георги Капрлев написа, че „Йоан, пустинножител в Рила, наричан

у нас погрешно, но и масово Иван Рилски“, а проф. Иван Желев отбелязва, че „днес у нас се използват и двете форми на името – старинната Йоан и съвременната Иван“, но, „лишейки за широката читателска публика, си позволяваме да използваме с предпочитание формата Иван за свети Иван Рилски“. Различните изписвания са и в бюлетините в архивите на БТА и затова останаха така, както са в оригиналите.

Впрочем различните изписвания виждаме и в многобройните църкви в България и по света, посветени на покровителя на българския народ (повече от сто според проучване с изкуствен интелект), както и наречените на негово име училища, болници и други институции. За една от тях – Софийската духовна семинария – отдел „Справочна“ на БТА приготви справка, публикувана в броя.

В житието на свети Йоан Рилски пише, че цар Петър, когато прочел писмото от светеца, мислел, че е получил нещо велико, и след като го целунал с любов, пазел го в пазвата си, сякаш някакво многоценно съкровище, и чрез честото му четене прогонвал мрака на светската размирица.

От този брой на ЛИК не бива да имате такова очакване. Но се надяваме той поне малко да допринесе за разбирането на кратките слова в тропара на свети Йоан Рилски:

„Основа на покаяние, пример на умиление, образец на утешение и на духовно съвършенство бевоят равноангелски живот, преподобни, пребивавал в молитви, постничество и създи.

Отче Йоане, моли Христа Бога за нашите души!“

СЛОВО ПО СЛУЧАЙ 1080 ГОДИНИ ОТ УСПЕНИЕТО И 1150 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА СВЕТИЯ ПРЕПОДОБЕН НАШ ОТЕЦ ЙОАН РИЛСКИ ЧУДОТВОРЕЦ

„Дивен е Бог В Своите светии“ (Пс. 67:36, слав.)

Между всички госточителни годишнини, които Православната ни църква отбелязва през настоящата година, особено ярко се открояват онези, които са свързани с личността на всебългарския небесен застъпник – светия преподобен Йоан Рилски Чудотворец: 1150 години от неговото рождение и 1080 години от блаженото му успение, което всенародно честваме в осемнадесетия ден на месец август. Отбелязването на тези и подобните на тях годишнини ни помага да пазим жива паметта за онези личности и събития от миналото, които са нашите духовни ориентири по извървения от народа ни исторически път, за да можем ние от своя страна, подражавайки на вярата им, да следваме вярно посоката към царството Божие, която са ни завещали родилите ни и откърмили в Господа наши предци и наставници (срв. Евр. 13:7).

Такъв неизменен ориентир за православния ни народ винаги е бил и продължава да бъде и свети Йоан Рилски, чиято любов и молитвена подкрепа към нас го е издигнала през столетията до най-за-

ветно място в църковната и народната памет: гостойнството на всебългарски покровител и молитвен застъпник пред Бога за всички времена.

Живял и подвизавал се в православната вяра в десетилетията непосредствено след покръстването на българския народ и приобщаването му към Църквата Христова, аскет и отшелник, и основоположник на киновийното – общежително монашество за православните българи, преподобният Рилски пустинник завинаги остава отец и наставник както на монасите у нас, така и на всички свои братя и сестри по вяра и род, с които и след блаженото му успение продължават да го свързват онези неразривни връзки на мира и любовта, които правят от всички нас „едно тяло... и един дух“, и общност на Единия наш „Бог и Отец на всички, Който е над всички, и чрез всички, и във всички нас“ (Еф. 4:2-6).

Още от времето на земния си живот охристовената личност на свети Йоан е притегателен център на единение на нашия народ. При него идват за съвет, наставление, изцеление, молитвена под-

крепа в житейския път както царе и управници, така и йерарси, духовници, редови православни християни от всички обществени сфери, професионални занимания и във всякакви житейски обстоятелства. В продължение на около хиляда и сто години до днес той е верен пътеводител и силен помощник за всички нас в делото на спасението ни. Дори във времена на чуждо владичество и времена на войнстващ атеизъм, делото, подвигът, личността на свети Йоан будят уважение и страхопочитание дори и за отричащите вярата и Подвигоположника на нашата вяра – Господ Иисус Христос. Но докато за отрицателите му Рилският светец е изобличение, за нас, верните, той е истинско Христово благоухание за живот (срв. 2 Кор. 2:15-16). В негово лице Господ ни е подарил велико светило и непресекващ извор на чудеса и изцеления, за което свидетелстват неизброимите случаи на чудотворна помощ от свети Йоан, включително нови чудеса от нашето съвремие, малка част от които тази година Рилската света обител издава в поредна книжка.

Но ангелоподобният земен живот и подвиг на преподобния Рилски чудотворец, неговите нетленни свети мощи, величествената Рилска света обител, която той основава, и неговото неизменно небесно молитвено чудотворно застъпничество не са единственото, което имаме оставено от него като негово непреходно наследство за православния ни народ. Заедно с тях ние имаме и неговия личен завет, предназначен първоном за братята от Рилската света обител, но и за целия ни народ. Това драгоценно духовно завещание вече почти единадесет столетия подир земната ни раздяла с нашия преподобен отец продължава да свидетелства за истинския неподправен православен духовен опит, с който е закърмено монашеството, съответно с който е закърмен и народът ни още от покръстването. Той продължава да вдъхновява със съдържащата се в него дълбочина на духовна прозорливост и със силата на онази отеческа обич и привързаност, които свети Йоан има към всички нас – неговите свидни чедра.

Безценно свидетелство от богатата съкровищница на християнското ни духовно и културно наследство, непреходно послание към всички нас за вечни времена, заветът на богоносния Рилски светец е съсредоточен върху най-важното за християните – чистотата на вярата ни и живеенето ни според тази вяра: „И преди всичко ви за-

вещавам да пазите светата вяра непорочна и незасегната от всякакво злословие, както приехме от светите отци, без да я примесвате с чужди и различни учения.“ Така ни наставлява свети Йоан в своя завет и също добавя: „Стойте добре и гръжте преданията, които сте чули и видели от мене. Не се отклонявайте нито надясно, нито наляво, но по царския път ходете.“ Този царски път, за който ни говори преподобният Рилски пустинник, е същият път, за който говори и Сам Господ Иисус Христос на учениците, когато казва, че „... широки са вратата и просторен е пътят, който води към погубел“ (Мат. 7:13), а „... тесни са вратата и стеснен е пътят, който води в живота“ (Мат. 7:14). Тази истинна остава вечна и неизменна.

Вървенето по този път изисква от християнина да страни от всичко онова, което с невидима, но властна сила го държи в плен на греховните му наклонности. Преди всичко това се отнася до капаните, които поставят пред човека неговата алчност и егоцентризъм – страстта към притежание и към суетна слава. „Най-вече се пазете – казва ни свети Йоан – от змията на сребролюбието, защото сребролюбието е корен на всички злини“ – което стои в непосредствена връзка с наставлението на Самия наш Господ Иисус Христос да си събираме съкровища не тук, на земята, а на небесата, „... защото, дето е съкровището ви, там ще бъде и сърцето

ви“ (Мат. 6:21). „Не търсете също – говори ни още Рилският светец – да бъдете познани и обичани от земните царе и князе, нито се надявайте на тях, като оставяте Небесния Цар“. Защото и Господ ни казва, чрез своя пророк: „Благословен оня човек, който се надява на Господа и комуто надеждата е Господ“ (Иер. 17:7).

С особена настойчивост свети Йоан Рилски наставлява в своя завет за единството, единодушието и единомислието между братята от неговата света обител, което се отнася с пълна сила и за всички нас, тъй като всички ние, чедата на нашия богоносен отец Йоан, като членове на Църквата Христова духовно сме част от голямата общност на чедата на Рилския светец – общност, която не е ограничена нито от времето, нито от пространството. Това пък благословено от Бога единство, към което преподобният Йоан с любов ни призовава, има като свое предварително и необходимо условие мира – онзи божествен мир, който ни е дарувал Господ наш Иисус Христос (срв. Иоан 14:27) и който според свети Йоан Рилски „превъзхожда всеки ум“.

Много са драгоценните спасителни наставления, които ние черпим и днес от Завета на Рилския пустинник. Велико благословение е за всички нас да имаме пред очите ни този духовен завет. Да го четем и препрочитаме, всеки път откривайки в него по нещо ново и доброполезно за живота ни

в православната вяра, обогатявайки се от мъдростта, която струи от непосредствения спасителен опит на светеца. Да благодарим на Бога, защото е удостоил православния ни народ с такъв велик подвижник и верен духовен наставник, да изучаваме с усърдие и с ревност оставеното ни от него богато и скъпоценно наследство и в мислите и делата си да се стремим да подражаваме, доколкото ни е възможно, на неговия богоподобен живот и подвиг.

Нека по-често прибягваме в молитва към свети Йоан Рилски. Нека той присъства в нашия всекидневен живот.

Нека да научим и нашите деца и близки да го почитат и обичат. Нека да знаем, че той не е просто една бележита личност от българската история, а е жив, до нас и с нас, той е тук и сега, изпитва съвести, цери рани, помага в беди, утешава в скърби, моли се за всички нас, сочи ни пътя към Царството небесно. Свети Йоан Рилски е по-близко до нас, отколкото можем да си го представим. Нека това осезаемо негово присъствие пропъжда от нас чувството на самотност, изоставеност, загубата на надежда, черните мисли. Да бъде свети Йоан крепката ни надежда, че пътят към Христа е открит,

Божията благодат всесилна, а спасението – възможно и постижимо.

Преподобни отче Йоане, Рилски Чудотворче, моли Бога за всички нас, твоите чедра! Удостои ни да станем достойни твои наследници, продължители и изпълнители на твоя завет!

По молитвите и небесното застъпничество на Пресвета Богородица, на свети Йоан Рилски Чудотворец и всички свети и Господ Бог да ни дарува Своя мир и Своята велика милост! Неговата божествена благодат да бъде с всички нас!

Рилският манастир през пролетта на 2026 г.
Снимка: Ярослав СтавреВ, БТА

ПОЖАРЪТ НА ВЪЗРАЖДАНЕТО

Ктиторите на Рилската света обител

Игуменът на Рилския манастир Адрианополският епископ Евлогий
Снимка: Елица Иванова, БТА

Ктиторството в историята на Рилския манастир представлява многопластова и дълговременна традиция, в която се съчетават духовно основателство, владетелско покровителство, монашеска грижа, частно дарителство и общонародно участие.

Първоосновател на обителта е свети Йоан Рилски, около чийто отшелнически подвиг през X век постепенно се формира монашеско братство.

Първоначалните постройки на манастира не са запазени, но съществуват сведения за неговото духовно начало, което е неразривно свързано с личността на светеца и с неговите ученици.

Последващ и важен етап в развитието на Рилската обител се свързва с нейния най-значим средновековен ктитор – протосеваст Стефан Хрелъо, който през втората четвърт на XIV в. извърш-

ва мащабно преустройство. Неговото дело е удостоверено от строителния надпис на южната фасада на отбранителната кула – единствена запазена сграда от тогавашния манастирски комплекс заедно с разположения на последния ѝ етаж параклис „Преображение Господне“. От епохата на Хрелъо датира и изграждането на старата съборна църква „Света Богородица Осеновица“, която

Ктиторски надпис, намиращ се на проскитария в главния манастирски храм „Рождество Богородично“, в който е чудотворната икона на Света Богородица „Осеновица“. Снимка: БТА

просъществува до големия пожар през 1833 г.

Значителна е ролята за развитието на манастира на българските царе. Особено важно документално свидетелство за това е Рилската грамота на цар Йоан Шишман от 1378 г., с която се потвърждават владенията, правата и привилегиите на обителта. Тази дарствена грамота показва, че подкрепата за манастира се изразява и в юридическо и стопанско обезпечаване на неговото съществуване.

След пълното разорение на манастира при османското завоевание нов живот на обителта дават братята Иоасаф, Давид и Теофан, синове на крупнишкия епископ Яков. Те възобновяват братството,

възстановяват манастирското здание и укрепват връзките с други православни средища. В същия този период се подготвя и се осъществява възвръщането на мощите на свети Йоан Рилски от Търновград (1469 г.). Към този кръг на благодетели принадлежи и Мара Бранкович, с чието застъпничество пред османските власти е издаден ферманът за пренасянето на светите мощи. Още през Средновековието и ранната османска епоха помощта към манастира приема различни форми: строителство, правна защита, дипломатическо съдействие и възстановяване на духовния живот.

Днешният облик на Рилската света обител е резултат от мащабното и поэтапно възстановяване и обновяване през края на XVIII и първата половина на XIX век. След големия пожар от

13 януари 1833 г. от манастирското братство се предприемат строителни работи, за които са привлечени майстори, доброволци и многобройни дарители от различни краища на нашите земи. Съвременник и пряк свидетел на това начинание, отец Неофит Рилски възкликва: „С какви жертви стана това последно обновяване и опазването му и с какви тежки разходи! Това не може да се опише! Само който е видял с очите си и който разбира от такива работи, само той може добре да разбере какви са и колко големи са тези разходи!“ Роденият в Лазарополе Алекси Рилец, Павел Йоанович от Кримин, Миленко Устабаши от Блатешница са архитекти и строители с решаваща професионална роля в изграждането на манастира, включително и при осигуряването на нужните средства за това дело. По подобен начин присъствието на именити творци на времето си: самоковските зографи Димитър и Захарий, Тома Вишанов от Банско и неговите потомци Димитър и Симеон Молерови, и други живописци, изпълнили стенописите и иконите, допринася за набирането на средствата, предназначени за художествената украса.

Надеждни свидетелства за възрожденското ктиторство са запазените надписи и портрети в съборната църква, параклисите, постниците и прилежащите към манастира храмове. В християнската традиция включването на дарите-

¹ До обновяването на манастира след пожара от 1833 г. този параклис е носел името на Чудотворната икона на Пресвета Богородица „Осеновица“

² „Описание на българския свещен Рилски манастир“, Рилски манастир, 2024 г., с. 109

Ктиторски портрети от главния манастирски храм „Рождество Богородично“ на х. Вълко Чалъков от Копривищица и неговата съпруга Рада.
Снимки: Рилската света обител

ля в храмовата живопис не е светска форма на самопрослава, а свидетелство за връзката между материалното дарение, молитвената памет и надеждата за спасение. Ктиторите са представени като членове на църковната общност, чието имущество е било поставено в служба на Божия дом. Техният пример показва и че възрожденското ктиторство не е само дело на владетели и висши духовници, а и на миряни, които чрез търговския си труд са придобивали средства и са ги насочвали към строежа, украсата и поддържането на храмове.

Игумен Теодосий Рилски е засвидетелстван като ктитор на изографисването на църквата „Покров Богородичен“ при постницата „Св. Лука“ през 1811 г. от Тома Вишанов-Молера. Със средствата на игумен Серапион, впоследствие – Босненски митрополит с името Серафим, е построен храмът „Успение Богородично“ при постницата

„Пчелина“, за чиято украса духовникът Севастиян и неговият ученик Рафаил даряват необходимите средства. Ктиторските им портрети върху западната стена на наоса са пряко художествено свидетелство за техния принос. Игуменът Йосиф Строителя става ктитор на метоха „Орлица“, завещавайки преди смъртта си пари, послужили впоследствие за украсата на църквата. В параклиса „Събор на св. Архангели“, разположен над главната манастирска порта, надпис посочва като дарители на стенописите, изпълнени през 1835 г., „х. Михаил от Тетевен и неговата съпруга Мария“, портретно изобразени на западната стена. В същия храм е запазен и портрет на Йоан х. Матеевич, свързан с отделен етап от украсата. Тези примери показват, че ктиторството може да се отнася както до цялостното изграждане на храм, така и до финансирането на стенописен цикъл, параклис, иконостас, икона

или друго църковно имущество.

Особено значим е приносът на заможните търговски семейства през възрожденската епоха. Сред тях се открояват х. Вълко Чалъков от Копривищица – „филуполски градоначалник“, наричан Големи Вълко, и неговата съпруга Рада. Техните ктиторски портрети в съборната църква свидетелстват, че дарението е възприемано като семейно благочестиво дело. Вълко Чалъков е представен с модел на църква – установен иконографски знак за ктиторско участие. Името му се свързва с южния параклис „Успение на св. Йоан Рилски“ в главния манастирски храм и с общите строителни и художествени начинания. Неговият сродник Вълко Куртович Чалъков, чиято сестра е света мъченица Рада Пловдивска, заедно със семейството си става ктитор в изписването на западната фасада и прилежащите куполи на католикона. Ктитори се явяват и Йованчо х. Костович и жена му

Домна от Самоков. Друг ктитор от същия град е митрополит Йеремия с принос за изписването на голямото средно кубе. Тези храмови пространства са изписани от самоковските живописци Димитър и Захарий Зограф.

С коприщенското гариелство е свързан и х. Петко Христов Доганов, един от големите благодетели на обителта. Неговият принос включва изграждането и художествената украса на Коприщенската стая – част от манастирските архондарици. Съществува самостоятелен негов ктиторски портрет. Други ктиторски портрети и надписи доказват, че още представители на фамилията Доганови са подпомагали обителта и са били включени в нейната литургична и художествена памет.

Ктитори на изграждането и украсата на северния параклис „Св. Николай Мирликийски“ в главния манастирски храм „Рождество на Пресвета Богородица“ са дядо Яне и баба Стефана от с. Бадино. Те даряват тринадесет килограма злато и шест килограма сребро, отнесени лично до манастира. За тяхното ктиторство свидетелстват стенописните им портрети в самия параклис.

Мащабни са даренията на Димитрика Мицора, жена му Мария и техните родители за северната нартика с прилежащите слепи куполи. Китан – абаджия от Джумая (Благовезград), е ктитор на стенописите от югоизточния слеп купол с образа на Христос Емануил и стената под него от юг. Хаджи протопоп Никола и жена му Кита от Бобошево са

ктитори на първия слеп купол от изток в южната нартика. Петър Стоянов от Пирдоп е ктитор на западната фасада на параклиса „Св. Йоан Рилски“, а малкият слеп купол от южната страна на църквата, над стълбището към олтара, е изобразен с дарението на софийския митрополит Мелетий.

Историята на Рилския манастир свидетелства, че неговото изграждане, съхраняване и възстановяване не са дело на един-единствен ктитор. Наред със свети Йоан Рилски, протосеваст Хрельо, българските царе и монашеските възобновители в изграждането на обителта участват духовници, търговци, еснафи, поклонници, градски и селски общности. Едни предлагат средства, други – имоти, трети – труд, строителни материали, художествени произведения или правна и политическа защита. Запазените ктиторски надписи, портрети, грамоти

и строителни паметници доказват, че днешният комплекс е плод на многовековно приемство и на колективно църковно съзнание. В този смисъл Рилският манастир е едновременно дело на определени исторически личности и общо духовно достояние на българския народ. Завещана ни е тази всебългарска светиня като връзка между минало и настояще и е важно да я предадем съхранена в ръцете на следващите поколения. Грижите за нея са ежедневни и те са отговорност на всеки от нас. Съществена е ролята на ктиторството. Както в миналото, така и в наши дни то е не просто личен принос за добрата поддръжка на един манастир, а лепта на душата за вечността, чийто жив извор е Рилската света обител – вековна опора на всички българи.

Делото на най-значимия средновековен ктитор на Рилската обител – протосеваст Стефан Хрельо, е удостоверено от строителния надпис на южната фасада на отбранителната кула.
Снимки: БТА

ИЗ „ЧУДЕСА НА СВЕТИ ИОАН РИЛСКИ“

Снимка: Рилска света обител

Изданието „ОБРАЗ утешения. Чудеса на свети Иоан Рилски“ е осъществено с благословението на игумена на Рилската света обител – Адрианополския епископ Евлогий, и по решение на Светия Синод на Българската православна църква – Българска Патриаршия (прот. № 180/24.04.2026 г. – пълен състав). В книгата са представени чудеса на свети Иоан Рилски от нашето съвремие, както и някои непубликувани досега документи от XIX в., свидетелстващи за чудотворната помощ на преподобния наш отец.

В изданието се посочва, че чудото е израз на Божията любов към нас – там, където е изгубена всяка надежда. Чудото е ясен знак от невидимото. То е инструмент в ръцете на Божието домостроителство. Чудото възстановява естествения порядък на нещата чрез надмозване на естеството.

ОТ КЪРНАРЕ ДО РИЛСКИЯ МАНАСТИР

Моята кръстница Тома Кънева, родена в с. Петрич, Пирдопско, а омъжена в с. Кърнаре, Карловско, разказа на родителите ми Тодор и Ана Гечеви и на мен, която тогава бях на осем години, за следното чудо на свети Иоан Рилски.

Годината била 1938-а. Кръстницата ми родила момченце. Оказало се, че детенцето е сляпо. Сърцето ѝ се стег-

нало, сълзите ѝ не спирали. Семейството ѝ се покрусило. В отчаянието си обаче тя получила просветление. Силно вярваща, младата майка решила да занесе детето в Рилския манастир и да отпрати своите молитви пред мощите на Чудотвореца свети Иоан.

И така кръстницата ми на три пъти заядвала детето на гърба си, вървейки пеша по

три дни, и с вяра, търпение и упование донесяла детето в манастира.

С горещи молитви го слагала пред мощите на светеца и преспивала в светата обител. На третия път по милостта на Бога и свети Иоан детето прозледнало!

Гена Т. П.
гр. София

Рилски манастир, 17 август 2025 г. Отбелязване на Успение на свети Йоан Рилски.
Снимка: БТА

МАЛКАТА ЖЕРТВА

Веднъж, когато бях на манастирските гробища, случайно се запознах с горски работник, който ми показа един гроб и ми разказа за следния случай:

Преди 20 години този човек бил на погребението на 20-годишно момиче на име Иванка, дошло с конска каруца заедно с родителите си от едно село около границата с гръцка Македония. Родителите на Иванка били бездетни и обещали, че ако им се роди дете, ще го харижат на Рилския манастир. Детето се родило, но те не дошли веднага да си донесат дара, а това сторили едва когато момичето станало на 20 години.

Като дошли в манастира, те носели едно агне в дар на свети Иоан. Разположили се на манастирските ливади, за да пренощуват там. Случайни хора минали покрай тях и като видели хубавото агне, поускали да го купят и изпекат. Отначало родителите на момичето не се съгласявали, но заради многото пари някак склонили и продали агнето.

През нощта майката сънувала сън. Явил ѝ се свети Иоан, който казал: „Малката жертва не рачихте да дадете, а сега ще дадете голямата жертва – момичето.“

И наистина! На другия ден

семеятвото тръгнало обратно. Недалече от манастира се чул някакъв шум из гората и конете се подплашили, обърнали каруцата, а едното колело минало през главата на девойката и отнело живота ѝ. Погребали я в манастирските гробища.

Обещанията пред Бога трябва да се изпълняват. Това е изводът от гореописаната случка. И апостол Павел като ни поучава, казва: Въздавайте оброци на Господа, вашия Бог, и ги изпълнявайте.

архимандрит Теодосий (Стойков)
13 септември 1977 г.

Рилски манастир, 18 август 2022 г. С Всенощно бдение и Света Литургия в Рилската света обител е отбелязана годишнината от успението на свети Йоан Рилски Чудотворец. Въпреки делничния ден стотици православни християни от различни краища на страната се покланят пред Рилския светец и през деня.
Снимка: БТА

КОЙ Е ТОВА?

В дома на Мария гостувала нейна близка приятелка американка, протестантка. По време на разговорите след вечерята станало дума за предмет, който се намирал в спалнята на домакините. Мария предложила на гостенката да ѝ го покаже. Още с влизането в спалнята американката възкликнала: „Кой е това?“ Погледът ѝ бил вперен в иконата на стената. „Това е свети Иоан Рилски – обяснила домакинята, – небесен закрилник на България.“ Развълнувана, гост

тенката разказала, че в образа от иконата е разпознала стареца, който ѝ се явявал три пъти. Всеки път той произнасял едни и същи думи: „Ела при мен. Аз ще излекувам сина ти.“ Синът на тази жена действително страдал от тежка наркотична зависимост. Родителите отдавна се измъчвали и безуспешно търсели решение. Приятелката на Мария усещала, че ѝ е подадена ръка за помощ, но не знаела нито кой е старецът, нито къде да го потърси.

Двете семейства още тогава решили да заведат младежа в България на поклонение в манастира на свети Иоан Рилски. Пристигайки в светата обител, момчето целунало мощите на Рилския чудотворец. Изцелението било мигновено: то напълно се освободило от зависимостта и страданието от нея. След този момент американското семейство приело православно кръщение.

Мария Х., САЩ, 1996 г.

СЕГА ЗНАЕШ КАКВО ДА ПРАВИШ

На 9 май 2002 г., около шест часа сутринта, докато палел кандилата за утринната служба, йеромонах Т. чул настоятелно хлопане по входните врата на главния храм „Рождество на Пресвета Богородица“ в Рилския манастир. В олтара архимандрит В. се подготвял за службата. Отец Т. отворил и в храма влезли двама развълнувани мъже с думите: „Ние сме мюсюлмани. Носим дар.“ Това били Ериф Острилски и неговият син от гр. Якоруда. Като влезли, не знаели какво да правят, та монахът ги упътил първо да си купят свещи. След това те разказали защо са дошли в манастира.

Внукът на Ериф – Ериф Енеев, катастрофирал много тежко. Ден преди това дядото сънувал мъж с черна коса и брада, облечен в черни дрехи, който го пронизал със зловещия си поглед и отминал, без да каже нищо. Веднага след това се появил старец с

гълга бяла брада, с крива тояжка в ръка и овчарска торбичка през рамо. Старецът бил обърнат от ярка златиста светлина. Той се обърнал към Ериф: „Занеси одяло на Рилския манастир.“ Още на сутринта дядото заделил едно одяло от тези, които продавали на пазара в Якоруда, но пътуването до манастира отложил за по-нататък. Същия ден внукът Ериф катастрофирал с мотор и бил закаран в болница. Дядото и бащата на момчето силно се притеснили за него.

През нощта дядо Ериф пак сънувал същия чуден старец, чиито думи към него били: „Аз ти казах да занесеш одяло на Рилския манастир! Сега знаеш какво да правиш. Детето бързо ще се оправи, не се притеснявай, аз го запази.“ Веднага на другата сутрин, още по тъмно, дядото и бащата потеглили за Рилския манастир и били първите, които прекрачили прага му. Йеромонах Т. ги за-

вел пред главния иконостас на църквата и им посочил иконата на свети Иоан Рилски. Виждайки благия образ, дядото се развълнувал още повече и с насълзени очи промълвил: „Това е същият старец от съня. Той спаси внука ми.“ С голяма благодарност към Рилския чудотворец двамата мъже се поклонили пред неговите мощи и целунали ръката му. На излизане от храма те още веднъж споделили, че и лекарят, който презледал момчето след тежката катастрофа, бил изумен как изобщо е било възможно то да оцелее и да му се размине само със сътресение на мозъка. За благословение от Рилския манастир Ериф и синът му взели памук, осветен от мощите на свети Иоан, и няколко бутилки светена вода с неговия лик.

Ериф О.
гр. Якоруда
9 май 2002 г.

ЛЕК ЗА АНА

На 8 септември 2012 г. с моето семейство дойдохме от Македония в Рилския манастир, където присъствахме на Света Литургия.

Само два дни преди това, на 6 септември, моята осемгодишна дъщеря Ана падна лошо на остри скали. Цялото ѝ лице беше покрито в рани, бузите ѝ бяха изпозрани и скоро върху раните се образуваха дебели корички. На следващия ден децата в училище много ѝ се присмивали заради раните по лицето и тя се върна разстроена. Наш близък роднина,

който е лекар, каза, че са нужни поне две седмици, за да може раните да зараснат напълно.

В края на Светата Литургия, когато отвориха мощите за поклонение, ние заставахме в редицата и чакахме. Казах на дъщеря си, която дотогава не беше виждала цели мощи на светец, че тук лежи свети Иоан Рилски, и я насърчих да му се помоли, за да оздравеят раните. Посъветвах я да допре лицето си до мощите, когато дойде нейният ред да се поклони. Ана се зарадва, че има лек за нейния проблем, и на-

прави каквото ѝ казах.

След Светата Литургия отидохме да обядваме в Благоевград. Ана като всяко дете търчеше наоколо. По някое време дойде при нас и аз видях, че най-голямата рана, която беше между двете очи, я няма. Започнах да ѝ се карам, че не е внимавала. Ана се защитава, твърдейки, че не е докосвала лицето си. След още малко време Ана пак дойде – този път липсваше раната на челото! Аз чак тогава се сетих, че е възможно нейната молитва да е чула и свети Иоан да ѝ е помогнал. Всички бяхме изумени. Разбрах, че несправедливо съм се скарала на Ана, а тя самата беше радостна и повтаряше, че много обича свети Иоан.

Отбихме се в голям магазин, за да направим покупки, преди да тръгнем за дома. Там, между рафтовете, изгубих от поглед Ана, която продължаваше радостно да търчи. Когато повторно я видях след няколко минути, лицето ѝ беше изцяло чисто. Не мога да опиша радостта, която изпитах в този миг! Вече нямах съмнение, че искрената детска молитва е получила своя отговор!

Докторът, който знаеше колко големи бяха раните на дъщеря ми, когато видя само два дни по-късно чистото ѝ лице, каза, че медицински това е невъзможно.

Слава на Бога, на Майката Божия и на свети Иоан.

Люнка Т.

Р. Северна Македония
8 септември 2012 г.

Стенопис на свети Йоан Рилски
Снимка: Рилската света обител

S M A L L S T E P S . B I G T R A C E S .

www.geotechmin.com

СВЕТИ ПРЕПОДОБНИ ЙОАН ПУСТИННОЖИТЕЛ РИЛСКИ И ИСИХАЗМЪТ

Проф. д.ф.н. Георги Каприв (Бургас, 1960) преподава философия в СУ. Специализирал е в Кьолн и Париж. Член на Международното общество за изследване на средновековната философия (S.I.E.P.M.) и на Обществото за философия на Средновековието и Ренесанса (GPMR) в Германия. Съосновател на Европейския Висш колеж за антична и средновековна философия (EGSAMP). Гост-професор в Кьолнския университет 2005/2006 и 2013 г. Гост-лектор в университети от Амстердам до Шанхай. Автор на над 30 книги, между които *Byzantine Philosophy: A Systematic Perspective* (Brill, Leiden – Boston 2025); *Българските разломи (Изток-Запад, София 2025)*; *Лекции по Византийска философия (Изток-Запад, София 2024)*; *Lateinische Rivalen in Konstantinopel* (Peeters, Leuven 2018); *Византийска философия (Изток-Запад, София 2011)*; *Максим Изповедник (Изток-Запад, София 2010)*; *Philosophie in Byzanz* (Königshausen & Neumann, Würzburg 2005); ... *ipsa vita et veritas. Der „ontologische Gottesbeweis“ und die Ideenwelt Anselms von Canterbury* (Brill, Leiden 1998). Главен редактор на *Philosophia – e-journal for philosophy & culture*. Създател на Архив за средновековна философия и култура, *Bibliotheca christiana* и поредицата *Studien und Texte zur Geistesgeschichte des Mittelalters* на издателство Брил. Преводач от латински, старогръцки, немски и руски. Съставител на частта „Философията във Византийската империя“ в тома *Byzanz. Judentum (Grundriss der Geschichte der Philosophie, begründet von Friedrich Ueberweg, Die Philosophie des Mittelalters, Bd. 1)*, eds. A. Brungs, G. Kapriev, V. Mudroch, Basel 2019. Издател на тома *The Dionysian Traditions, Brepols 2021*. Носител на националната награда „Питагор“ в категорията „Хуманитарни и социални науки“ през 2020 г.

Проф. д.ф.н. Георги Каприв
Снимка: Милена Стойкова, БТА

Йоан, пустинножител в Рила, наричан у нас погрешно, но и масово Иван Рилски, е светецът, най-почитан в България. Канонизиран, изглежда, още през X в., както неговите подвизи, чудотворства и наставничества, така и неговите мощи с техните митарства са постоянен обект на преклонение. В по-ново време е обявен за главен небесен закрилник на българския народ и българската държава, патрон на българските будители, лекари, миньори и т.н.

Доста рано се появяват писмени свидетелства за деянията му: т.нар. Народно житие и „приложните жития“, а редом с тях писаните от Георги Скилица, свети патриарх Евтимий, Владислав Граматик, Димитър Кантакузин, йеромонах Даниил, свети Никодим Светогорец. Свети Йоан „има късмет“ и с изследвалите и описалите както неговите дела и повествуванията за тях, така и основаната от него обител: Неофит Рилски, Евтим Спространов, Васил Златарски, Йордан Иванов, Васил Киселков, Петър Мутафчиев, Иван Дуичев, Иван Гошев, Боню Ангелов, Александър Милев, Климентина Иванова, Георги Минчев, Мария Златкова...

Съществено за нашата тема е, че близо 25-годишен, роденият около 876 г. (тоест приблизително десетилетие след покръстването на българите) бъдещ Йоан става отшелник, скоро установил се в „Рилската пустиня“. Умира на 18 август 946 г. Дела му се реализират следователно

при управата на българските владетели Борис, Владимир, Симеон и Петър. През 930-те около него се събират вярващи. Създава се киновитийно братство, нов манастир, чийто игумен става Йоан. Няколко години преди смъртта си той се усамотява, като дава наставления на своите монаси за техния съвместен живот. Пита се: дали и в какъв смисъл свети Йоан е свързан с исихазма?

При мисленето за исихазма биват допускани грешки, ефект от оптическа измама. За критерий се вземат писанията и делата на свети Никифор Исихаст († 1295) и особено на свети Григорий Синаит († 1346) и свети Григорий Палама († 1357), систематизирали практиката и теорията на исихазма. Той има обаче почти хилядагодишна история преди тях.

Изискването за постигане на вътрешна тишина, в която да се срещне Бог, идва от евангелските текстове. Два примера: „А ти, кога се молиш, влез в скришната си стая и като си заключиш вратата, помоли се на твоя Отец, Който е на тайно“ (Мат. 6:6); „Ето, царството Божие вътре във вас е“ (Лук. 17:21).

Не е изненада, че още свети Антоний († 356) настоява за безмълвие и бдителност (трезвост, νῆψις) в исихия (спокойствие, тишина, ἡσυχία). Първият кодификатор на исихастката практика и мистичното богопознание е Евагрий от Понт († 399). Неговата програма включва и учение за

умствената молитва (νοερά προσευχή), преобразена от учители като Макарий (или обаче Псевдо-Макарий), Дигим Слепеца и Диадох Фотикийски в сърдечна (карδιακή) молитва. За център на психо-соматичното човешко единство се схваща не умът, а сърцето – съдържателят на всички естествени и свръхестествени енергии у човека.

Диадох Фотикийски († преди 486) препоръчва постоянна молитва със споменаване на името „Господ Иисус“. Не знаем текста ѝ. Но явно става дума за ранна форма на непрестанна сърдечна (и то Иисусова) молитва. Формата „Господи, Иисусе Христе, Сине Божий, помилуй ме, грешния“ е засвидетелствана през VI в. Като прототип се гледа Марк. 10:47 (молитвата на Вартимей: „Сине Давидов, Иисусе, помилуй ме!“). Пак през VI в. (чрез Кирил Скитополски) се установява и терминът „исихаст“, ползван от *Дигестите* на Юстиниан като заменим с „анакорет“/„отшелник“. За налагане на Иисусовата молитва спомага и Исихий Синаит (VII в.) със съчинението си за трезвението и добродетелта.

Решаващо за развитието на исихазма е книгата *Стълба* (или *Лествица*) на свети Йоан Лествичник († ок. 649), в която на четирите висши стъпала (от общо 30) се тълкува богосъзерцанието (θεωρία) в исихия. Молитвата е единение на човека с Бог, казва се. Исихаст е онзи, чийто ум се е научил да се моли истинно,

Село Скрино, 18 октомври 1996 г. Входът на пещерата, където е живял като отшелник свети Йоан Рилски.
Снимка: Пламен Младенов, БТА

така че да говори с Бога лице в лице. Тази молитва е „съкровище на безмълстващите“. При нея в душата влиза „светият и наднебесен огън“. Акцентът е пак върху сърцето. Така постиганият богоподобният безстрастие, живеейки още в плът, има в себе си самия Бог, ръководещ го във всичките му думи, дела и помисли.

Основни елементи на исихазма, вижда се, са положени в периода IV-VII в. В по-късно време е разгърнат положеният потенциал. Тези елементи са разпознаваеми в делото и словото (приемем ли

за автентичен *Завета от 941 г.*) на свети Йоан.

Първото, хвърлящо се на очи, е точната формула на Иисусовата молитва, която „да бъде постоянно в устата ви, както и в ума ви“. Думите „това мое грубо и неукто завещание“ не бива да заблуждават. свети Йоан показва знаене не само на Светото писание – Господния закон, който „да поучава ден и нощ“. Неслучайно изисква често прочитане на „отческите книги“ и подражание на „светите наши отци“. Поименното споменаване само на свети Антоний, свети Теодосий (установители

на анахоретското и кинови-тийното монашество) и свети Ефрем Сирий не бива да подвежда. Свети Йоан упорно наставлява да се пази „светата вяра непорочна и незасегната от всякаво замислие, както я приехме от светите отци, без да се отдаваме на чужди и различни учения“. Затова повелява крепко придържане към „църковното правило“, без изоставяне на нищо, установено от светите отци.

Очертан е пълният кръг на авторитетите (Свето писание, догмати, предание, свети отци), прецизното владеене на които основополага т.нар. ум на отците (φρόνημα πατέρων) – един особен хабитус. С него преданието не е външен авторитет, а е иманентно живяно в Христовата благодат, придаваща познание. Иде реч за синергия, водеща в която е „Христовата сила, която е у мене – защото от Него е всяко добро дарование и всеки съвършен дар отгоре идва“.

Наскоро наша медия уведоми, че т.нар. български златен век свършва през 927 г. Нещата обаче стоят иначе. Той се разгръща при управлението на цар Петър. По-вишава се не само количествено, но и качествено високата култура, включително богословската. Индикатор за това е даже множението на ересите. Ереста обикновено е честно интелектуално усилие за решаване на верски въпроси, което обаче нарушава мярката на богомислието, от което и предпазва свети Йоан.

В духа на исихазма е и настояването му за единомислен и единомислен живот в благодатта на Светия Дух, постиган в общежитийно пребиваване. Практикува-

нето на исихията в уединение е подходящо за „твърде малобройни и съвършени във всички иночески добродетели“ – те също причастни на литургичния живот. Монашеското битие задава етос, често стоящ в опозиция на силните в света.

Монасите са „воини на Небесния Цар“. Не търсят познанството и обичта на „земните царе и князе“, не възлагат надежди върху тях. Това не е политическа конфронтация: трудът на богобоязливия цар се възнася „към Бога като благовоно кадило“ и се приема от Царя. Животът на монасите е единствено Христос, поради което техен дълг е да не се поставят под волята на светските владетели – демонстри-

рано в разказа за „срещата“ на свети Йоан със свети цар Петър.

Това обаче не е „равнодушие към действителността“ и „дух на отрицание“. Мнозина исихасти са социално и даже гържавнически активни. Но не в патоса на национализма, генериран през XIX в. Водеща е причастността към рода Христов (γένος τοῦ Χριστοῦ), като чийто подстоящ вид се гледа етническата принадлежност. Затова не е несъответно след установяването на нечия благоговейност и душевно благородство да се отчете и неговият етнически произход, и грижите му за неговия народ (напр. при Владислав Граматик).

Този рефлекс проявява и

свети Йоан. Заветът е ясен: „Новопросветените люде от единокръвния свой народ утвърждавайте във вярата и ги наставлявайте да изоставят непристойните езически обичаи и злите нрави, които дори и след приемането на светата вяра поддържат. Но те вършат това поради простота и заради това се нуждаят от вразумение.“ И намек няма за фаворизиране на българския етнос. Дългът му към него е да го издигне до пълното достойнство на „избрания род“ – универсалния род Христов.

Свети Йоан е пълноценен исихаст от десетия век.

Рилски манастир, 19 октомври 2025 г. Всенощното бдение в нощта срещу 19 октомври – празника на покровителя на българския народ свети Йоан Рилски.
Снимка: БТА

СВЕТИ ИВАН РИЛСКИ В ПАМЕТА НА НАРОДА

Проф. д-р Иван Желев Димитров е роден в Хасково на 9 септември 1944 г. Завършил е Софийската духовна семинария „Свети Йоан Рилски“ и Духовната академия „Св. Климент Охридски“, а след това и „Класическа филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Защитил е докторат по „Библистика – Нов Завет“ в Духовната академия, специализирал е в Гърция и Германия. Преподавал е класическите езици, Въведение и Тълкуване на Новия Завет в Софийската духовна семинария и в Духовната академия, преминала през 1991 г. отново като Богословски факултет на СУ. Основател и дългогодишен директор е на „Библейска библиотека“ към Богословския факултет. Бил е декан на факултета и заместник-ректор на Софийския университет, директор на Дирекция „Вероизповедания“ на Министерския съвет, главен редактор на „Църковен вестник“ и редактор на сп. „Духовна култура“, преводач на Светия Синод на БПЦ за гръцки език, както и началник на кабинета на Българския патриарх Максим. Doctor honoris causa е на Атинския национален и Каподистриев университет (от 2008 г.). Занимава се любителски с църковно пеене, хорист-основател е на Вокалния ансамбъл „Свети Йоан Кукузел – Ангелогласният“. Автор е на рубриката „Православен календар“ на БТА.

Богословът проф. д-р Иван Желев
Снимка: БТА

Най-напред няколко думи за името на светеца. Той е роден в българските земи, наречен е от своите родители Иван и с това име по всяка вероятност е бил кръстен в православната вяра. Традицията обаче изисквала да се използва за църковни нужди старобългарският език (и по-точно в онази епоха – среднобългарският език, общият книжовен език на южните и югоизточните славяни; през последните четири века в църковната практика той е изместен от т.нар. църковнославянски език) и затова житието на светеца е написано на този език. А в него за името Иван се използва заетата от гръцкия език форма Йоан. Така днес у нас се използват и двете форми на името – старинната Йоан и съвременната Иван. Първата се ползва с предимство за име на светци (Йоан Кръстител, Йоан Богослов, Йоан Златоуст, Йоан Рилски), но също и на съвременни български граждани. А втората е предпочитана като мъжко име, но също така и за свети Иван Рилски, макар църковната норма за него да продължава да бъде Йоан Рилски. Ние обаче не смятаме, че трябва да се заклеймява която и да е от двете форми. „Езиковецът трябва да благоговее пред езиковата стихия на народа“, беше казал виден български филолог в средата на миналия век. Затова, пишейки за широката читателска публика, си позволяваме да използваме с предпочитание формата Иван за свети Иван Рилски.

И сега – кратко пояснение за понятието светец, светия. Разбира се, ще го разгледаме в православния християнски контекст, защото, от една страна, протес-

тантските християнски църкви или религиозни общности нямат такова понятие в доктрината си и съответно не почитат светци, а, от друга страна, идеята за свети хора съществува и в нехристиянски религии. Но в нашата страна православието е преобладаващото вероизповедание, което е белязало почти цялата история на българския народ и затова неслучайно е записано дори в конституцията на страната ни.

Светците и в миналото, и днес са хора като всички нас – от плът и кръв, които са възприели православната християнска вяра, следват нейните принципи и правила и се устоверстват духовно в изпълнение на препоръката на Исус Христос: „Бъдете свършени, както е свършен и небесният ваш Отец“, т.е. Бог. Те полагат усилия да следват учението на Христос, като се стараят да постигнат свършен-

ство и чрез него – спасение на душата си. Тези усилия обаче не са плод на себичен интерес (да спасят себе си), а винаги са свързани и с дейност в полза на „близкия“, който според определението на Самия Христос е всеки друг човек. Това го наблюдаваме и в живота на рилския пустинник свети Иван. Той най-напред се уединява в отдалечени от селищата („пусти“, необитавани) места и се упражнява („тренира“) в духовните подвизи: пост, молитва и въздържание. А когато постига духовна извисеност, приема при себе си свои следовници, „ученици“, заедно с които основава своята Рилска обител (отдавна придобила световна известност), написва и своя забележителен завет – поредица от съвети и препоръки към последователите си. През последните години от своя живот светецът лично ръководи десетките си последователи, при това ръководството

София, 1 ноември 2006 г. В Софийската духовна семинария „Свети Йоан Рилски“ е отслужен възпоменателен молебен за народните будители. На тържеството е осветена икона на свети Йоан Рилски, която народният певец Илия Луков дарява на храма.
Снимка: Елена Дикова, БТА

е пряко и персонално, т.е., първо, няма посредници в тази дейност, защото никой не може да бъде така успешен в духовното ръководство като него, който междувременно е натрупал половин век опит; и, второ, той наставлява учениците си в духовността лично, според нуждите на всеки отделен човек, макар и да има случаи, когато „старецът“ (в духовен смисъл стар, т.е. опитен) говори и поучава всички заедно или една група от тях.

Не е лесно да се постигне споменатата духовна извисеност, защото се изисква смирение и себеотрицание, както и дълги години упражняване в християнските добродетели. Такава пълна преданост на идеала в християнството (и особено в монашеството) винаги е съчетана с искрена готовност да се помага по всякакъв начин на всички, включително и на хората извън монашеската общност на „подвижника“ (т.е. извършващия духовен подвиг), в случая – извън Рилската обител.

Макар рилският пустинник да се оттеглил високо в планината (на около 1300 метра надморска височина), той не останал неизвестен за хората, които търсели духовен съвет и подкрепа в трудностите на своя живот. От житието му разбираме, че както неговите роднини, така и други хора (сред тях бил дори българският владетел цар Петър Първи) успяват да установят местонахождението на отшелника и да общуват с него. Според житийните текстове няма сведения свети Иван да е имал свещен сан, т.е. той не е бил свещеник и не е могъл да извършва какви-

то и да било свещенодействия. И при все това народът е преброявал трудно проходимите горски масиви, за да стигне до него, да общува с него, да се научи от богатия му духовен опит, да получи отговор на жизнено важни въпроси.

Такъв е един от парадоксите, свързан с живота на светците: те обикновено се оттеглят в трудно достъпни места, но рано или късно стават известни на хората, които не жаят време и сили да стигнат в далечната и сурова за живеене местност, за да могат да общуват със светеца. Тези търсещи светостта хора добре знаят, че не могат да получат никаква материална помощ от него, защото светецът живее в дълбока и разумна оскудица. Но той е богат духовно и може да сподели с тях своя опит, да им даде съвет от своето „приложно“, осъществено християнство – често пъти с твърде малко думи, но съдържащи богати символи и винаги основани върху учението на Иисус Христос и Неговите апостоли. Със сигурност теоретични християнски принципи и разумни практически съвети могат да им дават и духовниците в населените места. Но разликата е в белега приложност. Дори необразованите хора лесно разбират кой може да им бъде духовно полезен със своя опит и християнска мъдрост.

Ако някой прояви интерес и прочете житията на гревни светци-отшелници, подвизавали се например в египетските пустини източно и западно от долното течение на река Нил, ще види същото явление: пустинникът се отделил от хората на

почти невъзможно за живеене място, но те пак започват да идват при него, за да търсят духовна храна, утеха и надежда. Защото там, където има понякога в изобилие материална храна, най-често има убийствен недостиг на духовна храна, крещяща липса на утеха и отчаяно отсъствие на надежда.

Такива са парадоксите на човешкото битие и особено – на монашеското.

Стремежът на хората към общуване със светци създава традицията на поклонничеството. За християните поклонническото пътуване е израз преди всичко на желанието и стремежа ни да срещнем Иисус Христос, „Началника на живота“, както Го нарича апостол Петър. Тази среща е чисто религиозен акт, осъществяване на духовно общуване с Този, Който Сам казва, че е „пътят и истината, и животът“. И доколкото светците са Негови образцови последователи, всяко общуване с тях е среща и с Христос. Тъкмо това разбиране дава стимул на вярващите хора да търсят контакт, т.е. среща и общуване със светците.

Затова и поклонничеството не е просто пътуване без никаква ясна цел, пътуване просто за да излезем от курса на всекидневие то си (каквото е смисълът и на думата екскурзия: ex-cursus на латински). Поклонничеството е порив, изпълнен с ясен смисъл, защото неговата цел – срещата със свящото, т.е. свято място, свят човек – като пътеводна звезда осветява пътя му. Така също според християнското разбиране и човешкият живот има смисъл не просто като биологично явление,

а като осъзнато пътуване към действителна среща с Бога, за да живеем с Него и в Него. Както е казано в Библията: „Потърсете Господ и ще бъдете живи!“

Почитта към светците в християнството е явление, пряко свързано с паметта на народа, на вярващите хора. Те са преценили и оценили дадена личност – мъж или жена – като духовен авторитет и пример за тях в стремежа им да изпълняват Божиите заповеди и да се усъвършенстват в християнските добродетели. Докато светите личности са живи и вярващите имат възможност да се срещат с тях, да общуват и пряко да получават наставления, това е най-резултатният начин за получаване на духовна полза. А тъй като според християнското учение смъртта на човека не е край на съществуването му – душата му продължава да живее и след смъртта на тялото, вярващите са убедени, че и след смъртта е възможно общуването с душите на „отишлите си от този свят“, както се казва.

Сам Иисус Христос заявява, че Бог „не е Бог на мъртви, а на живи, защото у Него всички са живи“. Това вярване обуславя общуването с покойниците, но не чрез никаква форма на спиритизъм, а чрез молитва.

Благодарение на тези християнски разбирания се развива и почитта към починалите светци. В паметта на Християнската църква се пази споменът за десетки хиляди светци, които се почитат в обществените богослужения и в личните молитви на християните през дните на цялата година. Вярващите отправят молитви към съответните

светци в деня на тяхната памет или по някакъв друг повод – когато чуят или прочетат, или си спомнят за тях, или отидат на мястото, свързано по някакъв начин със свята личност.

Повечето от тези дни на памет към светците са записани в църковния календар въз основа на грижливо съхранени исторически (писмени) свидетелства. Така са установени и празниците в чест на свети Иван Рилски: 1 юли, 18 август и 19 октомври. Тук са подредени по последователността им в календара, но тяхното установяване е станало в продължение на цели пет века.

Най-напред, както е стародавната традиция още от първите години на християнството, е отреден за почит към рилския светец денят на неговата кончина – 18 август. Той е починал на този ден през 946 г. Няколко години след това е установено, че „тленните му останки“ всъщност са останали нетленни, т.е. тялото му не се е разложило след полагането му в земята край пещерата, където се е подвизавал в продължение на десетки години. Този факт на нетленност е установен при едно рутинно действие. По монашеските правила няколко години след смъртта на всеки монах костите му се изравят от гроба и се запазват в манастирската костница. По този начин манастирските гробища, независимо от многобройността на монашеската общност, остават малки, с гузина гробове примерно, защото тези гробове са „оборотни“ – след определени години всеки гроб се освобождава за погребване на следващ починал мо-

нах. И молитвата за починалия не е толкова на гроба му, колкото в храма по време на богослужението.

При такова „отваряне“ на гроба на свети Иван се установило, че тялото му е нетленно. Затова монасите, както и външните поклонници започнали да почитат и мощите му, както се наричат в такъв случай тленните останки на светец – било само костите, било цялото тяло изсъхнало, каквото е случаят с тялото на свети Иван Рилски. Нека отбележим в тази връзка, че нетленността на тялото на даден покойник не е белег за неговата святост. А при свети Иван е имало достатъчно основания той да бъде почитан като светец още преди смъртта му и особено веднага след нея, във всички случаи още преди да се открие, че тялото му е неразложено. След установяването на този факт мощите му са поставени в манастирската църква в специален сандък (ковчег), наричан и сега със старобългарската дума „рака“. Те стават предмет на особена почит от учениците на светеца и от всички вярващи от близо и далеч вече почти 11 века.

Празникът 19 октомври е не само по-популярен, но и най-известният празник на свети Иван Рилски. Дори е наричан от народа Отчовден, т.е. ден на духовния отец свети Иван. За неговото установяване няма единство между историческите извори, както и сред историците до днес. Според едни той е свързан с пренасянето на раката с мощите на светеца от Рилския манастир в Средец (днешна София),

Велико Търново, 20 юни 1999 г. От катедралния храм „Рождество Богородично“ тръгва литийно шествие към Рилския манастир по случай 530-годишнината от връщането на мощите на свети Йоан Рилски. На снимката архиепископи от Светия Синод носят плащеницата и иконата с образа на светеца.
Снимка: Найден Найденов, БТА

което пренасяне също не може да се датира с точност: според едни това е станало през 969-970 г. или в следващите няколко години, а според други – сто години по-късно. А през 1183 г. след нападение на унгарски войски върху Средец мощите били отнесени като ценен трофей в град Естергом, Унгария. Самият този факт вече ясно свидетелства за голямата почит в Средец към мощите на светеца. Безспорно към тях е оказвано изключително внимание и това е предизвикало нашествениците да ги отнесат в своята родина. Мощите са върнати в Средец през 1187 г., а през следващите години били пренесени в Търново – новата столица на освободената от ромейско господство българска държава. Според някои историци тъкмо това отнасяне на мощите на свети Иван в Търново станало причина да се установи празникът на 19 октомври.

В Търново мощите останали до падането му под османско господство. И можем да си представим колко гибелно е било това разорение на българската дър-

жавност, щом като след няколко десетилетия рилските монаси научили, че мощите на светеца са потънали в забвение! Тогава те потърсили съдействието на султанската майка – християнката Мария (дъщеря на сръбския деспот Георги Бранкович), и успели да издействат разрешение да пренесат свещените останки обратно в Рилската обител. Това се осъществило през месец юни 1469 г.

Пътят на мощите бил дълъг и непряк, както сега пътуваме по съвременните пътища. В молитвено шествие монаси, свещеници и вярващи понесли ковчега с мощите на свети Иван, като се отпразвили от Търново на запад-северозапад, след това при долното течение на река Искър поели на юг-югозапад, за да стигнат в Средец, тогава вече именуван София. Престојали тук няколко дена и след три прехода (от София до Старо село, Радомирско, от Старо село до Дупница и от Дупница до Рилския метох „Орлица“) на 28 юни, в навечерието на Петровден, били посрещнати „на манастирска земя“ в упоменатия метох на няколко километра над днешния град Рила.

Нека поясним, че метохът е поделение на даден манастир, по размери обикновено той е по-малък от манастира, към който принадлежи. Около него най-често има земеделски площи и сгради, от които манастирът-майка получава доходи; има и храм, в който се извършват богослуженията сутрин и вечер по определения ред.

По целия път от Търново до „Орлица“ на мощите била оказвана подobaваща почит: шествието спирало във всяко населено място, отслужвала се молитва към светеца, местните хора се покланяли на мощите, правели се дарения и след това продължавали. Така се дала възможност на десетки хиляди православни християни да се поклонят на светеца, да научат за живота и духовния му облик, за манастира му. Това било много ценна подкрепа за народа в онези години на иновърно господство.

В метоха „Орлица“ храмът е посветен на светите апостоли, затова за този празник и досега монасите от манастира слизат да почетат храмовия празник на метоха. През 1469 г. това празнуване било особено тържествено, защото рилските монаси и хиляден народ заедно с тях трепетно очаквали „завръщането на свети Иван“ в неговата обител след пет века отсъствие. На 29 юни по време на богослужението, а и през целия ден не спирало поклонението пред мощите на светеца. Въодушевлението било огромно, радостта на монаси и вярващи от всички околени селища била неописуема. На следващия ден, 30 юни, шествието с мощите продължило към

манастира, където вечерта се отслужило всенощно бдение, а на 1 юли – Света Литургия в храма в присъствието на мощите. Така се установил и третият празник на светеца – 1 юли в памет на онзи щастлив ден от 1469 г.

За разлика от благосклонното отношение на султана през XV век към благоговението на българите пред родния светец Иван Рилски мнозина от най-възрастните българи помнят и нещо друго. През 1961 г. в уж свободна България се случил нещо с обратен знак: с решение на държавната власт (която наред с другото изповядвала и разпространявала атеизма) Рилският манастир беше „огържавен“, т.е. монасите бяха изгонени от обителта, която се превърнала в Национален музей „Рилски манастир“. Спряха богослуженията в храма на манастира, прекъсна се духовният живот в него, а монасите му бяха разселени в Бачковския, Троянския и Преображенския манастир. Мощите обаче останаха там – защо и как, има различни обяснения. Вместо поклонници манастирът вече се посещавал от туристи. Разбира се, сред тези туристи имало и много православни християни, които идвали не на туризъм, а на поклонение въпреки ограниченията, които системно и целенасочено се правели. Пишещият тези редове също е бил предмет на милиционерски санкции в онези години.

За участие под натиска на общественото мнение (доколкото то можело да се изразява в онези години) и на застъпничеството на религиозни и политически дейци от Западна Европа през 1968 г. бяха допуснати монаси да живе-

ят и да служат в манастира. Но самият манастир продължавал да е „национален музей“. Само десетина монаси бяха допуснати да се настоят в единия край на манастира, а църквата сутрин се отключвала от милиционер, който вечер отново я заключвал. Монасите просто бяха в режим на търпимост – основно заради чуждестранните туристи. Докато с политическите промени в България не се променили нещата и в Рилския манастир. Обителта на свети Иван заживя отново своя живот като духовно средище на православните българи. За съжаление, сега не са достатъчно на брой монасите за изпълняване на различните религиозни дейности (наричани „послушания“) в обителта, но със старанието и усилията на ръководството на най-големия и най-известния български манастир той продължава да бъде духовен светилник за народа ни.

Поклонниците в манастира продължават да пристигат всеки ден от годината от всички краища на България, а също и от съседните страни с православно население. Много сънародници, които постоянно живеят и работят зад граница, при завръщането си в отпуск у нас непременно отиват и в Рилския манастир да се поклонят на свети Иван Рилски и да се помолят за себе си и за близките си. А за трите празника се стичат хиляди богомолци и участват в богослуженията. В навечерието на всеки един от трите празника на светеца в манастирския храм се отслужва всенощно бдение, а сутринта – Света Литургия. За тези празници идват епископи и свещеници

от цялата страна, за да вземат участие в богослуженията. През последните десетилетия се установили и една хубава традиция. За един от празниците идва църковен хор от Румъния, а за друг – от Гърция. Заедно с хорозите обикновено идва епископ и поне един свещеник от съответната страна. Нашите съседи са си превели богослужебните текстове за празниците на свети Иван и ги пеят на своя език. На гостите-певци се предоставя лявата певница, а дясната (и по-почетната) се пази винаги за българските църковни певци, защото за празниците на свети Иван в обителта му идват от цяла България най-добрите изпълнители на българското източноцърковно пеене.

Така паметта за свети Иван Рилски сред българския народ продължава да живее и днес независимо от социалнополитическата система и дълбоките промени в нравите, образователното равнище и бита на нашия народ. Почти шаблонен е станал изразът, че православната вяра е запазила народностното самосъзнание на българите. Вярно е обаче и обратното твърдение, че българите са успели въпреки всички превратности на народната участ да съхранят православната си вяра. Независимо от желанията и усилията на власти и режими през вековете вярата е оцеляла в съзнанието на българския народ и продължава да е фактор в живота ни. За това безспорно е играла и играе роля паметта на народа за вярата и за нейните светли образци като свети Иван Рилски.

ШИТЪТ НА ВЯРАТА

СВЕТИ ЙОАН РИЛСКИ – ПОЧИТ БЕЗ ГРАНИЦИ

ПЪТУВАНИЯТА ИЗВЪН БЪЛГАРИЯ НА МОЩИТЕ НА СВЕТЕЦА ОТ РИЛА

Аксиния Джурова е родена през 1942 г. в София. Тя е професор, доктор на изкуствознанието (средновековно и съвременно изкуство); чуждестранен член на САНУ, Белград (2006); Доктор хонорис кауза на Университета „Сока“, Токио (2006); академик-учредител на Славянския клас към Академия Амброзиана, Милано (2009).

Основател (с Николай Генчев) на Катедрата по културознание (1981) и на Центъра за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“ към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1986). Гост-професор на университетите в Италия (Неапол, Палермо, Венеция, Милано, Рим – 1981-2010); Ватикана (Школа по палеография и дипломатика към Секретния архив – 1978); САЩ (Ню Йорк, Вашингтон, Харвард, Бостън – 1980-1990, Йейл – 1988-1989); Германия (Кьолн – 1982-2010); Франция (Сорбоната – 1982-1992, Страсбург – 2008); Белгия (Брюксел – 2006); Израел (Йерусалим – 1992-1996); Русия (Москва, Санкт Петербург – 1986-2010); Япония (Токийски, Токайски и Сока университет, Хокайдо, Осака, Кюшу – 1981-2006) и др.

Аксиния Джурова е автор на над 50 монографии и на над 500 статии по средновековно и съвременно изкуство. Тя е автор на седемте тома „Срещи по пътя. Изчезващата памет“ (2018-2019) с над 200 портрета на художници. С нейно участие се реализират филми и предавания в България, Италия и Франция. Джурова е организатор и куратор на редица изложби по средновековно и съвременно българско изкуство у нас и в Европа, Азия и САЩ.

Проф. Аксиния Джурова
Снимка: личен архив

I. Светите мощи – щитът на вярата

Светите мощи, които се почитат като чудотворни и лековити, са отличителен белег на християнската култова традиция. За вярващия християнин те са своеобразно предметно присъствие на Божията благодат на земята, закрила срещу бедите и изпитанията, които животът непрекъснато предлага. Ето защо те са съхранявани като най-ценните съкровища на храмовете и манастирите. През средновековната епоха завземането на вражеската крепост се е съпътствало и от изземване на ковчежета със свещени реликви и пренасянето им по родните места на завоевателите. Затова мощите често пъти „изминават“ внушителни разстояния. Подобна е съдбата на мощите на свети Йоан Рилски – небесния покровител на България. Миграцията на неговите мощи е във връзка с развитието на култа към него, отправящ ни към традицията от най-ранните векове на утвърждаване на християнството.

Известно е например, че късноантичният Ерусалим е видимо променен след намирането на Честния кръст по времето на император Константин и майка му Елена. Местата за поклонение, където се съсредоточават при празници вярващите в града в началото на IV в., определено се свързват с църковното строителство, фиксирало земния живот на Христос в Ерусалим, и преди

всичко с Гроба Господен.

Друго ярко свидетелство за силата на мощите още през IV в. е инкрустирането на звездеи от кръста, на който е бил разпънат Христос, в шлема или в диадемата на император Константин. Поставени там, те изпълняват функцията на покровители на императора при неговите военни действия, от една страна, а от друга – демонстрират привилегированото му положение спрямо другите владетели, т.е. светите реликви, пренесени в дадена храмова постройка или възградени в одеждите и снаряжението на владетеля, са изгнали двойна функция – издигали са авторитета на съответния храм или персонаж и са подсилвали легитимността на неговата сила и власт. Така например победата на император Константин над Максенций (28 октомври 312 г. в Рим) се свързва с носения от него кръстен знак, който придобива особена закрилническа сила и осигурява победата му.

Сакралната топография на даден християнски град (т.е. светите места, които се посещават най-често от поклонници) зависи от стойността на реликвите и светите мощи, които се съхраняват в неговите храмове. Съответно ролята на всяка отделна църква се определя от мястото, което нейният светец-патрон заема в йерархията на светостта, както и от светите мощи, които се

полагат в олтара ѝ при освещаването му.

Почитта към мощите променя и Константинопол. С натрупването на реликви в църквата „Св. София“ тя се предпочита от вярващите в града. Запазените до днес сведения съобщават за струпване на вярващи на Велики четвъртък пред „Св. София“, когато тези съкровища са се излагали за поклонение и са най-ярко доказателство за установената система на сакралната топография на града.

Неслучайно едни от най-масовите струпвания на реликви по българските земи са след възстановяването на Българската държава през 1185 г., през XII и XIII в., когато владетелите от Второто царство пренасят във Велико Търново мощите на много популярни християнски светии: цар Асен I пренася мощите на свети Йоан Рилски; цар Калоян – на свети Иларион Мъгленски, на свети Михаил Воин от Потука, както и на свети Филотея и свети Йоан Поливодски; цар Иван Асен II – на свети Петка Ениватска. Тогава се и създават редица произведения, посветени на пренасяне на мощите на тези светци. По този начин освен чрез избора на патронния светец, а и чрез пренасянето на мощи в новопостроени църкви, манастири или градове се търси покровителството на тези божии избраници за съответния град, манастир и църква.

След XV в. продължението на тази традиция получава

Рилски манастир, 18 август 2024 г. Мощите на свети Йоан Рилски.
Снимка: Никола Узунов, БТА

нова семантичност – светците и мощите бранят държавността при липса на такава и закрилят народа и жители-

II. Целебната сила на мощите на свети Йоан Рилски

В Житието и възхвалата на свети Йоан Рилски от Димитър Кантакузин от 1479 г., съставено по повод последното пренасяне на мощите на светеца от старопрестолния Търновград през София в Рилския манастир, състояло се през 1469 г., четем: „Днес за църквата в тия последни и вече достигнали предела си времена засия тържество по-светло и от светилник – свети Йоан ни го възвести явно чрез благодатта на чудесните действия на Светия Дух, в името си (в смисъла на Йоан тържествен с Божия благодат), що премного и преславно преобогати своя смисъл в делата си.“

За да обясним защо пренасянето на мощите е сравнено със сияйно тържество в мрачните времена на XV век,

ще цитирам още един пасаж, посветен на сетния час на светеца, от най-старото житие, известно като „Народно житие“ поради отличията му от каноничните жития от метафрастов тип и проложните, съдържащо следи от редица фолклорни предания и легенди: „И когато Светият отец рече „амин“, в същия час ангел удари каменно клепало и звънец гръмна над гроба на Светия отец, и пустинята се разтнесе и затрептя като езеро, а планините прозвъняха като камбана.“ Тази почит към светеца е в пряка връзка с цялостния му житейски път от самото начало, от неговия избор – отрицание от светското, „живота по плът“ и преминавайки към „живота по дух“ по подобие на ранното християнско монашество

1453 г. съзнанието за принадлежност към християнската църква е това, което ще разпали вярата, ще я превърне в щит срещу чуждоземни посегателства. Тогава освен развитието на местните култове – свети Георги от Янина, свети Георги Нови Софийски, свети Никола Нови, свети Онуфрий Габровски, Игнатий Старозагорски и свети Лазар от Дебел Дол, Севлиево, православие то намира още един предметен израз на вярата – почитанието на светите мощи, „извор на спасението“ в духа на раннохристиянската традиция.

от IV в. от времето на отшелника Антоний, който се присъединява към достигналата дълбока старост Павел Тивейски в Нилската пустиня. Свети Йоан Рилски с праведния си живот и оттеглянето в Рилската пустиня си създава ореол на светец и се сдобива с любовта на хората, които го наричат „небесен жител“, пазител на историческата памет, „камбана“ – зов за пробуждане в тежки времена, „непрекъсващ извор на изцеление“. Уединението му в колиби, в пещери или в хралупи на вековни дървета, за да живее подобно „на небесните птици, които не се грижат нито за храна, нито за нещо друго“, и неговия аскетизъм го превръщат още приживе в застъпник за получаване на „небесна благодат“ и от обик-

новените хора. Животът на отшелника в онези години, опитът на брат му до го отклони от поетия път, желанието на племенника му Лука да се присъедини към светеца, смъртта на момчето, причинена от отровна змия, която светецът вкаменил, му донесят слава, която се разнася и стига до цар Петър, пожелал да се срещне с отшелника. Отказът за срещата му с царя, отношението му към властта с думите: „Идете и кажете на царя: така казва твоят брат. Брате мой, не само с хляб пребъдва човек, а със словото божие. Аз, брате мой, нито войска ще въоръжавам, нито ще купувам някаква стока. Поради това вземи си

златото, понеже на тебе ти е много потребно – а аз ще задържа чашата за спомен от тебе и за знак от света“, спомага още повече „добрата мълва да обходи навсякъде и да улови добрите човеци както магнитът привличала душите...“. И така онези, които се събрали около преподобния, си направили къща (храмина), после създали молитвен дом и съградили манастир – Рилската обител, което е станало навярно около 941 година, и пламнало по думите на Ив. Дуйчев „огнището на християнската вяра“. В оставения към неговите последователи „Завет“, запазен в по-късни преписи, той ги призовава „да пазят светата вяра непороч-

на“: „стойте добре и дръжте преданията, които сте чели и видели от мене“; „пазете се от сребролюбие то, защото то е „корен на всички злини“; „бъдете заедно“: „горко на самичкия, защото ако падне, няма кой да го вдигне“; „не търсете първенство и началства, но помнете Онозова, Който е казал: „Онзи, който иска да бъде по-голям всред вас, нека бъде слуга на всички. Избирайте си наставници и си поставяйте началници, които Бог ви покаже, сиреч мъже, засвидетелствани от всички в духовните деяния и превъзхождащи всички по разум и духовно разсъждение, годни да пасат добре богоугодно повереното им стаго...“

III. Миграция на мощите на свети Йоан Рилски

Освен с праведния си живот и чудоейната сила на своите мощи за бързото разпространяване на култа спомага и признанието му за светец от официалната църква, което според проф. Дуйчев става около 980 г. Така култът и интересът към неговите целебни мощи се разпространява в целия православен свят – освен България, Византия, Сърбия, Русия, Влахомолдавските княжества и Унгария, днес дифузията на култа се среща в почти всеки континент по света.

За миграцията на неговия култ и мощи сведения черпим от запазените писмени паметници. Както е добре известно след смъртта на свети Йоан Рилски през 946 г. той е погребан недалече от основания от

него манастир на мястото, на което и до днес се намират параклис и извор с лечебна вода. В края на X в. започва движението на неговите мощи, като **първото пренасяне** е в края на царуването на цар Петър (927-969). Тогава мощите се пренасят в Средец (днешна София) вероятно между 969 и 972 г. Ив. Дуйчев предполага, че това е направил синът на княз Николай и брат на Самуил – управителят на Средецка област – Аарон. По всяка вероятност мощите са били поставени в кръглата църква „Свети Георги“, най-старата в града. След като Средец паднал в ръцете на император Василий II, мощите били пренесени в дървената църква „Свети Лука“. В началото на днешната улица

„Пиротска“ през XVI век е имало църква, посветена на светеца „Свети Иван Прегтеча“. Някой си Грудас, далматински благородник, пленен от византийците, построил каменна църква, посветена на светеца, където мощите му извършвали чудеса. В житието на Георги Скилица – висш византийски писател и сановник, живял по времето на византийския император Мануил I Комнин (1143-1180), е отбелязано, че като управител на Средецката област през 1173 г. той посреща императора, страдащ от тежко ставно заболяване, излекувано с мирото, взето от мощите на свети Йоан Рилски, „което чудо не можеше да стане нито със запрещението на Ипокрита, нито чрез признанието на

Галиеновия разум (лекарите философи на класическата древност). Защото така прославя Бог онези, които го обичат, и така възвеличава онези, които спазват Неговите заповеди. Такова въздеяние дарява преди общото възкресение на мъртвите, на онези, които живеят евангелски“.

Второто пренасяне на мощите на светеца е през 1183 г. по време на войните на маджарите с Византия, когато те са взети като трофей от унгарския крал Бела III и са пренесени в столицата му Гран (днешен Естергом). Там се извършва поредното чудо – местният архиепископ е твърдял, че не знае да има светец на име Йоан Рилски, след което онемява, но

разкайвайки се по-късно пред мощите му, той получава изцеление. След това чудо и сключено примирие на крал Бела III с Византийския император Исак II Ангел (1183–1187) и брака му с Маргарета Унгарска, гръщеря на унгарския владетел, през 1187 г. е **третото пренасяне** на мощите, свързано с връщането им в Сердика. При цар Иван Асен I (1187–1196) през 1195 г. става **четвъртото пренасяне** на мощите в новата столица Търново. **Петото пренасяне** е през 1469 г., когато султан Мурад II разрешава на монасите от Рилския манастир да пренесат мощите обратно в Светата обител, където се съхраняват и до днес в манастирския католикон „Рож-

дество Богородично“, основан през 1834 г. на мястото на по-стар храм. При това пренасяне известно време **мощите на светеца са изложени в църквата „Св. Георги“** (тогава митрополитска църква) **заедно с тези на свети крал Стефан Милутин**. Днес мощите са в Рилския манастир и са поставени вдясно от олтара на църквата в по-стар гърбен кивот, върху капака на който е изобразен свети Йоан Рилски на смъртно ложе (изписано вероятно около 1844 г.). Върху лявата ръка на светеца е поставена сребърна плоча с отвор, покрит с стъкло с цел ръката да бъде достъпна за целувание. От кивота на светеца обаче липсва дясната ръка.

Стенопис от храма към Рилския метох „Орлица“, илюстриращ празника „Пренасяне на светите и чудотворни мощи на преподобния Йоан Рилски в Рилския манастир“. Снимка: БТА

IV. Къде е днес десницата на свети Йоан Рилски

Една от големите загадки – къде се намира днес дясната ръка на светеца, предлага архимандрит Пантелеймон Пулос, който в дисертацията си, посветена на неговия живот, отбелязва: „Посетих остров Тинос, един от Цикладските острови. Освен че открих неизвестна гръцка служба на свети Йоан Рилски, там намерих и десницата на светеца, която се намира в Девическия манастир „Владичицата на ангелите“ на планината Кехровуни. Предполага се, че десницата на светеца е отнесена в Русия в град Рилск, от рилски монаси, мигрирали с войниците на княз Владимир през 985–986 г., когато киевският княз заедно с цар Самуил разбиват войниците при Траянови врата (986 г.). Подобно мнение споделя епископ Нестор. В Курска област са запазени например около 50 села и градове с български названия (Рилск, Стара Белица, Белица, Марица, Стоянова, Янково, Котел, Щурово, Черничино и т.н.). Другата по-малко вероятна версия с оглед ранното разпространяване на култа на свети Йоан Рилски е свързана с версията, че десницата е била занесена по време на Иван Грозни (1533–1584) и неговия син Фьодор I Иванович (1557–1598) в Русия. В подкрепа на първата версия се привличат аргументи от ръкописната традиция: упоменаването на паметта на свети Йоан Рилски срещаме в т.нар. Евангелски листове от Сибиу № 217

от славянския фонд на Библиотека на православната митрополия, в т.нар. Търновско евангелие от 1273 г., писано по време на цар Константин Тих-Асен (?–1277), в месецослова на което има следи от руски извор. В него има няколко руски празника или такива, смятани за руски – 26 ноември (освещаване на църквата „Св. Георги“ в Киев, 3 май (свети Теодосий Печерски), 9 май (пренасяне на мощите на свети Никола в Бари), 24 юли (свети Борис и Глеб), а в месецослова има помен и за свети Йоан Рилски – 19 октомври, както и за свети Петка (14 октомври). Според едно наблюдение на О.В. Лосева месецословът на Търновското евангелие напълно съвпада с месецослова на Галичкото евангелие. В него първите 228 листа са писани през 1143–1144 г. в Галич, останалите от 229 до 260 се датират около XIII–XIV в. Паметта на свети Йоан Рилски е под гата 19 октомври.

В редица още ръкописи се среща паметта на свети Йоан Рилски като например Банишкото (Попйоаново) евангелие от XIII в. от Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София № 847. Месецословът на този известен старобългарски паметник отразява традицията на гръцкия константинополски типикон и по този начин най-древната българска традиция. В него има цял рег архаични вмъквания, които се срещат само в най-старите

славянски месецослови – тези на Остромировото евангелие, Асеманиевото евангелие, Охридския апостол, като дори се идентифицира глаголически източник на този месецослов. В месецослова на този пергаментен ръкопис, българска редакция, наред с други български светци има памет и за свети Йоан Рилски под гата 19 октомври.

Под датата 19 октомври се среща още в Струмишкия апостол от XIII в., в Църколежки апостол, края на XIII в.; в Дечанско четвроевангелие (Гилф. 4) от втората половина на XIII в. В краткото апракос-евангелие от Руската национална библиотека (Российская национальная библиотека) от XIII в. под гата 19 октомври има памет на свети Йоан Рилски, наречен Средецки, в Лондонското евангелие от 1356 г. и т.н., а в Йерусалимски типик от манастира в Дечани № 114 от 1395–1400 г. има тропар и кондак на свети Йоан Рилски под гата 19 октомври заедно с други български светии – като свети Петка, и сръбски светци.

Най-ранен препис от канона на свети Йоан Рилски, където той се споменава заедно с Кирил и Методий, е Орбелски триод, както и в Драгановия миней – и двата ръкописа от XIII в. Показателно за голямото разпространение на култа на светеца в Русия е Мазуринската летопис (или Мазурински летописец), известен паметник на руското истори-

ческо и летописно творчество от втората половина на XVII век (края на 1680-те години). Ръкописът се съхранява в Мазуринската сбирка на Руския държавен архив на древните актове в Москва. Този паметник посочва годината 946-а (от сътворението на света като 6454 г.) като година на успението на свети Йоан Рилски.

Кога десницата попада в Гърция? Това се случва най-вероятно през XVIII в. с руската ескадра, ръководена от княз Орлов, която тръгва от Кронщад на 4.VI.1769 г. След като разгромила турската флота при Чешме и претърпяла корабокрушение, тя се спряла на о. Парос. Възможно е владиката Анатолий, който придружавал флота, да е взел за битката гясната ръка на свети Йоан Рилски, почитан като патрон на цялото балканско християнско население. По-късно в началото на XX в. е пренесена на остров Тинос (според изследванията на архимандрит Пулос). Днес в манастира „Владичицата на ангелите“ (Кехровуни) мощехранителницата с гясната ръка на свети Йоан Рилски се изнася на 19 октомври, когато се извършва всенощно бдение. За почитта към свети Йоан Рилски в Гърция, което се засилва през XIX в., проф. Гонис посвещава отделно изследване, в което проследява включването на паметта на светеца във Ве-

ликия Синаксар от 1819 г. на Константин Дукакис до наши дни, както и службите, посветени на него през XIX-XX в.

* * *

Накрая бих искала да припомня това, с което започнахме – сакралната топография на всеки град, храм, манастир е тази, която съизмерва през вековете историческата памет с новосъздадените морални и етични ценности, в основата на които лежи и доза необходима ирационалност, сяпа вяра, която ти дава упование за бъдещето. Ще завърша отново с пример от безкрайната грама, разиграваща се и в нашите балкански страни, със сръбския деспот Джорджие Бранкович, който се е загържал в Смедерево до 1458 г. В края на 1452 г. той купува за 30 хил. дуката мощи на свети евангелист Лука, които са пренесени на 12 януари 1453 г. в Смедерево, т.е. непосредствено преди падането на Константинопол на 29 май 1453 г. Тогава се пише и служба за пренасянето им, а самото Смедерево устоява още пет години (1458) след Константинопол, което се отдава и на силата на светите мощи, съхранявани в него.

В тази връзка бих искала да припомня отново разказа за пренасяне на мощите на светеца, написан от Владислав Граматик, съхраняван и до днес в библиотеката на Рилския манастир и представля-

ващ безценен извор за духа на това драматично време. Там се отбелязва, че **пренасянето на мощите на свети Йоан Рилски от Търново в Рилския манастир през 1469 г. е съпроводено с тържествени литийни шествия по цялата територия на завладяната от османците българска държава. Това събитие там е сравнено със „сияйно тържество“, акт, който обяснява и направеното от народа – да избере за свой небесен покровител именно свети Йоан Рилски.** От този извор черпим сведението, че през 1469 г., когато ковчезето с мощите на свети Йоан Рилски е донесено за поклонение в София, поредната спирка по пътя към манастира, тогава, както вече отбелязахме, то е било положено в ротондата „Св. Георги“ заедно с мощите на св. крал Стефан Милутин, които се съхраняват сега в църквата „Св. Неделя“ („Св. Крал“). Днес те са част от съвременната сакрална топография на София, така както в Рилския манастир мощите на свети Йоан Рилски и на чудотворната икона-реликвиари на Св. Богородица Осеновица с 32 мощи на светии са органична част от сакралната топография на основаната от първия български отшелник Света Рилска обител, опора и светлина през вековете, средище на нашата книжнина и ревностно място за упование и надежда.

Избрана литература

- Гонис. Д. Преподобни Йоан Рилски. Въведение в богослужебните и житийни гръцки текстове, изд. Рилска света обител, 2018.
- Гошев, Ив. Заветът на св. Иван Рилски в светлината на старобългарското и на византийското литературно предание от IX-XIV в. – ГДА, т. 4, С., 1954-1955, с. 431-501.
- Дуйчев, И. Отшелникът Иван Рилски. В: Страници от миналото, С., 1983, с. 185-205;
- Дуйчев, И. Рилският манастир като книжовно и просветно средище през Средновековието. В: Пътеки от утрото, С., 1985, с. 73-87.
- Дуйчев, И. Рилският светец и неговата обител. С., 1947. (фототипно издание, С., 1990).
- Енев, М. Рилският манастир, С., 1997.
- Заветът за св. Иван Рилски. Съставителство, предговор и редакция на Вася Велинова. Подготовка на архива за печат Калина Минчева. С., 2000. (виж обстоятелствата литература на с. 241-249)
- Иванов, Й. Жития на св. Иванъ Рилски. С уводни бележки. – Год. на СУ, Историко-филолог. ф-т, 13, 1938, с. 1-108.
- Иванов, Й. Св. Иванъ Рилски и неговият манастир, С., 1917.
- Киселков, В. Сл. Рилският манастир, С., 1927.
- Небесният покровител на България – св. Иван Рилски. БНТ, 2011, 59 мин., сценаристи – Аксиния Джурова и Владимир Игнатовски, режисьор Иван Трайков.
- Нестор, Архимандрит. Храмовете, посветени на св. Иван Рилски в Русия. – В: Духовна култура, С., 1976, кн. 11, с. 11-19.
- Нестор, Епископ Смоленски. За името на свети Йоан Рилски в месецослова на Галицкото евангелие. – Духовна култура, кн. 10, СИ, София, 2005.
- Пулос, Панталеймон. Св. Иван Рилски. С., 1992.
- Снегаров, И. „Заветът“ на св. Иван Рилски. – В: Сборник в памет на проф. Никол, Известия на бълг. истор. дружество, XVI-XVII, С., 1940, с. 462-475.
- Томова, Ел. Miscellanies about St. John of Rila in 15th - 19th Cent. – In: Medieval slavica manuscripts and SGML. Problems and Perspectives. Sofia, 2000, 205-221;
- Томова, Ел. Пространното житие на св. Иван Рилски от Георги Скилица в ръкописните сборници от XV-XVII в. – В: Традиция. Приемственост. Новаторство. В памет на Петър Динеков. С., 2001, 146-157;
- Томова, Ел. Болгарский святой Иоанн Рыльский. Культ и агиография. – В: Слово: Към изграждане на дигитална библиотека на южнославянски ръкописи. С., 2008, 135-165.
- Томова, Ел. Българи и сръбци. Из литературната история на житията на св. Иван Рилски в Сърбия (XIV-XVII в.), С., 2018 г.
- Чешмеджиев, Д. „Култовете на българските светци през IX-XII в.“, дисертация за присъждане на научната степен доктор на историческите науки (машинопис), защитена в Кирило-Методиевския научен център – БАН през 2016 г.
- Γόνις, Δημήτριος. Ο όσιος Ιωάννης ο Ριλιώτης. Αθήνα, 1997.

РИЛСКИЯТ МАНАСТИР – ШРИХИ ОТ СЪВРЕМЕННАТА МУ ИСТОРИЯ

Мария Златкова е завършила история в СУ „Климент Охридски“ през 1978 г. Работила е в Националния исторически музей и в музея на Рилската света обител. Автор е на редица статии в научни периодични издания и на книгите „Богдан Филов. Живот между науката и политиката“ (2007), „Пощенски картички от периода 1878–1944г. Из фонда на Националния исторически музей“ (2016) и „Рилският манастир в най-ново време (1944–2019). Политика, идеология, Вярa“ (2020).

Мария Златкова
Снимка: личен архив

Съвременната история на Рилския манастир започва след 9 септември 1944 г. Има три периода в развитието на обителта от този момент нататък. Първият обхваща 40-те и 50-те години на XX век. Вторият е свързан с отстраняването на монасите от манастира и одържавяването му до края на 80-те години. Третият започва с възстановяването на монашеския статут на Светата обител и продължава до наши дни.

В началото на първия период Рилският манастир продължава да изпълнява изконната си функция на средище на православни-

те християни в България, които упорито се опитват да отстояват правата си на свободно изповядване на своята религия. През август 1945 г. в обителта се провеждат едни от последните събори на Съюза на православните християнски дружества на учащата се младеж и на Съюза на православните християнски братства. Отчита се създаването на неделни училища за над 1000 деца и съществуването на над 1000 братства с около 50 000 членове. Благодарение на дейността на братствата в страната се издържат сиропиталища и старопиталища, орга-

низират се трапезарии и детски домове, издават се списания. За съжаление, държавата започва закриването на дружествата, като този процес продължава до 1949 г. По този начин православната църква у нас е лишена от възможността да извършва социални дейности.

Със Закона за поземлената собственост от 1946 г. са отнети голяма част от земите на Рилския манастир, а със Закона за национализиране на частните индустриални и минни предприятия от 1947 г. – неговите производствени дейности. Това са дървообработващото и дър-

вопреработвателно предприятие „Велилак“ и химическото предприятие „Горхим“.

Несъмнено един от най-важните моменти от историята на Рилската света обител през този период е честването на 1000-годишнината от успешното на свети Йоан Рилски Чудотворец. По време на цялата програма на честванията властта се опитва да политизира и да идеологизира образа на Рилския светец. В противовес на тази позиция Българската православна църква прокарва разбирането, че свети Йоан не е бил обикновен човек, а светец с огромна роля и място в сонма на българските светци.

На заключително заседание на Светия Синод съвместно с членовете на Манастирския събор изуменият прави равностойна на юбилейните чествания, като обобщава: „Такова поклонение въобще не се помни.“ За времето от 26 май до 1 ноември Светата обител е била посетена от над 700 000 души. На това заседание е бил поставен на обсъждане един изключително важен

за БПЦ въпрос, провокиран от чл. 64 на проекта за Конституция на НРБ, според който църквата е отделена от държавата. В Рилския манастир Синодът приема изложение до правителството, в което застъпва становището, че в България няма обективни причини за отделянето на църквата от държавата. Но ако такова все пак се наложи, от Светия Синод предлагат това да стане при запазване на основните права и свободи на църквата – правото на вътрешно устройство, на култ, на вероучение и благотворителна дейност. Въпреки възраженията на 24 февруари 1949 г. е приет Закон за изповеданията. Сред най-важните ограничения е отнемане правото на църквата на провеждане часове по вероучение. Забранено е също така изповеданията да откриват болници, сиропиталища и други заведения с благотворителни цели.

Управлението на Българската комунистическа партия по отношение на православната църква до средата на 50-те години на XX век се отличава с

изявена тенденция към репресии спрямо представителите на българското православно духовенство. Най-известният случай, що се отнася до репресии и преследвания на монаси от Рилския манастир и изобщо на представители на българското монашество след 9 септември 1944 г., без съмнение е този на архимандрит Калистрат, изключително деен и интелигентен изумен на манастира от 1944 до 1949 г. Той се обявява против изнасянето на тленните останки на цар Борис Трети от гроба му през 1946 г. и против национализацията на манастирските имоти. Обвинен е в оглавяване на „банда... имаща за цел да sabotира, да се преследват и унищожават партийни ръководители, да се разлагат политическите и масовите организации“. Той е арестуван и е осъден от Софийския апелативен съд на 37 години затвор по осем обвинения. Изпратен е в Бачковския манастир, където почива през 1959 г.

Още от началото на 50-те години на XX век проличава стремежът на държавата чрез нейните институции като Министерството на културата, Комитета по въпросите на БПЦ, Министерството на външните работи и др. да контролира, а впоследствие да поеме изцяло функциите на управление на Рилската света обител. Манастирът изпада във все по-голяма финансова зависимост от държавата. Особено ярко проличава тенденцията за пренебрегване на неговата роля като център на православието и като поклоннически център. Все повече се изтъква значението му като

Поглед от високо към Рилския манастир.
Снимка: Владимир Шоков, БТА

застинал исторически и културен паметник и се налага мнението да се обяви за национален музей под ръководството на Министерството на просветата и културата. Така започва вторият етап от развитието на Рилския манастир в най-ново време. Първоначално е одържавена музейната сбирка на манастира и с постановление на Министерския съвет от 6 юни 1961 г. Рилският манастир е обявен за Национален музей. На 11 октомври 1961 година Президиумът на Народното събрание издава Указ № 403 за одържавяването на Рилския манастир. Следващата стъпка е изгонването на монасите от манастира, което се случва на 15 ноември 1961 г. Монасите се сбогуват с обителта, целуват мощите на свети Йоан Рилски и се отправят към новите си местоназначения в Бачковския, Троянския, Преображенския манастир. В края на своя Летопис на Светата рилска обител за периода 1904–1961 г. архимандрит Климент Рилец е написал: „Така приключи хилядогодишната история на Рилската света обител“.

През 1968 г. излиза решение на Политбюро на ЦК на БКП за настаняване на монаси в Рилския манастир, което се случва по примера на Съветския съюз, където по решение на Комунистическата партия на църквата са върнати няколко манастира. На монасите са предоставени някои от помещенията в обителта.

Обезличаването на Рилския манастир като духовно средище на православното продължава и през 80-те години. Една докладна записка на Пейо Бербенлиев,

зам-председател на Комитета за култура, разкрива планираните тенденции в развитието на Национален музей Рилски манастир като културен институт за периода 1985–1990 г. В нея се твърди, че от обявяването на Рилския манастир за музей той „еволюира като културноисторически комплекс, обхващащ различни страни на българската народност, култура, изкуство, занаяти, книжовност. Религиозната дейност като някогашна основна функция на комплекса бе чувствително редуцирана... Манастирът стана предпочитана база за симпозиуми, творчески срещи, конференции“. Изрично е споменато, че в програмата са залегнали идеите на Людмила Живкова „за възраждане и утвърждаване на ролята, значението и дейността на Рилския манастир... чрез превръщането му в жизнен национален духовен център с определени идеологически, културни и възпитателни функции“. Тук за пореден път проличава превесът на идеологията над вярата и стремежът да се елиминира църковно-религиозната функция на Рилския манастир за сметка на превръщането му в средище на научни и художествени прояви, както и преимущество в туристически обект. Това е водещата тенденция до 1991 г., когато настъпилите политически промени дават нов хоризонт пред хилядолетната обител. Трябва да се отбележи, че днес манастирът не е извел от живота си културните и научни прояви. Той осигурява гостоприемство за научни конференции по различни поводи.

През този период отношения-

та между музейните работници и монасите са сложни. Има конфликти, но в повечето случаи се решават. В манастира все повече стават кръщенките, на което не се гледа с добро око от властите. Изуменият дяко Йоан обаче пламенно защитава правото на хората да въвеждат децата си в православната вяра. През 1970 г. в писмо до Комитета по въпросите на БПЦ и религиозните култове към Министерството на външните работи представя своите красноречиви мотиви за запазването на кръщаванията в манастира: „Кръщенките в манастира трябва да се запазят – пише той. – Това е древна традиция. Ние тук свидетелствуваме за свободата на религията в България.“

С настъпването на политическите промени в България след 10 ноември 1989 г. се създават благоприятни условия за премахване на ограниченията в правата на вярващите православни християни и на властващата при дотогавашната тоталитарна власт атеистична нагласа в обществото. Постановление №75 от 29 април 1991 г. възстановява монашеския статут на Рилската обител. Така започва третият етап в развитието на обителта, който продължава и днес. Създават се условия за започване на действия от страна на Рилската света обител за връщане на отнетото имущество по съдебен път. Изуменият епископ Йоан полага началото на дълга и трудна поредица от съдебни дела за възстановяване на отнетата поземлена собственост на манастира. Тя продължава и до днес, като

щафетата в това отношение е поета от настоящия изумен на обителта Адрианополския епископ Евлогий. Манастирът продължава да се бори с бизнесмени, построили в предходните години на манастирска земя хотели и заведения. Но и в тези години не липсват трусове в отношенията между държавата и Рилския манастир. Сключено е споразумение между Рилската света обител и Министерството на културата за връщане на експонати, взети по различни поводи от манастирския музей и предадени на Националния исторически музей, както и на експонати, придобити по времето на Националния музей „Рилски манастир“ от Рилската обител на НИМ. Последният връща част от експонатите-светини, но организира изземване на огромна част от фонда на музея на Рилския манастир. Отнемането на експонати от манастира става абсолютно стихийно, агресивно, без всякакъв подбор. Участва и полиция. Изнесени са както експонати, които НМРМ е откупил

с държавни средства, така и голям брой материали, предимно етнографски, които в продължение на години поклонници са оставяли като дарове. По този начин и при новите условия след 10 ноември 1989 г. Рилската обител за пореден път е подложена на своеобразна наказателна акция независимо от демонстрирането на ново отношение към Българската православна църква.

След кончината на Драговитийски епископ Йоан от 17 ноември 2005 г. за изумен е назначен Адрианополският епископ Евлогий. При ръководството на Рилския манастир той проявява качествата на добър стопанин администратор. Връща се собствеността върху манастирския хотел, отворена е манастирска книжарница, отворен е нов зимен параклис, открита е новата обновена експозиция на Църковно-историческия музей, подредена е нова етнографска експозиция, изградено е ново хранилище за иконите и църковната утвар. Манастирът осъществява и издателска

дейност, в резултат на която налице са албуми и проспекти на 11 езика, включително на японски и китайски. От 2008 г. започва обновление на т.нар. Самоковски двор – пространството около Самоковската порта на манастира. През 2019 г. новите сгради са почти готови. В тях е предвидено място за зала, в която да се провеждат научни конференции и да изпълнява функциите на детски духовен център при обучението на деца по вероучение. Манастирът получава ежегодна парична субсидия от държавата като обект на ЮНЕСКО за реализиране на възстановителни и реставрационни дейности.

Има и редици затруднения в работата на обителта, които произтичат от пречки, създавани от местните власти, а също така и забавяния в реализацията на някои проекти, като например утвърждаването на подробен устройствен план за територията около манастира. Баби се от страна на централната власт и изграждането на пречиствателна станция за новите сгради в Самоковския двор.

Рилската света обител по своята същност е едно малко селище, което има нужда от добър стопанин, работливи и грижовни жители и служители и достатъчно средства, за да съществува в своя достоен образ и функция.

В днешно време Рилската света обител съчетава сполучливо две функции – да бъде средище на православното християнство и да представя страната ни като туристически обект от световно значение.

Рилски манастир, 19 октомври 2025 г. Всенощното бдение в нощта срещу празника на покровителя на българския народ – свети Йоан Рилски.
Снимка: БТА

СОФИЙСКА ДУХОВНА СЕМИНАРИЯ „СВЕТИ ЙОАН РИЛСКИ“ – ЖИВАТА ИСТОРИЯ НА ЕДНА ДУХОВНА ШКОЛА

София, 26 февруари 2020 г.
Изглед към Софийската духовна семинария „Свети Йоан Рилски“.
Снимка: Владимир Шоков, БТА

В днешния столичен квартал Лозенец, сред зеленина и тишина, която трудно се съчетава със забързания град наоколо, се издига една от сградите, превърнали се в част от историческия образ на София – Софийската духовна семинария „Свети Йоан Рилски“. От създаването си през 1903 г. богословското училище носи името на небесния покровител на българския народ и патрон на Рилския манастир. Решението на Светия Синод да посвети Семинарията на свети Йоан Рилски е свързано с духовната приемственост, която тя продължава: Семинарията наследява традицията на Самоковското богословско училище, което е под покровителството и на издръжка на Рилската обител. Самото Самоковско училище пък води

началото си от богословската школа към Ляковския манастир „Св. Петър и Павел“. Двете училища съществуват паралелно, а не са продължение едно на друго.

През 1897 г. Светият Синод замисля преместването на Самоковското богословско училище в столицата. Макар първоначалният замисъл да не се осъществява, идеята за духовно училище в София не е изоставена. Мястото за бъдещата Софийска духовна семинария е избрано още в края на XIX век – около 50 дека в местността Курубаглар, тогава голо възвишение южно от София, дарени от Столичната община. Проектът е възложен на австрийския архитект Фридрих Грюнангер, оставил ярка следа в архитектурата на следосвобожденска България. Основният камък е положен през

1902 г. в присъствието на княз Фердинанд I и синодалните архиереи, а строителството продължава до 1905 г.

На 20 януари 1903 г., след благодарствен молебен и водосвет, започват първите занятия. В София се преместват ректорът Йоаким Бакалов и учителите от Самоковското богословско училище, чийто наследник е новата семинария. Първоначално обучението е шестгодишно, като семинаристите изучават не само богословски дисциплини, но и общообразователни предмети. След завършването си те получават свидетелство за зрелост, което им дава възможност да продължат образованието си във висше училище или да бъдат ръкоположени за свещеници. Още от самото начало замисълът е Семинарията да бъде едновременно училище и място за цялостно възпитание – духовно, интелектуално и нравствено.

На 26 октомври 1904 г., Димитровден, е осветен и семинарският храм „Свети Йоан Рилски“. На тържеството присъстват синодалните архиереи и хиляди богомолци. Година по-късно Столичната община дарява още земя и дворот достига близо 94 дека. Под грижите на учителите и учениците мястото постепенно се превръща в просторен парк.

Началният период на развитие на Семинарията е прекъснат от войните между 1912 и 1918 г.,

които сериозно засягат както учебния процес, така и ежедневието на нейните възпитаници. Ученици от горните класове са мобилизирани, условията за обучение се влошават, а семинарската сграда е превърната във военна болница. След края на войните училището постепенно се съвзема и броят на учениците нараства. Ново изпитание идва през 20-те години, когато в сградите са настанени и студентите от новооткрития Агрономически факултет. Съжителството между семинаристи и студенти продължава до 1928 г., когато отново е поставен въпросът за преместването на духовното училище.

Втората световна война (1939-1945) също разтърсва живота на Софийската духовна семинария. При бомбардировките над столицата семинарският комплекс е повреден, а пансионът е евакуиран. След 9 септември 1944 г. учебните занятия са прекъснати и са възстановени едва през 1945 г. – първоначално в сградата на Богословския факултет. Междувременно семинарският комплекс е използван първо като щаб на Червената армия, а впоследствие от Съюза на българо-съветската гружка. След освобождаването на сградите отново за нуждите на духовното училище, през 1947 г. семинаристите се завръщат в своя исторически дом в София, но само за кратко.

През есента на 1950 г. идва най-дългото изгнание в историята на Семинарията. Софийската и Пловдивската духовна семинария са обединени и преместени при гара Черепиш, край

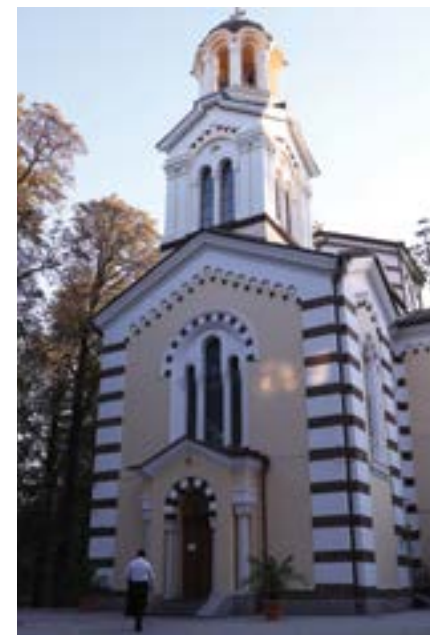
Черепишкия манастир. Междувременно сградите в София са насилствено отържавени от атеистичния комунистически режим и са предоставени за Дворец на пионерите и остават с това предназначение до 1990 г. Само храмът „Свети Йоан Рилски“ продължава да функционира като църква, отделен от останалия комплекс. Това изселване е ущърб на учениците и преподавателите. Така за четири десетилетия историята на Семинарията се оказва свързана не с градския пейзаж на София, а с каменните склонове и тишината на Искърското дефиле.

Черепишкият период се превръща в самостоятелна глава от историята на училището, в която израстват поколения български духовници, сред които е и бъдещият Български патриарх Неофит. Приет през 1959 г., той завършва Софийската духовна семинария при гара Черепиш през 1965 г., преди да продължи образованието си в Духовната академия в София. По време на този период много от документите, книгите и архивите на Софийската семинария са иззубени или разпилени при преместванията.

През пролетта на 1990 г. историята прави своя кръг – с постановление на Министерския съвет сградите в Лозенец са върнати на Българската православна църква и Софийската духовна семинария отново се установява в своя исторически дом. След близо четири десетилетия отсъствие отново се чуват гласовете на семинаристите, а храмът „Свети Йоан Рилски“

отново заема естественото си място в живота на училището. С решение на Националния институт за паметниците на културата от 1998 г. сградите на Софийската духовна семинария „Свети Йоан Рилски“ са обявени за архитектурен и исторически паметник на културата от национално значение. Днес комплексът продължава да носи духа на своя патрон – свети Йоан Рилски, отшелникът от Рила, превърнал се във всебългарски духовен покровител.

През последните години са извършени капитални ремонти по основния корпус, сградата на общежитието и оградата, а храмът е не само ремонтиран и реставриран, но и са довършени започнатите през 40-те години стенописи.

София, 19 октомври 2024 г. В семинарския храм се отслужва Празнична Света Литургия за 121-вата годишнина от основаването на Софийската духовна семинария.
Снимка: Христо Касабов, БТА

Свети Йоан Рилски и Рилският манастир в архива на Българската телеграфна агенция

В архива на Българската телеграфна агенция се съхраняват новини от създаването ѝ през 1898 г. до днес. В този период, който вече обхваща рамките на три века, сред информационните бюлетени място намират и публикации, свързани с първия български светец – Йоан Рилски, както със светата обител, основана от него – Рилският манастир. През новините можем да проследим как се чества паметта на светеца през десетилетията и как манастирът, сгушен в полите на Рила планина, се превръща в средище на духовния, културния, а и на туристическия живот в страната, привличайки поклонници или любопитни туристи не само от България, а и от света.

1903

На 24 септември Българската телеграфна агенция цитира новина от Цариград. „Според Портенски съобщения избухналото наново въстание в северната част на Серския санджак било почти потушено, а Разлог бил почти съвършено прочистен от въстаници. Около хиляда въстаници са избягали в Рилския манастир“, пише в новината от деня.

„Землетресенията продължаваха онзи ден и вчера. В четвъртък вечерта часът в 9 и 18 минути в Рилския манастир се усетиха два силни труса от шеста степен с направление от югоизток към северозапад“, съобщава началото на новина от 15 ноември.

1904

На 9 януари БТА цитира новина от Цариград. „Съобщението, което Портата предаде вчера на реформаторските посолства, резюмира точка

по точка последните обяснения и данни по прокараните досега реформени мерки, с които между другото Портата имала за цел да направи, щото мирното население да не затрива живота си с въстания. После тя посочва на изпращаните от година насам войскови сили срещу албанците, за да унищожи съпротивлението им против реформите, както и агитацията в Шкодренския, Скопския и Битолския вилаети. По-голя-

мата част от съобщението обаче е посветена на България. Ето накратко съдържанието му. Българското княжество не изменя поведението си, въпреки споменатите усилия, които Портата прави за прокарване на реформите. В Рилския манастир, в Кюстендил и в други агитационни огнища комитетите продължават по-раншната си дейтелност...“, пише в публикацията.

Изглед от Рилския манастир през 1934 година.
Снимка: архив БТА

На 14 януари в новина от Цариград се посочва, че „официални турски съобщения явяват, противно на тенденциозните слухове, че жителите на Битолския вилает са настанени жилища и всички получават помощи. Отбелязват също за сбиването в Баир, Солунски вилает, с чета, дошла от България, която чета била отблъсната, както и за сбиване с друга чета, дошла от Рилския манастир, която била може отблъсната. 199 души българи, събрани в село Долудере, Южна България, се готвели да минат границата. Въстаниците принуждавали мюсюлманите в Южна България да им помагат парично...“

„От ден на ден става по-ясно, че новините на Портата, които разпратят за сбиания между отомански войски и въстанически чети, идещи от България, се пущат само за преиначаване истинските фактове, които състоят в периодически нападения на турските погранични постове против българските“, пише в новина от 18 януари. Напоследък двадесетина турски войници са нападнали със залпове на границата близо до Рилския манастир един български патрул, между постове на Бараково и Поромино. „Патрулът се обади кой е, но огънат като не преставал, и той взел да гърми. Подир една силна престрелка, която е траяла половин час, патрулът сполучил да се прибере на поста си

без загуби“, пише още в новината от деня.

1905

„Няколко доста леки удара от землетресение се усетиха в София вчера на 5 ч. и 4 м. и на 6 ч. и 11 м. заранта. Вторият от тия удари се е усетил и в Рилския манастир“, пише в новина на БТА от 27 октомври. В нея се посочва, че „нощес към 12 ч. и 7 м. едно силно землетресение от четвърта и пета степен“ се е усетило и в София. То е било усетено в по-голямата част от Княжеството, в Хасково, Търново-Сеймен, Казанлък, Карлово, Рахово, Лом-Планка и още по-далеч.

1906

През 1906 г. БТА публикува няколко новини от пролетта и една от лятото, които разказват за продължаващите земетресения, усетени в Рилския манастир.

„Вторник, 18 април, на 2 ч. 53 м. след пладне в Рилския манастир е бил усетен четиристепенен вълнообразен трус, придружен от много силно подземно бучене“, пише в бюлетин на БТА. Агенцията проследява какво се случва и през следващия ден – сряда, когато в „9 ч и 44 м. заранта в Рилския манастир е бил усетен второстепенен вълнообразен трус, придружен от слабо подземно бучене“.

За земетресение разказва и новина от 10 юни. „Около 8 часа и 53 минути заранта в много места из окръзите

Пловдивски, Софийски и Кюстендилски е имало землетресение, което е било най-силно около Рила а западната част на Родопите. В Рилския манастир се усетили два труса, придружени от много силно подземно бучене, от които първият от V, а вторият от V-VI степен. Най-далечните места, в които е било усетено землетресението, са: на изток Пловдив, на север – Коприштица и София, на запад – Гушево и може би малко по-далеч“, пише в публикацията.

1909

За земетресение разказва и новина от 26 февруари. „Централната метеорологическа станция съобщава: от снощи до тая сутрин са усетени главно в югозападната част на България няколко земетресения, а именно вчера на 6 часа 37 минути вечерта в Рилския манастир, Ситняково, Долна баня, Калугерово...“

1912

На 11 април от Дупница БТА съобщава: „Г-н Пол Дешанел, бивш председател на френската камара, и г-жа Дешанел, г-н Панафио, френски пълномощен министър, и г-н Чапрашиков, секретар на политическия кабинет на Н. В. Царя, идящи с царски автомобил от Кюстендил, се отправиха за Рилския манастир, без да се отбиват в града. Очакват се да пристигнат тук днес след пладне.“

1927

БТА публикува новина от Лондон от 22 юли: „Митрополит Стефан, който пристигна тук в сряда, предаде на църквата „Св. Лука“ иконата на свети Ив. Рилски, подарък от българската църква, със съответната за случая реч.“

1931

На 11 ноември е публикувано писмо от чужбина, което разказва за посещението на холандските скаути в България. В него се посочва, че някои холандски вестници са публикували статия на г-н Пфаф, един от водачите на холандските скаути, в която той дава израз на голямата признателност за оказаното на скаутите в България гостоприемство.

В „Алгемееен ханделсблаг“ са публикувани няколко статии от г-н Пиер ван Хейнсберген, който е участвал в холандската група на скаутите, посетили България през това лято. В тази статия личи ясно какви добри впечатления от България са получили 35-те млади скаути от Амстердам, за голямото гостоприемство на населението, красотата и величието на природата.

„Ние чувствахме навсякъде, че България счита своите холандски гости като добри приятели. Навсякъде ни посрещаха и се отнасяха с нас сърдечно. На 2 август пристигнахме в Рилския манастир, където монасите ни нагостиха и имаме случай да се запознаем с деликатното българско вино.

При обхождането ни из Рила чувствахме непрекъснато колко много може да даде България на приятелите на природата“, пишат скаутите от Амстердам.

1932

В „Преглед на чуждия печат“ БТА цитира новини за България от датския печат. Сред тях е и обширната статия в брой 91 на „Вендсинзел тиденге“ за Рилския манастир от 2-жа Марта Висти. Статията е придружена с няколко хубави снимки.

* * *

В „Преглед на чуждия печат“ БТА цитира и „Джорнале д'Италия“ от 24 ноември.

„От средата на българската църква излязоха ратниците за свободата на народа и паралелно със св. св. Кирил и Методий, Климент Охридски и Иван Рилски българската църква е дала и патриарх Евтимий, Теодосий Търновски, Паисий Хилендарски, Софроний Врачански и много други“, пише вестникът и допълва, че има моменти в историята на българския народ, когато угасва всяка светлина и когато потъмнява дори пламъкът на личното и националното съзнание. Но една искрица пръска светлина в историята: неугасимата искра на българската църква.

1938

В края на октомври БТА пише: „Утре, 1 ноември – ге-

нят на свети Иван Рилски и народните будители, е Тезоимения ден на Нейно величество царица Йоанна.

По този случай в 10 1/2 ч. в храм-паметник „Св. Александър Невски“ ще се отслужи благодарствен молебен, на който ще присъстват всички министри и висшите офицери, чиновници и други официални лица. След молебена официалните лица и офицерите ще се разпишат в книгата на Нейно величество в двореца.“

1940

На 1 ноември по случай Празника на народните будители министър-председателят и министър на Народното просвещение г-н проф. Богдан Филов произнася реч пред Радио София: „Българи, днешният празник – Денят на свети Иван Рилски, е съвременен и Празник на народните ни будители. Той е израз на благоговение към дейците на нашето Възраждане и изобщо към строителите на нашето народно дело. От чисто училищен, какъвто бе учреден през 1922 година, той скоро се превърна във всенароден, защото е общ изблик на благодарност към всички дейатели за българско свестяване и за българската култура“, казва министърът. По думите му празници като днешния, когато целият народ отдава почит на своите заслужили синове, са дни, в които имаме възможност да се замислим по-дълбоко за своето предназначение в живота, да почувстваме по-добре живи-

Фреските в църквата на Рилския манастир през 1934 година.
Снимка: архив БТА

те връзки, що ни обединяват в една народностна цялост, и да почерпим в общото богро настроение сили за по-нататъшна самоотвержена служба на родината. „Днешният празник бихме могли да назовем велик ден на непобедимата сила и тържество на българския дух“, казва още г-н Филов.

1941

На 23 октомври е съобщено, че членовете на словашката делегация, които подписаха българо-словашката културна спогодба, сутринта са заминали за Рилския манастир. Там гостите са посрещнати от игумена и манастирските братя, след което е отслужен молебен. По-късно гостите разглеждат манастира и при-

състват на вечернята.

Заедно с гостите, които се завръщат вечерта, пътуват още директорът на Вероизповедната дирекция при Министерството на външните работи пълномощният министър г-н Сарафов, председателят на българо-словашкото дружество г-н проф. Владикин и други.

1942

В новина от 25 февруари се разказва, че началник-щабът на унгарската кралска войска генерал-полковник Витез Ференц Сонбатли заедно с придружаващите го висши офицери от унгарската войска заминават да посетят и да разгледат светинята на българския народ – Светата Рилска обител. Генералът за-

минава със специална моториса заедно с началник-щаба на българската войска г-н генерал Лукаш, с подполковник Костов от Министерството на войната, с аташирания към високите гост майор Цветков и с легационния секретар от Министерството на външните работи г-р И. Алтънов.

Гостите пристигат по обяд в Рилския манастир, посрещнати от игумена и духовенството на манастира и намиращите се по това време в манастира поклонници. На гостите са направени сърдечни овации от множеството посрещачи. Началник-щабът на унгарската войска генерал-полковник Сонбатли, воден от началник-щаба генерал Лукаш, разглежда манастира, църковния музей и забележи-

По време на погребението на цар Борис III през 1943 година в църквата на Рилския манастир представители на духовенствата дават своята последна благословия на покойния цар. Снимка: репродукция на Лили Тодорова от 1994 г.

телностите на Светата обител, след което замихват обратен път за София.

Научили за заминаването на гостите за Рилския манастир, жителите на село Кочериново се стичат спонтанно и масово в часа, когато се очаква да минат обратно гостите, и ги акламираат възторжено.

Гостите разглеждат и земеделското училище, където е изпълнена малка музикална програма и са предмет на нестихващи акламации от населението и младежта в Кочериново. Изказвайки своите впечатления, генерал-полковник Сонбатли казва: „Ние видяхме, че българският народ ни не само познава, но и ни обича.“

1943

На 23 май съобщават от Рилския манастир, че тази сутрин пристигат държавният секретар на Румънското министерство на пропагандата г-н проф. Марку и групата румънски журналисти

заедно с директора на печатната пълномощния министър г-н Серафимов и директора на Националната пропаганда г-н Коцев. В манастира гостите са посрещнати от изумена архимандрит Натанаил и от братята на манастира.

След завършването на черковната служба, на която присъстват всички гости, проф. Марку предава една стара икона в дар на Светата Рилска обител от името на румънската държава, като прочита по този случай следния акт на дарение: „Чувствам се особено щастлив да подаря от името на румънското кралско правителство тая света икона на Богородица на Светата Рилска обител, където почиват мощите на свети Иван Рилски, закрилник на българския народ. Ковчегът и саванът, в които почиват мощите на светеца, са свети дарове от страна на румънските князе, които в продължение на вековете не са никога преставали да проявяват своята вяра в Бога, който е също и ваш Бог.

Те имат същия идеал: вярата и кръста, за които сме се борили от двете страни на Дунава...“

На 18 юни БТА пише, че най-големите румънски вестници „Универсул“, „Курентул“ и „Тимпул“ обнародват обширни статии с първите впечатления на няколко румънски журналисти от България. Във вестник „Курентул“ г-н Ромулус Диану обнародва статия на тема „Рила и Короната“. След като говори за великолепиите си впечатления от българската национална светиня – Рилския манастир, авторът на статията пише, че куполите на тази светиня са тясно свързани с българската династия, която е високо обичана и почитана от целия български народ. По-нататък г-н Диану говори с най-големи симпатии за Негово величество царя и за членовете на българското царско семейство.

„Днес в 11 ч. преди пладне в храм-паметника „Св. Александър Невски“ бяха отслужени последователно заупокойна молитва за о'Бозе починалия Негово величество цар Борис III и благодарствен молебен по случай възшествието на Негово величество цар Симеон II“, пише в новина от 29 август. В публикацията се посочва още, че Негово величество цар Борис III е изказал желанието си погребението му да стане в Рилския манастир. „Той обичаше извън-

редно много Рилския манастир и особено много почиташе свети Иван Рилски. Много често ходеше там да се моли“, допълва се още в новината от деня.

На 5 септември е извършено опелото на о'Бозе починалия цар Борис III. Още от ранно утро хиляди граждани са изпълнили площада около храм-паметника „Св. Ал. Невски“ и улиците, през които ще минава траурното шествие.

След завършването на черковната служба ковчегът с тленните останки е изнесен от министъра на войната, министъра на вътрешните работи, подпредседателя на Народното събрание, председателя на Върховния касационен съд, четирима народни представители и двама генерали и положен на лафет, през което време почетна дивизия отдава военни почести.

От храм-паметника „Св. Ал. Невски“ до столичната Централна гара се образува голяма траурна процесия. При гарата войсковите части минават в церемониален марш пред лафета с ковчега на о'Бозе починалия цар.

След церемониалния марш ковчегът е свален от лафета и носен от генерали, между знамената на войсковите части е внесен в гарата и поставена в нарочен вагон. Строената на площада войскава част отдава за почет, следа което е отслужена заупокойна молитва.

В 1 ч. нарочният влак потегля, изпратен с благоговейно мълчание от всички, за Светата Рилска обител, където ще бъде вечното жилище на

Негово величество царя Обединител Борис III.

На 5 септември съобщават от Рилския манастир, че нарочният траурен влак с останките на Негово величество покойния цар Борис III в 1 ч. по обяд е напуснал столицата за Светата Рилска обител, където ще бъде вечното жилище на покойния цар. На открит вагон е поставени саркофагът, покрит с царския щандарт. На четирите му ъгъла са поставени четири жертвеника, а до тях четирима войници от гвардейския на Негово величество конен полк стоят на почетна стража.

Тленните останки се придружават от Нейно величество царицата, от Техни царски височества княз Кирил и княгиня Евдокия, от Техни кралски височества Вюртембергския херцог и херцогиня Надежда и Нейно кралско височество княгиня Мафалда Хесенска. В същия влак са и председателят на Народното събрание г-н Калфов, министрите генерал Михов, г-р Партов и инж. Василев, подпредседателят на Народното събрание г-н Кьосеиванов, началник-щабът на войската, генералитетът и членове от гражданската и военната свита на Негово величество.

„В 7 ч и 50 м траурната процесия пристига в Светата Рилска обител. Пред вратите на манастира е отслужена заупокойка. В манастирския двор построената почетна рота от лейбгвардейския на Негово величество дивизион при внасянето на тленните останки отдава военни почести. След

отслужването на заупокойна молитва в черквата в 8 ч и 30 м се извършва запечатването на саркофага. Спускането на саркофага в гробницата е съпроводено със 101 топовни изстрела. Родната земя навеки приютява тленните останки на Негово величество царя Обединител Борис III. В 8 ч и 30 м вечерта българският народ се разделя завинаги със своя велик любим владетел“, пише още в новината от деня.

1945

В новина от 18 април четем, че Руската църковна делегация заедно с Негово блаженство екзарх Стефан I посещава Рилския манастир, където са тържествено посрещнати от манастирското братство начело с изумена архимандрит Калистрат.

В манастирския храм е отслужено кратко благодарствено молебствие, след което архиепископ Григорий произнася слово.

Оригиналният надгробен кръст на гроба на Цар Борис III в Рилския манастир. Снимка: репродукция на Лили Тодорова от 1994 г.

На 25 април е съобщено, че Комисията за старините при Народния археологически музей е одобрила протокола на нарочната комисия за проучване на Рилския манастир и неговите постройки в историческо, художествено и градоустройствено отношение.

Комисията е предвидила и поправки, налагащи се във връзка с някои преустройства на вътрешния и външния изглед, както и на двора на манастира. Поправките трябва да бъдат започнати в най-скоро време, тъй като догодина ще бъде чествана хилядагодишнината на Рилския манастир.

1946

На 17 май е съобщено, че при НК на ОФ е образуван Централен комитет за честване на 1000-годишнината на Иван Рилски. В новината от деня се посочва и че честването ще продължи една седмица – от 26 май до 1 юни, която ще бъде обявена като Седмица на Иван Рилски. През тази седмица НК на ОФ нарежда да се организират сказки за Иван Рилски, да се устроят посещения на Рилския манастир, за които НК на ОФ издейства намаление по железниците, в случай че има желаещи да го посетят, но предвид на работния сезон и продоволствените и транспортните трудности, посещенията трябва да бъдат силно ограничени.

„Денят 26 май, неделя, е обявен с решение на Министерския съвет за всенароден празник по случай 1000 години от смъртта на свети Иван Рилски“, пише в бюлетин „Дневни вести“ на 25 май.

На 29 август съобщават от Рилския манастир: „Вчера за първи път от хиляда години в Рилския манастир прозвуча мощен народен глас против монархията. Преди обяд след завършване на Литургията пред западната врата на манастира се състоя народен митинг против Кобургската династия. Произнесоха речи свещеник Демиревски от Дупница и г. Игнат Ягоридски от името на ОРПС. Ораторите заклеиха монархистите и престъпната им роля като германски агенти в България и осъдиха кощунството, което бе извършено с манастира,

като бе погребан в него последния Кобург – Борис III. Поради заваления гъжд митингът продължи в манастирския салон за събрания. Тук е изнесена голяма художествена програма в чест на народната република.

1947

Новина от бюлетин „Дневни вести“ разказва за състоялия се на 6 и 7 септември в Рилския манастир XV редовен събор на Съюза на православните християнски братства в България. Той е открит от заместник-екзарх Врачанския митрополит Паусий в присъствието на директора на изповеданията – пълномощния министър Димитър Илиев, всички епархийски архиереи, заместник-главния секретар на Националния комитет на Отечествения фронт г-р Иван Пашов и множество делегати и гости от цялата страна.

Рилски манастир, 23 май 1943 г. Посещение на група румънски журналисти, водени от министъра на пропагандата проф. Александър Марку и директора на чуждия печат в Букурещ г-р Аурел Козма.
Снимка: архив БТА

От името на правителството пълномощният министър Димитър Илиев поздравява събора, като изказва желание съборът да допринесе още повече за задълбочаване съществуването на искрено сътрудничество между църквата и държавата.

1948

В публикация от 11 май се посочва, че новосъздаденото държавно стопанско предприятие „Балкантурист“, което има за задача да организира и улеснява пътуването и туризма в страната и чужбина, да урежда показни летовища с добре обзаведени хотели, да осмисля неделната и празничната почивка на трудещите се и пр., е в своя организационен период. Засега в по-важните курортни центрове на страната като Варна, Бургас, Пловдив, Русе, Търново, Костенец и Рилския манастир се обзавеждат при най-големи удобства и чистота хотели и ресторанти, които ще обслужват посетителите било от вътрешността на страната, било от чужбина.

На 31 май преди обяд унгарският министър на народната просвета и водач на пребиваващата в страната ни унгарска културна делегация проф. Гюла Ортутай, придружен от подпредседателя на Комитета за наука, изкуство и култура помощник-министъра г-р Карло Луканов и главни-

ят секретар на Унгаро-българското дружество в Будапеща Даниел Сокоди-Димитров, посещава Рилския манастир.

1949

Новина от 20 юли разказва за гостуващия в страната ни бразилски писател Жоржи Амаду, който, придружен от писателя Борис Делчев, отпътува на обиколка из провинцията. Той ще посети Рилския манастир, ТКЗС – с. Марица, Пазарджишко, Пловдив, Димитровград и др. населени места, за да се запознае с някои исторически забележителности, строителството и младежкото бригадирско движение у нас.

Отпътували са на обиколка из провинцията и гостуващите в страната ни унгарски писатели Ищван Райч и Шандор Ридег.

През май Централният туристически комитет и управата на Рилския манастир съобщават, че на 31 този месец всички спални в Рилския манастир ще бъдат заети от организирани туристи, участващи в туристическия поход из Рила. „Затова на тая дата да не се организират други посещения на Рилския манастир“, пише в новината от деня.

1951

На 29 август кореспондент на БТА предава от Рилския манастир, където предната

вечер е пристигнал гостуващият у нас изтъкнат борец за мир и носител на Международната сталинска награда на мира Хюлет Джонсън заедно със съпругата си.

Днес на двора на манастира видният гост има среща с жителите на Риломанастирския народен съвет и някои от монасите. На скъпите гости са поднесени сърдечни приветствия от пионерката Дарина Благоева Захариева.

1952

На 1 юни следобед гостуващият у нас митрополит Николай Крутицки и Коломенски, член на Световния съвет на мира, придружен от малкия състав на Светия Синод начело с наместник-председателя на Синода митрополит Кирил Пловдивски и от директора на изповеданията г-р П. Тагаров, пристига в Рилския манастир.

Прег входа на манастира митрополит Николай и другите гости са посрещнати и поздравени от игумена на манастира архимандрит Варлаам.

„В старите български градове Плиска, Преслав, Търново, Видин и други прочути наши майстори от миналото и безименни архитекти-самоуци са създали забележителни архитектурни паметници, много от които са запазени и до днес“, пише в новина от 9 декември. В нея се посочва

още, че за издирването, събирането и проучването на материалите от нашето архитектурно наследство научните работници от Института по градоустройство и архитектура при Българската академия на науките развиват широка дейност. В сектора „История и теория на архитектурата“ при института са подготвени за издаване редица научни трудове, като „Българската къща от епохата на Възраждането“, „Врати и порти от нашето архитектурно наследство“ и „Архитектурата на Боянската черква“. Проучват се и много къщи в Котелско, Банско, Трявна и Сливен, архитектурата на Рилския манастир и др.

„Материалите за тези архитектурни паметници са ценен извор за създаването на наша национална по форма и социалистическа по съдържание архитектура“, пише още в новината от деня и се допълва, че преди няколко дни е излязла от печат първата книга от „Материали на българското архитектурно наследство“ – „Кули и камбанарии в България до Освобождението“, издание на Българската академия на науките. Автор на този труд е проф. архитект Любен Тонев.

1953

На 6 октомври членовете на делегацията на гейците на съветската култура, пребиваващи в страната ни по случай Месеца на българо-съветската гружба и съветската култура, Глушченко, Топчибашев, Мусин-

ски, Кизя, Димитерко, Шлякова, Русев и Иванов, придружени от председателя на Централния съвет на СБСД г-р Иван Пашов, посещават Рилския манастир. Гостите разглеждат с голям интерес манастирската черква, музея и Хрельовата кула.

1954

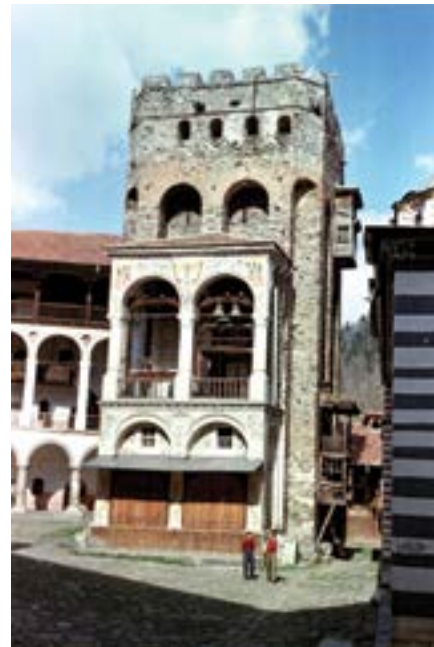
На 6 юни в Дома на техниката е открита Първата национална архитектурна изложба, уредена от Министерството на комуналното стопанство и благоустройството със съдействието на Съюза на научно-техническите дружества в България и Българската академия на науките.

Присъстващите разглеждат с интерес изложените голям брой експонати – проекти, снимки, макети и други, които отразяват развитието и богатството на българската национална архитектура и новото архитектурно строителство в страната.

В първата част на изложбата са подредени над 180 експонатата, между които редица макети на архитектурни паметници от цялата страна – Боянската черква, Преображенския манастир край Търново, Рилския манастир, стари къщи от с. Арбанаси, Тутракан, гр. Толбухин и гр. Втората част на изложбата отразява новото архитектурно строителство у нас.

* * *

На 27 декември БТА пише, че от няколко дни членовете на

12 май 1955 г. Изглед към Хрельовата кула. Снимка: Симеон Ненов, БТА

гостуващата в нашата страна румънска научна делегация начело с водача академик Петре Константинеску-Яш са посетили редица ведомства, научни институти, исторически места.

Членовете на делегацията посещават и Рилския манастир, където с интерес разглеждат ръкописите, старопечатните книги и музея.

1955

На 21 октомври заминават за своята родина гостувалите у нас по покана на Съюза на научно-техническите дружества 29 чехословашки архитекти начело с проф. Карел Новотни. През време на своето двуседмично пребиваване у нас чехословашките архитекти се запознават с редица архитектурни и исторически паметници, с новите социалистически строежи и обменят опит с нашите проектантски

организации. Те посещават и разглеждат Боянската черква, Рилския манастир, Калофер, Търново, село Арбанаси, Аладжа манастир, Несебър, Димитровград, Пловдив и други.

1956

На 11 юли в София пристига ливанският митрополит Нифон Саба, член на Светия Синод на Антиохийската православна църква и на Световния съвет на мира.

На 12 юли митрополит Нифон посещава Рилския манастир. Комитетът при Министерския съвет по въпросите на Българската православна църква и другите изповедания и Националният комитет за защита на мира дават вечеря в чест на митрополит Нифон. На вечерята присъстват синодални митрополити начело с патриарх Кирил, подпредседателят на Националния комитет за защита на мира Георги Пирински, временно управляващият Посолството на Китайската народна република Ван Юй, извънредният пратеник и пълномощен министър на НР България в Сирия Хр. Димитров и др.

1957

На 8 август пребиваващата в нашата страна делегация на Сейма на Полската народна република начело с Болеслав Подегворни – заместник-председател на Държавния съвет и член на Сеймовата комисия по външните работи, посещава Рилския манастир.

Следобед гостите разглеждат храма, историческата Хрельова кула, музея и библиотеката, в която се пази ценна старопечатна книжнина. Те изказват възхищението си от това, че в манастира има добре запазени документи още от XV век.

* * *

На 19 септември делегацията на френското национално събрание, водена от г-н Реймон Дрон, член на Комисията по външните работи, заминава за Рилския манастир.

В манастира те са запознати с историята на този древен паметник, след което разглеждат черквата на манастира, книгохранилището и музея, където се съхранява ценна колекция от старинно оръжие, използвано при отбраната на манастира, оригинални документи, църковни одежди и прибори, изработени от изкусни български майстори.

Гостите беседват с игумена на манастира епископ Варлаам за просветителската и будителската роля, която е изгнала Рилската обител през петвековното робство, и за активното участие на Българската православна църква в съвременната борба за запазване на световния мир.

Председателят на френската парламентарна делегация г-н Реймон Дрон записва в паметната книга на манастира: „Делегацията на Френското национално събрание е щастлива, че може да посети Рилския манастир. Нейна-

та визита има характер на поклонение на това свято място, където се е пазил българският дух.“

1958

Новина от края на януари разказва, че в традиционния пролетен Международен мострен панаир в Лайпциг, който ще се състои от 2 до 11 март тази година, България ще участва с изложба на ДСП „Балкантурист“. Посетителите на българския павилион ще бъдат запознати специално с възможностите за туризъм в нашата страна. В архитектурно и художествено оформен павилион ще бъдат подредени големи фотоси, от които ще се вижда, че у нас се осъществяват редица мероприятия за превръщането на страната в първостепенен обект на международния туризъм. На фототабла ще бъдат показани курортите Златни пясъци, Варна, Несебър и Боровец, а така също Търново, Пловдив, Плевен – „Кайлъка“, историческите паметници Боянска черква, Рилският манастир и редица други красиви и исторически местности в България.

1959

На 6 август по случай официалното посещение, което патриархът на Антиохия и целия Изток Теодосий VI прави на Българската православна църква начело на църковна делегация, в Светия Синод се състои събеседване между патриарсите и архиереите на двете

12 май 1955 г. Изглед към Рилския манастир.
Снимка: Симеон Ненов, БТА

църкви. Разгледани са въпроси, засягащи взаимните отношения на православните църкви, както и необходимостта да се засили дейността в защита на мира и дружбата между народите.

„Вчера Антиохийската църковна делегация посети Рилския манастир, дето се състоя за първи път съвместна църковна служба, което представлява официално признание от страна на Антиохийската православна църква на възстановената българска патриаршия“, пише още в новина, публикувана в бюлетин на БТА на 8 август.

1960

Със заглавието „Паметниците на културата – неоеценимо народно богатство“ на 7 май е публикуван разговор с директора на Института за паметниците на културата арх. Борис Марков.

„Разговорът с арх. Борис Марков започна с едно „пътуване“ по картата на България,

на която бяха обозначени всички по-големи паметници на културата. Още от най-горни времена по нашите земи, разположени на пътя от Азия за Европа, е цъфтяла богатата култура, за която разказват откритите руини...“, пише репортерът на БТА.

Арх. Борис Марков говори с увлечение: „В нашата страна досега са открити и регистрирани над 6300 исторически, археологически, архитектурни, етнографски и художествени паметници на културата...“ По думите на Марков „само през последните седем години са укрепени, консервирани и възстановени над 150 обекта с голяма историческа, архитектурна и художествена стойност, между които ценните паметници в Копривищца, Пловдив, Търново, Несебър и Рилския манастир.

1961

„Старите български килими – неоеценимо богатство“ е заглавието на статията от 4 февруари. В нея се посочва, че килимарството е един от старите наши художествени занаяти. Талантливи майстори са създали забележителни по своята художествена изработка килими, черги, губери, кебета, високо ценени не само у нас, но и в чужбина. Тези прекрасни образци на българските стари килими представляват неоеценимо богатство, което може и трябва да стане неизчерпаем източник за нашата килимарска промишленост. Със събирането и обнародва-

нето на запазените досега образци и орнаменти от стари килими, които са обречени на бързо изчезване, се е заел научният сътрудник Димитър Велев в своя труд „Български килими до края на XIX век“.

„Много и най-ценни килими засега има в Рилския манастир“, се посочва в новината от деня.

1962

Новина от 30 май разказва за Националния музей „Рилски манастир“, където се пазят старопечатни книги, хайдушко оръжие, многобройни реликви, разказващи за борбите на българина през епохата на Възраждането и по-късно. Тук са събрани около 5000 тъкани кърпи, различни по форма и големина пафти, пъстроцветни чорапи, стари носии, ковани сахани, ибрици и др. етнографски предмети. По случай Седмицата на музеите и паметниците на културата в манастира е открита етнографска изложба на част от наличните експонати, които се разглеждат с голям интерес.

Над 400 хиляди души годишно посещават Рилския манастир, 30 000 от тях са чужденци. Наскоро манастирът е посетен от няколко групи туристи от Австралия, Япония, Скандинавия и Америка, пише БТА на 22 септември.

Институтите по история и изобразителни изкуства и туристическата секция при БАН съвместно с Народния музей „Рилски манастир“ организира на 2 декември в Рилския манастир сесия, посветена на 200 години от написването на „История словеноболгарская“ от Паусий Хилендарски. Изнесени са доклади, сред които и от В. Захариев – „Рилският манастир като национален паметник на културата и изкуството“. След доклада участващите в сесията разглеждат забележителностите на Рилския манастир.

1963

В новина от лятото пише, че нова стъпка към пълното обзавеждане и поддръждане на националния музей на Българското възрождане – Рилски манастир, е възстановяването на битовата уредба в две просторни стаи, които на времето са използвани от тетевенци и копривищенци за пренощуване и за сключване на търговски сделки. Копривищенската стая е една от най-хубавите и най-добре разкрива топлата уютност на българската възрожденска къща: миндери с пъстри черги, гървена резба на тавана, различни пейзажи и рисунки по стените. Най-характерното за Тетевенската стая са рисунките, които имат голяма стойност.

На богатата и драматична история на Рилския манастир е посветена изложбата на художника Димитър Ризов-Возир, която се открива на

24 август. В продължение на 20 години той и покойната му съпруга Дина създават над 240 рисунки.

„Из нашето културно наследство“ е заглавието на статията от 30 август. В нея пише:

„Рилският манастир е творение на целия народ. Той е образец на българския строителен гений, паметник на българската възрожденска култура и изкуство. Като изключително постижение на нашата и на световната архитектура от миналия век е манастирската готварница (магерницата) – едно монументално творение с оригинална конструкция. Тя е издигната през 1816 година от майстор Алекси, роден в с. Рила, Кюстендилско.

Строителят самоук е използвал само речен камък и хоросан и до последните 22 метра височина не е въградил нито дърво, нито желязо, въпреки че конусообразната форма е налагала това. Магерницата има хубава вътрешна архитектурна линия и великолепно условие за използване на открити огньовете. Тук в празнични дни се е приготвявала храна за хиляди хора. В единия от котлите, претопен за камбана, са се варили едновременно два вола. Най-голямата гървена лъжица е загребвала храна за 20 души. Дървеният сандък, запазен и досега, е събирал около 2 тона брашно и пипер. Шедьовър на световната миниатюрна дърворезба е Рафаиловият кръст. Цели 12 години (1790-1802) мо-

нахът Рафаил Рилец от с. Калища, Радомирско, го е работил с помощта на тънки глета и игли. На гвете педи липово дърво той е пресъздал 104 библейски сцени с много образи. И всеки образ, колкото и малък да е, има свое изражение, свой вътрешен живот. От дългогодишното напрежение Рафаил Рилец ослепява, а творбата му остава да съперничи на трите най-хубави резбарски миниатюри в света.

Голяма ценност в културното ни наследство представлява и централният иконостас на манастирската черква – най-скъпоценното творение, създадено от Самоковската резбарска школа в лицето на майстора Атанас Теладур. Единственият в страната иконостас от борово дърво не е подчинен на строгите закони на симетрията. На преген план са изображенията на различни птици и животни с разнообразен растителен ор-

12 май 1955 г. Разходка из Рилския манастир.
Снимка: Симеон Ненов, БТА

намент. С това творците му са дали израз на своите връзки с природата.

В Рилския манастир музейните работници сега изследват около 5000 тъкани кърпи, възглавници, плетени пъстроцветни чорапи. Тук има най-различни ковани съдове, украшения, оръжия от различните епохи на нашата история.“

„За най-стара библиотека в страната се счита тази на Рилския манастир, в която се пазят над 12 000 книги. Библиотеката разполага с много богата колекция от руска и гръцка литература с теософо-историческо и географско съдържание, със сбирка от ценни ръкописи от XV-XVII век, старопечатни книги от църковно-служебен и поучителен характер, турски съдебно-административни документи и султански фермани, както и с голям брой светски книги. Тук се съхранява и личната библиотека на Неофит Рилски“, пише БТА на 19 октомври.

1964

На 14 април в Кюстендил е открита първата в страната подвижна изложба на оригинални музейни материали от Рилския манастир. Изложени са 32 икони от различни векове и школи, многообразни щампи и обредни предмети. Най-старата от изложените икони е от XIV век, създадена в духа на Търновската иконописна школа.

На една от иконите има следи от удари на щик. Преданието говори, че при нападението на Рилския манастир от турски разбойници последните спрели пред олтара на параклиса в Хрелъовата кула. Образът на иконата се явил пред тях като предупреждение, като закана и поробителите другояче снели оръжието си. Така иконата вместо на религията послужила на поробения народ.

Подвижната изложба има 23 щампи от най-старата в страната колекция – рилската. Всички те имат голяма научна стойност – като предисловие на графиката с граждански сюжети и мотиви.

Музейните работници от Националния музей „Рилски манастир“ организират и една

подвижна изложба на етнографски материали, която сега обикаля селищата на рилското корито. Нейното предназначение е да разкрие пред посетителя пословичното умение на българина да създава хармония от цветове и форми, да прави хубав всеки предмет, който използва.

1965

„1000 години – крепост на българщината“ е заглавието на статия, публикувана на 16 юни. В нея се казва, че хилядагодишната летопис на Рилския манастир – един от най-забележителните паметници на българското изкуство, отново привлича тези дни вниманието на цялата наша

21 ноември 1979 г. Архитектурен детайл от Рилския манастир. Снимка: Петър Жеков, БТА

общественост. След около четиригодишна упорита реставраторска и научна работа, която продължава и сега, Рилският манастир се превръща в един истински музей съкровищница. На 19 юни предстои той да бъде официално открит за ценителите на българската култура и изкуство.

Националният музей „Рилски манастир“ разкрива пред посетителя низ от уникални паметници – икони, щампи, дърворезби, строителство, стенописи, старопечатни книги и ръкописи, занаятчийски произведения. Те ползват художествено-творческите възможности на нашия народ, неговия богат естетически вкус както по време на средновековието, така и през черните дни на петвековното отоманско робство.

В специално построени зали е подредена новата музейна експозиция на манастира, която с право може да бъде наречена национална гордост. Тук се пазят глаголическите листове, житието и завета на свети Иван Рилски, входната врата на Хрелъовата черква – най-стария запазен досега паметник на старобългарското резбарско изкуство. Привлича вниманието надгробната плоча на Хрелъо войвода от 1342 година с издълбана върху нея епиграфия, разкриваща трагичния край на този български болярин. Неповторимо произведение на резбарското изкуство е дървеният кръст на монаха Рафаил, работен от него в продължение на 12 години от 1790 до 1802 г. Ценни

експонати са старинните икони от XIV, XV и XVI век, както и саморъчно направения глобус, български речник и географията на големия наш книжовник и просветител Неофит Рилски. В музея се съхранява и неговата библиотека, в която се съдържат книги на гръцки, руски, църковно-славянски, български и сръбски език, съчинения по философия, музика и художествени произведения.

Реставрирани са и са открити за посещение нови музейни интериори като манастирски гостни стаи – Коприщенската, Тетевенската, Самоковската, Чирпанската, килия с монашески бит от XIX век и гр.

„От няколко години в Националния музей „Рилски манастир“ се извършва огромна научноизследователска работа“, пише в публикация от 29 юли. Сега се правят научните паспорти на иконите. Подбрани са и са изложени най-характерните пафти и други украшения – образец на художествените занаяти през вековете. Многобройните тъкани и везани кърпи, възглавници, престилки, пъстроцветни плетени чорапи, събирани години наред, също са обект на етнографско изследване. Голяма научна стойност представляват писмовните документи като глаголическите листове на пергамент от X век, запазени като подвързия на ръкописи, създавани пет века по-късно, Крупнишкото и Сучевското еван-

гелие, сборникът от поучения на Владислав Граматик и други. В момента се възстановяват орнаментите на Дупнишката порта и стенописите на църквата при манастирското гробище. Предвижда се да бъде открита етнографска изложба в битовите стаи. „Безспорно това ще бъде най-богатата на експонати изложба в България“, твърди публикацията.

1966

„Най-старите стенописи в Рилския манастир са открити в Хрелъовата кула преди повече от две десетилетия. През 1958-1959 г. са разкрити портретът на Хрелъо и други рисунки. Сега под ръководството на художника-реставратор Драгомир Пешев от Института за опазване на паметниците са направени три сонди, които са показали, че има още твърде интересни стенописи, създадени през XIV век. Предстои да се извърши фотодокументация и графично заснемане на изследваните места. Новооткритите уникални стенописи обогатяват съкровищницата на Рилския манастир“, съобщава новина на 10 април.

На 17 август гостуващият в нашата страна министър на образованието на Финландия Рейно Ойтинен, придружен от министъра на народната просвета Ганчо Ганев и от финландския посланик в София Вилхелм Шрек, посещава Рилския

манастир. Тук финландският гост, който проявява голям интерес към един от най-ценните наши паметници на културата, е запознат подробно с историята и забележителностите на манастира.

1967

Сутринта на 29 октомври делегацията на шведския парламент, придружена от първия подпредседател на бюрото на Народното събрание Екатерина Аврамова, прави посещение в Рилския манастир. Тук те се запознават с богатото историческо минало на България.

1968

Една от съкровищните на българския строителен и художествен гений – Рилският манастир, отново е привлякъл вниманието на архитектите, пише в новина на БТА. На 30 януари колегията на министертството на архитектурата и благоустройството одобрява общ градоустройствен и идейно-застрахователен план на комплекса „Рилски манастир“ и на Националния лесопарк „Партизанска поляна“.

Поради увеличаващия се поток посетители – наши и чуждестранни туристи, планът предвижда удобства за паркиране, безопасно транзитно движение около манастира и алейна мрежа за пешеходци. Партерът на странноприемницата ще се преустрои в кафе-сладкарница, фурната – в механа, а битовата къща – в кафене. Заг старата гара ще

се строи нов хотел-ресторант със 180 легла.

„Тази година празникът на поезията е посветен на поетите от първото българско царство. Ръководството на Съюза на българските писатели е решило той да се чества в Рилския манастир – един от най-големите ни национални паметници, върхно постижение на българската архитектура и живопис“, пише БТА през лятото.

За големия празник, който ще се състои на 5 и 6 октомври, е създаден организационен съвет с председател Георги Джагаров. В него влизат изтъкнати писатели, ръководители на обществеността в Кюстендил и окръга, представители на редица творчески съюзи.

На 10 август с вълнуващо тържество в Рилския манастир е открита Седмицата на българския исторически филм. За славното историческо минало на българския народ говори проф. Михаил Андреев.

Седмицата е закрыта на 16 август. „По време на седмения филмов празник под крепостните зъбери на Хрельовата кула бяха показани на любителите на българския исторически филм 15 кинотворби“, пише в новината от деня.

1969

На 12 май църковните делегации – гости на Българската

13 октомври 1987 г. Кадр с мощите на свети Йоан Рилски.
Снимка: Олег Попов, БТА

патриаршия, които пребивават у нас за тържествата по повод 1100-годишнината от смъртта на Кирил-Константин Философ, посещават Рилския манастир. Между видните гости са Вселенският патриарх Атинагорас, патриарх Николай Шести от ОАР, архиепископът на Еладската църква Йеронимос, председателят на Московската патриаршия – Ленинградският и Новгородски митрополит Никодим, председателят на Ватикана, архиепископът на Реймс Жан Баптист Мори, председателят на Кипърската православна църква Констанският хорепископ Хризостомос и други.

Игуменът на манастира архимандрит Йоан приветства гостите с посещението им в Рилската обител. Вселенският патриарх Атинагорас благодари за поздравлението и изказва своето възхищение и това на придружаващите

го от величието на храма и изящството на българската стенопис. „Рилският манастир – казва патриархът, – е светиня за българския народ и той е широко известен извън пределите на България.“

„Многочислените посетители на Националния музей вчера и днес взеха участие в уредените празненства по повод 500-годишнината от повестта на Владислав Граматик за пренасяне мощите на Иван Рилски от Търново в манастира“, пише в новина от 22 юни. В събота Кюстендилският драматичен театър е изгрял тук пиесата „Самуил“ от Магда Петканова. Хрельовата кула с нейните бойници е естествен декор на оригиналното театрално представление.

Ролята на Рилския манастир като огнище на българския дух и съзнание е осветлена многостранно в научна сесия, посветена на 500 години от повестта на Владислав Граматик. Сесията е открита със слово от проф. Христо Христов, директор на Института за история при БАН.

1970

В публикация от 26 януари се посочва, че векове наред дебелия варова покривка в помещението на Хрельовата кула е пазила тайните на интересна наша живопис. Но един неумолим враг – влагата, е докоснала нейната съкровена тайна и е застрашила да погуби това

богатство. Покривът на кулата дълго време е бил пробит, водата е прониквала по стените ѝ бавно и безвъзвратно е разрушавала мазилката. Никой дори не е подозирал какво съкровище на нашата култура загива. През 1943 година една щастлива случайност открива истината. Под многопластовата покривка от вар се показали стенописи. Тогава обаче е била разкрита само една част.

През 1958 година Институтът за опазване на паметниците се заема с обстоятелството проучване на кулата и стенописите. В параклиса е разкрита култова сцена на царе. Наши и чужди изкуствоведи дават висока оценка на стенописите и се предприема тяхното и на кулата реставриране и консервиране. Художникът-реставратор Драгомир Пешев, сегашният методически ръководител по консервацията на обекта Любен Прашков, реставраторите Златка Златева, Деяна Йовчева и Бояна Долистова милиметър след милиметър премахват калциевата покривка и възкресяват стенописите в параклиса на кулата.

В резултат на положените грижи още едно богатство ще бъде спасено. През тази година Хрельовата кула ще бъде напълно реставрирана. Тогава любителите на изобразителното изкуство ще могат да оценят истинската стойност на направеното за възраждане към живот на нейните стенописи.

1971

„Известен далеч за границите на България, Рилският манастир се посещава годишно от близо 300 000 души“, пише в новина от 28 февруари. В нея се допълва, че за неговото бъдещо развитие като единен туристически обект Комитетът за стопанска координация при Министерския съвет утвърждава план-програма за ускорено изграждане на материално-техническата база на комплекса – национален културен и архитектурен център и център за вътрешен и международен туризъм. Единното ръководство, стопанисването и експлоатацията на всички търговски обекти на територията на комплекса ще се осъществява от Комитета по туризма при Министерския съвет.

Строителната програма предвижда да се запазят всички обекти с архитектурно, художествено и историческо значение, ще се реконструира съществуващият път до манастира, за да се отклони транзитният поток от коли. Върху речната тераса срещу манастира ще бъде построен нов паркинг за повече от 300 коли.

Изграждането на материално-техническата база на комплекса ще стане на три етапа.

На 14 май в Националния музей „Рилски манастир“ е открита интересна изложба, която с право ще привлича вниманието на хилядите наши

и чуждестранни посетители на този прославен паметник на българската култура.

В една от залите на музея гостува с голяма експозиция етнографският музей в град Ухерске Храдище – Моравия. Повече от 200 произведения на народното творчество – национални носии, шевици, домашни украшения и предмети, гърворезба, ковано желязо, разкриват богатите традиции на майсторите на народните занаяти, бита и традициите на моравския народ.

1973

Новина от 3 юли разказва, че, завръщайки се от Москва, на път за родината си в София пристига александрийският патриарх Николай Шести, придружен от висши духовници на Александрийската патриаршия (Египет).

Заедно с българския патриарх Максим и членове на Синода патриарх Николай Шести посещава Рилския манастир.

1974

Намирацията се на официално посещение у нас министър на външните работи на Република Сингапур Синатамби Раджаратнам на 13 октомври посещава Националния музей „Рилски манастир“. Гостът с интерес разглежда този уникален паметник на българското възрожденско изкуство и архитектура.

1976

На 3 юни е съобщено, че в брой 45 на Държавен вестник е публикувано постановление на Министерския съвет за обявяване на Националния музей „Рилски манастир“ и принадлежащата му среда за национален исторически и архитектурен резерват.

Обнарогвани са Конвенцията за прилагане стандартите на Съвета за икономическа взаимопомощ и списъкът на строителните обекти с национално значение за 1976 година.

* * *

Сред многобройните богатства на Националния музей „Рилски манастир“ привлича вниманието на хилядите посетители уредената експозиция с образци на гърворезбарското изкуство, пише БТА на 2 октомври. Чрез съвършени

гипсови отливки създателите на експозицията са подредили най-доброто от гърворезбите на манастира, които представят великолепно образци на Тревненската, Дебърската и Самоковската гърворезбарска школа. В подбраните експонати личи изключителното въображение на народните майстори, които в геометрични композиции чрез стилизирани растителни, животински и човешки образи са разкрили своята богата душевност и усет за пластика. „Реалистичното изкуство на възрожденските майстори-резбари поражда не само със съвършената ювелирна изработка, но и с неподражаемата фантастика“, допълва новината от деня.

* * *

В публикация от 21 август се разказва за Националния музей „Рилски манастир“, където е

Рилски манастир, 21 ноември 1979 г. Основан през X век от монаха Йоан Рилски, днес манастирът е един от символите на българската вяра и култура. Снимка: Петър Жеков, БТА

открита постоянна изложба на етнографските богатства на манастира. Разположена в четири зали на втория етаж, изложбата допринася за разкриване на богатата десетвековна история на тази крепост на българщината.

Показани са изделия на домашната индустрия и художествените занаяти от XVIII и XIX век – медни съдове, златарски произведения, ковано желязо. Изложени са и много тъкани за домашна уредба и употреба и част от облеклото на българката, както и килими от известните килимарски центрове – Чипровци, Котел, Самоков и други. Особено богата е сбирката от домашни кърпи. Значителна част в експозицията е отделена на златарската промишленост и изделията от сребро – предимно накити. Тук са показани и ковашки изделия – рилски ключове, панти, свещници, кончета за огнища. Важно място заема и медникарското производство.

* * *

„Изложбата „Българската ръкописна книга от X до XVIII век“, която ще се открие на 25 ноември в криптата „Александър Невски“, ще разкрие още една страна от дълголетната културна история на България“, пише в бюлетин на БТА. В новината се посочва още, че основен разпространител и пазител на традициите на Търновската книжовна школа Рилският манастир става хранилище на националното ни

книжовно богатство. В неговата библиотека са съхранени панагерикумът на Владислав Граматик от 1479 година. Той съдържа 111 слова, между които особено ценно е житието на Кирил Философ, поместени са и похвалните слова и послания на патриарх Евтимий, житието на Иван Рилски от патриарх Евтимий, житие с похвално слово за Иван Рилски от Димитър Кантакузин, панагерикумът на Маргарий от 1433 година и други материали на българската писменост, които посетителите ще видят в изложбата.

1977

В музея усилено се преустройват четири манастирски помещения. Две от тях художникът Венелин Вълканов вече украси с нови стенописи в стила на старите зографи, се съобщава на 1 януари. Направените стенописи разказват за основните моменти от многовековната история на манастира. Тук са портретите на Иван Рилски и Захари Зограф, сцени и орнаменти с растителни мотиви, в които умело са вплетени символични медальони на градовете, активно участвали в даренията до Рилския манастир. В другите две помещения в скоро време ще започне изработването на гърворезбени тавани, шкафове и спални по проект на учителя по гърворезба от гр. Тевен Димитър Беров.

* * *

„В тези дни хилядите посетители на Националния музей „Рилски манастир“ се запознават с най-новата експозиция, която показва бита на възрожденското риломонастирско стопанство. Реставрирани са манастирската воденица, фурната и магерницата“, пише БТА на 12 август.

В експозицията са подредени съдове и различни оръдия на труда. Етнографската експозиция на Националния музей е обогатена с откриването на така наречената Габровска стая, обзаведена с даренията на някогашните габровски богомолци. Габровската стая се отключва с богато украсен ключ, дело на габровските ковачи, подарен на Националния музей „Рилски манастир“.

* * *

„Най-старата сграда в манастира е отбранителната кула на бан Хрельо, строена през 1396 година. Под варосаните стени на кулата бяха разкрити следи от средновековни стенописи“, пише в новина от 4 септември. Под ръководството на изкуство-веда Любен Прашков няколко години търпеливо и методично са работили реставратори от Националния институт за паметниците на културата. Те разкриват стенописите в средновековния параклис на кулата: под купола е възстановен образът на Христос Пантократор, по стените са разкрити библейски сцени и сцени от живота на Иван Рилски. Сега реставрацията

на тези ценни стенописи от XIV век е напълно завършена. Хилядите посетители на Хрельовата кула ще видят в стенописите бита и одеждите на българина от първата четвърт на XIV век такива, каквито ги е видял средновековният неизвестен зограф.

На 12 декември е съобщено, че в брой 97 на Държавен вестник е обнародвана наредба на Комитета за култура и Комитета за архитектура и благоустройство, която урежда въпросите по опазването на националния исторически и архитектурен резерват „Рилски манастир“.

Комплексът „Рилски манастир“, чиято площ е 44 410 гка, включва централните манастирски сгради и сградите източно от тях заедно с принадлежащата им терито-

рия, манастирското гробище с черквата и сградите, метоха „Пчелина“ с постницата и черквата към тях, историческата местност „Мостът на партизанското сражение“, постницата „Св. Лука“ и двете черкви, гроба на Иван Рилски с черквата и постницата, историческата местност „Партизанска поляна“ и други обекти.

С наредбата се създават условия за запазване за бъдещите поколения в оригиналния им образ на комплекс от паметници на културата и места, които имат голямо историческо, етнографско, архитектурно и музейно значение.

1978

В Националния музей „Рилски манастир“ е открита нова приемна за наши и чуждестранни гости, богато украсена със стенописи и дърворезба, съобщава новина от 2 август.

Стенописите умело съчетават старите български традиции със съвременна интерпретация. Те са дело на младия художник Венелин Вълканов. Дърворезбената украса е направена в Техникума по дърворезба в град Тетевен под ръководството на преподавателя Митко Беров.

В новина от 3 ноември се казва, че сред книжните богатства на Националния музей „Рилски манастир“ предизвикват възхищение редица редки старинни ръкописи и ръкописни книги, както и цялата библиотека на Неофит Рилски.

Гордост за музея е, че тук се пази първата печатна българска книга, издадена от Божидар Вуковик през 1519 година във Венеция, както и изданията на неговия син Винченцо и техния последовател от Кюстендилско Яков Крайков. В музейния фонд на манастира се пази и единственият екземпляр от житието на Иван Рилски, писано от патриарх Евтимий и издадено през 1671 година от Иван Фегов в Киевско-печорската лавра. Рядко красиви са и ръкописните псалтики (песенни сборници), писани чрез невми (източно-църковни ноти).

1979

Край стените на Националния музей „Рилски манастир“ Общинският народен съвет в град Рила откри ритуална зала за граждански бракове, четем

в новина от 13 август. Замисълът и изпълнението на дърворезбения таван на залата са дело на доцент Борис Зографов от Катедрата по дърворезба при Висшия институт по изобразително изкуство „Николай Павлович“ в столицата. Проектите и изпълнението на специалните дърворезбени мебели, врати и пана в залата са дело на неговата възпитаничка Илонка Захаријева от Кюстендил. Художественият синтез на ритуалната зала е на архитект Стефания Очипалска от Кюстендил.

Характерното при оформлението на тази единствена в окръга ритуална зала за бракосъчетания е стремежът на нейните автори да продължат старите традиции на българските дърворезбари и тя да бъде в съзвучие с романстиката и общия архитектурен ансамбъл на Риломанастирския комплекс.

1980

На 19 януари БТА пише, че в Националния музей „Рилски манастир“ се откроява забележителното постижение на българското възрожденско строително изкуство – черквата в манастирския двор. Тя е построена на мястото на старата черква, изградена още през 1343 година от струмишкия деспот Хрельо след опустошителния пожар през 1833 година в манастира.

Строежът е възложен на българския майстор Павел от село Кримин, Костурско, който е направил и „други краси-

ви черкви“. В периода 1834-1837 година е завършен грубият строеж на черквата, а настилката с мрамор, покриването с олово, изработването на дърворезбата на олтара, позлатяването му и цялото зографисване завършва през 1860 година.

Сред многобройните богатства на Националния музей „Рилски манастир“ се открояват образците на дърворезбеното изкуство. Сред тях се отличават с майсторска изработка иконостасът, архиерейския трон и амвонът в главната манастирска черква, припомня публикация от началото на месец март.

Иконостасът – тази огромна дървена фасада, висока 11 метра, изрязана от орехово дърво от основоположника на Самоковската резбарска школа Атанас Телагур и неговите ученици, е един от шедьоврите на българското дърворезбено изкуство. Дълбоката ажурна резба дава пластичност и сила на творбата. По високите части на иконостаса резбарите са разработили орнаментите едро и отчетливо. Тук за първи път се появяват в малки композиции и човешки фигури.

Архиерейският трон се отличава от обикновените тронове не само по резбата, но и по високия гръб, който завършва отгоре с разкошен балдахин, увенчан с корона от акантови листа. Изкуството на майсторите е проявено и

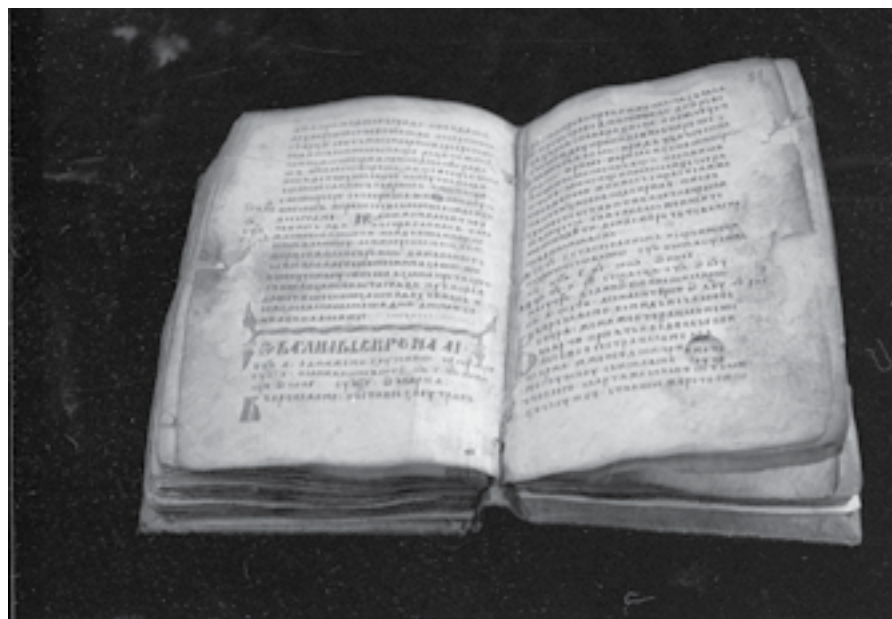
в изящното произведение – църковния амвон, който има формата на многостенен кош с гръно, което прилича на обърнат надолу конус.

В съобщение от 11 юни се казва, че сред многобройните богатства на Националния музей „Рилски манастир“ се съхранява при специални условия уникален документ от българската история – единствено запазеният в страната хрисовул (златопечатно писмо), издаден от цар Иван Шишман до Рилския манастир. В този царствен акт от 1378 година на манастира се предоставят за ползване недвижими имоти в Рила и Самоков.

Хрисовулът представлява пергамент, изписан в царската канцелария с черно мастило и подписан с червен киновар лично от цар Иван Шишман. Документът е прикрепен с двулицев златен печат, от едната страна на който е изобразен цар Иван Шишман, а от другата – Иван Рилски.

Сред богатото многообразие от иконографски изображения и стенописи, които се съхраняват в Националния музей „Рилски манастир“, особено ценни са стенописните портрети на манастирските дарители (ктитори) и стенописните сатири, четем в новина от 11 август.

И ктиторските образи, и стенописните сатири в черк-

Рилски манастир, 6 юли 1981 г. В библиотеката на манастира са събрани над 60 хиляди тома. Сред тях е и „Изборно евангелие (Апракос)“ от началото на XII век. Снимка: Олег Попов, БТА

6 юли 1981 г. Изглед от Рилския манастир.
Снимка: Олег Попов, БТА

вите и параклисите на манастира са едни от първите реалистични портрети и сцени в нашето изобразително изкуство и бележат началото на светската тема в българската възрожденска стенопис.

Ярка илюстрация на хилядолетната история на Рилския манастир е ценната колекция от икони. Тя доказва, че иконата е не само религиозно-култов предмет, но и произведение на изкуството, което отразява част от основните естетически и стилови особености на изкуството през вековете, четем в новина от 7 септември.

Най-старата икона в манастира е „Свети Иван Рилски“ от XIV век. На нея отшелникът е изобразен до пояс със строго аскетично вгълбено лице.

„Богатата иконна колекция в Националния музей „Рилски манастир“ по своите висо-

ки художествени качества и разнообразие е важен дял от живописното наследство на нашия народ и достойно представя българската иконографска школа на национални и международни специализирани изложби“, пише още в публикацията.

Новина от 29 октомври съобщава, че Рилския манастир като уникален туристически обект и един от най-значителните паметници в дълголетната история на България е отличен с наградата „Златната ябълка“ на Международната федерация на журналистите и писателите по туризма (ФИЖЕТ) и нейното списание „Вю туристик“. Тази награда, учредена преди десет години, е единственото международно отличие, което се дава ежегодно на район, град, курортно селище, исторически паметник, културен институт, музей, издание или личност за особени заслуги в развитието на международния туризъм.

1981

В публикация от 30 април се посочва, че най-видно място сред българските манастири заема Рилския манастир, в който ярко са отразени светозгледът, разбиранията и творческите възможности на българина през тази епоха. Този ценен паметник на възраждането е разположен в южните склонове на Рила, на 120

км от София. Според житията и преданията манастирът е основан през X век от Иван Рилски. В продължение на векове сградата е преминала през няколко етапа на строителство, променяла е мястото си, наново е била изграждана, след това е била изоставяна от монасите, възобновявана, опожарявана. От старите постройки е запазена само Хрельовата кула.

Миниатюрната художествена металопластика в Националния музей „Рилски манастир“ е застъпена предимно в обковките на книгите и предметите, използвани при църковнорелигиозните обреди, пише БТА на 6 юли. Златните, сребърните и медните обковки на евангелията, украсата на мощохранилниците, кадилата и кандилниците, филигранната метална украса на настолните кръстове, позлатените потири за причастие и тасчетата за светената вода се отличават с богата орнаментика, в която са вплетени оригинални растителни и животински мотиви.

Твърде широко приложение има филигранната техника, при която чрез тънко източени нишки старите майстори са изплели красиви палмети, розети, стилизирани клонки и животински фигурки.

В църковната утвар от епохата на Възраждането проличава стремежът на майсторите да се освободят от схематизма в орнаментика-

та, да я обогатят и да ѝ придадат реалистичен характер.

Навършват се хиляда години от основаването на Рилския манастир, 100 години от смъртта на Неофит Рилски, 20 години от създаването на Националния музей „Рилски манастир“. По този повод на 10 декември е свикана пресконференция, на която е съобщено за предстояща научна сесия. Нейната тематика и съобщените данни за настоящето на манастира доказват, че поводите за изследванията са неизброими, а причината е, че Рилския манастир от 10 века насам играе изключителна роля в живота на българите.

От основаването до днес той е книжовен и културен център. Няма историческо време, което да е прекъснало духовната му връзка с миналото, контактите с всички български земи. Във вековете на робство манастирът поддържа общността на народното и националното съзнание. Сега той е единственият пълнокръвно живеещ открит манастир на Балканите, който притежава много богата библиотека. Тя е най-старата у нас, превърната в първокласна съвременна библиотека, съхраняваща глаголически листове, книжина от XIII век, част от която може би пренесена от Търново, старопечатни книги. Националният музей сега е голям научен и изследователски център. Това са основанията нашата страна да

предложи да бъде обявен за паметник от световно значение и ЮНЕСКО да гледа благосклонно на тази идея.

1982

Публикация от 23 май припомня, че в периода на дълбоките икономически и обществено-политически промени, настъпили в началото на XIX век, Рилския манастир е играл голяма роля като огнище на просветното дело в страната. В повече от 50 селища манастирът е имал свои метоси, в много от които са били открити килийни училища.

През 1843 година такова училище открил при постницата „Св. Лука“ край манастира със собствени средства Неофит Рилски и преподавал светски дисциплини. Учениците му изучавали география по глобуса, направен собственоръчно от него, по неговия учебник по география, наречен „Землеописание“. Сега тези експонати са сред най-ценните в музея на манастира.

Висока оценка за дейността на манастирското училище и неговия учител дава руският славист Виктор Григориевич, посетил манастира през 1844-1845 година. В своя очерк „Путешествий из Европейско и Турции“ той пише: „Аз намерих тук училище. Възхитен съм от порядъка и начина на обучение...“

1983

Новина от 21 декември разказва за включването на още четири български обекта в

списъка на ЮНЕСКО на културни и природни ценности. Това са два културни паметника – Несебър и Рилския манастир, и за първи път два български природни резервата – „Пирин“ и „Сребърна“. Те са одобрени от Комитета за световно наследство на неотдавнашната му сесия във Флоренция. Списъкът включва около 150 ценности в целия свят, отговарящи на критериите на Конвенцията за защита на световното културно и природно наследство.

Публикацията припомня, че Рилския манастир, основан в началото на X век, е най-големият български културен и архитектурен паметник от епохата на Националното възраждане, допринесъл изключително много за запазването на българската култура и национален дух.

1984

В бюлетин от 14 май четем, че на най-добре запазената крепостна постройка от нашето Средновековие – Хрельовата кула в Рилския манастир, се намира един от най-старите у нас часовници с камбанно биене. Механизмът на часовника е доставен от град Линц в Австрия през 1831-1835 година. За неговото поддържане се е грижел Неофит Рилски. Часовникът тежи 150 килограма и е работил безупречно в продължение на близо 100 години. Поради износване на някои детайли той е бил демонтиран през 1930 година. След близо 42-годишна почивка през 1972 година с трудната задача за

„съживяването му“ и връщането му отново на работа се заема майсторът-часовникар от София Георги Везиров. Железните ръждясали части са подменени с нови, ръчно направени, а бронзовите са полирани. Майсторът-часовникар не е изменил нито един детайл от оригиналната конструкция на механизма.

Навлязъл във второто си столетие, часовникът на Хрельовата кула е една от забележителностите на Националния музей „Рилски манастир“.

На 19 септември в Националния музей „Рилски манастир“ е открита Международна научна конференция на тема „Описание на славянското ръкописно наследство и ролята на манастирите в културната история на балканските народи“, организирана от Кирило-Методиевския научен център при Българската академия на науките. Участват учени-слависти от Австрия, Белгия, Гърция, Полша, Съветския съюз, САЩ, Холандия, Югославия и България.

В продължение на три дни ще бъдат изнесени над 30 научни доклада и съобщения.

В публикация от 20 септември се казва, че един от най-ранните и интересни паметници на монументалната живопис на територията на Рилския манастир е стенописната украса на черквата

„Успение Богородично“ при метоха „Пчелина“. Строена през последната четвърт на XVIII век, черквата е изографисана през 1834 година. Живописните сцени в нея внушават приподигнато празнично настроение. В тях творческата зрелост на възрожденския зограф се проявява в композирането на сцените и уравнивяването на техните съставки, в усложняването на разказа, в своеобразното осъвременяване на пространствени проблеми, в търсенето на архитектурните и пейзажните фонове като пълноценни пространствени ориентири. Зографът е новатор в чисто техническите похвати и технологичните прийоми при изпълнението. Налице е стремеж да се постигнат внушения за реалност и приближаване до природата чрез подчертаване на реалистични моменти в епизодите.

1985

През тази година ще бъде отбелязана 680-годишнината от завършването на забележителното творение на българския строителен гений, най-добре запазената крепостна постройка от нашето Средновековие – Хрельовата кула. Сега тя е една от оригиналните експозиции в Рило-манастирския музеен комплекс, пише БТА на 12 януари. Публикацията припомня, че в нея на височина 20 метра е параклиът „Преображение Господне“ – рядък случай при строителството на крепости. Хиляди-

те наши и чуждестранни посетители се възхищават не само на българския строителен гений, но и на разкритите при ремонт по стените на параклиса чудесни образци на българската средновековна живопис.

В прекрасните стенописи и неспециалистът веднага вижда разминаването с църковните догми. Неизвестните зографи са изписали не светии с изпити лица, а реални образи, личи „побългаряването“ на църковната живопис – библейските сцени се редуват със сцени от тогавашния български бит – българско хоро с музиканти и певци. Голям интерес представляват и три сцени от житието на рилския пустинник Иван Рилски. Край него са събрани овчари и селяни, войниците на цар Петър носят царските гарове, а владетелят идва да побеседва с прочутия светец. В параклиса е изобразена и рядко срещаната на Балканския полуостров композиция „София Премъдрост Божия“.

„Със своите исторически, архитектурни и художествени паметници Рилският манастир е наша национална гордост. И днес той посреща в обновените си експозиции участници в 23-ата сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО, която заседава в София“, пише в новина от 13 октомври. Тук представителите на Египет, Сирия, Филипините, Перу, Англия, Аржентина, Ис-

пания, Белгия, Финландия, СССР, Чили, Барбадос, остров Морис, Португалия, Йордания, Кувейт, Унгария, Канада, Нова Зеландия, Ботсвана, Норвегия и Швеция с интерес разглеждат рило-манастирската черква, някои от гостите се запознават с музейната експозиция, която разказва за историята на манастира и неговата културно-просветна роля в развитието на българския народ.

1986

„Навършиха се 25 години от обявяването на Рилския манастир за национален музей. Този най-значим паметник, който българският народ създава през епохата на Възраждането, е уникален пример на синтез на човешкото творчество, красотата на природата и различните изкуства и умения“, пише БТА на 28 октомври. Новината от деня припомня, че признание за популярността и значимостта на Рилския манастир е присъж-

дането на наградата на ФИЖЕТ – „Златната ябълка“ през 1980 година, и включването му през 1983 година в Списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО.

Двадесет и пет годишнината от обявяването на Рилския манастир за национален музей е чествана с тържество, организирано от Комитета за култура, Държавното обединение „Културноисторическо наследство“, Института по история при БАН и Националния музей „Рилски манастир“.

Доклад за ролята и значението на манастира като крупен културно-просветен и духовен център изнася директорът на музея Панайот Митев.

Състои се и научна сесия, посветена на юбилея на Националния музей „Рилски манастир“. Тя е открита от акад. Христо Христов – директор на Института по история при БАН.

1987

„Вторият ден от официалното посещение на президента на Република Гърция Христос Сардзетакис бе посветен на запознаване с културно-исторически паметници и забележителности в нашата страна“, посочва публикация от 13 октомври.

Преди обяд гръцкият президент заедно със съпругата си и официалните гръцки лица, придружавани от първия заместник-председател на Държавния съвет Петър Танчев, посещават Рилския манастир. Тук под звъна на манастирските камбани гостите от съседната приятелска страна са посрещнати с тържествен ритуал от Неврокопския митрополит Пимен. В главната манастирска черква той се обръща с приветствие към президента на Република Гърция. Христос Сардзетакис сърдечно благодари за топлия прием и изразява задоволство, че посещава Рилския манастир, наричайки го голям и известен в чужбина исторически паметник на българската култура и на православieto.

След това гръцкият президент и придружаващите го лица са поканени от игумена на Рилския манастир епископ Нестор на чашка кафе в гостната на манастира.

Директорът на Националния музей „Рилски манастир“ Панайот Митев развежда гостите из манастирския комплекс.

11 март 1988 г. В двора на Рилския манастир.
Снимка: Георги Казаков, БТА

1988

От 6 август в продължение на пет дни дворот на вековната Рилска обител се превръща в кинотеатър: започват тукашните традиционни вечери на българския исторически филм.

Тази хубава проява, която се радва на много голям интерес, започва с проекцията на „Време разделно“ – една от най-ярките творби на българското кино. Ретроспективната програма включва заглавията на още три филма с тематика, напълно отговаряща на посвещението на тазгодишното издание – 110-годишнината от Освобождението на България от османско иго – „Под игото“, „Иконостасът“ и „Героите на Шипка“.

1989

През март 1888 г. с указ е утвърден правилник за размяна на правителствена, пощенска и телеграфна кореспонденция в България. Същата година на много места в страната са открити пощенски станции. В Рилския манастир също отваря врати поща. И в това няма нищо случайно, като се има предвид отдалечеността на Рилската обител и активната кореспонденция, която са водели монасите по онова време, припомня новина от месец май.

Старата пощенска станция се помещавала в сграда извън манастира, непосредствено до входа му. Първият пощенски служител бил мона-

26 август 1990 г. В църквата на Рилския манастир е отслужена заупокойна панахида по повод 47-ата годишнина от смъртта на цар Борис III.
Снимка: Цвечан Поломски, БТА

хът Арсений. Той добре владел телеграфното дело, което изучавал, преди да дойде тук от Цариград. Колко работа е имал монахът-телеграфист преди столетие – не се знае. Но че не е леко на днешните му колеги от пощенската телеграфна и телефонна станция в манастира сега е сигурно. Ежегодно освен обитаващите манастира те обслужват около 1 милион български и чуждестранни туристи. Особено напрегната е работата в телефонната служба. Оттук човек може да позвъни до всяко населено място у нас или в чужбина, включено в системата за автоматично телефонно избиране на нашата страна. Наложително е обаче станцията да се настани в нова сграда, което е предвидено в плановете на Кметство Рилски манастир, както и съоръжаването ѝ с най-модерна техника, за да се отговори на високите изисквания на многобройните клиенти.

1991

На 25 април Министерският съвет възстановява монашеския статут на Рилския манастир. Предвижда се в шестмесечен срок Министерството на културата да предаде движимото и недвижимото имущество в манастирската сграда на Българската православна църква.

„В Рилския манастир ще се въведе нормалният режим на монашеския живот, но той ще бъде гостоприемен и за туристите“, казва пред журналисти господин Методи Спасов, директор на Дирекцията по вероизповеданията към Министерския съвет. Като парадоксален той изтъква факта, че сега в манастира има 8 монаси и... 88 музейни работници.

На 3 май парламентът отменя противоконституционен указ от 1961 г., с който Рилският манастир е бил обявен

за общонародна собственост и превърнат в национален музей. Този документ е бил издаден неправомочно от президиума на тогавашното народно събрание, пише в новината от деня. Припомнено е, че с вече прието постановление Министерският съвет е възвърнал монашеския статут на Светата Рилска обител.

„Като прецени през последните години финансирането и поддръжката на неговите имоти, парламентът допълнително ще търси решение заедно с правителството и църквата за подпомагането му“, посочва още публикацията.

По повод 1045 години от смъртта на Иван Рилски, която се отбелязва на 18 август, в бюлетин „Местен печат“ БТА публикува статия за основоположника на българското отшелничество. В нея пише:

„Иван Рилски, канонизиран

от Българската православна църква като светец, живее през Средновековието, когато в България християнството става официална религия, а старото езическо многобожие си отива.

Той е роден около 876 година по времето на цар Борис, малко след приемането на християнството от българите. Рожденото му място е село Скрино, Кюстендилско. Иван от млади години е възпитаван в строг християнски живот, покорява се на родителите си и им „въздава почит“. След тяхната смърт се отдава изцяло на църквата и става основоположник на българското отшелничество. Видял, че сред „лошави човеци“ не би могъл да живее благочестиво, Иван решава да избяга от тях. Бог му се явява насън и му показва мястото, където да основе манастир и да приеме монашеството.

Свети Иван е твърде образован човек, видно и от неговото „Духовно завещание“. Освен

това той проявява упорито нежелание да се срещне с царя, поради което – и според житията на светиите, и според народните песни и предания – се крие в непристъпни места и отказва до края на живота си да съобщи на овчарите и на учениците си своето родно място. Голямо е желанието на цар Петър на два пъти да се срещне със свети Иван Рилски и „голяма е царската тъга“, че не може да стори това.

Много са християнските подвизи на свети Иван Рилски, който в края на живота си преживява 5 години, 4 месеца и 23 дни в скрита от света пещера.

За смъртта му никой не знае – тялото остава непогребано и е намерено от изумена на Рилския манастир четиридесет дни след смъртта на светията – според легендите самият Иван Рилски се явява на изумена и му заповядва да го погребат (погребан е първоначално в пещерата при старата постница – притвора на черквата). Според други легенди цар Петър отново иска среща със светеца и изпраща свои хора да го търсят – те намират тялото по следите на диви зверове и когато влизат в пещерата, чуват „звънец да грънка и клепало да бие, кандило да гори, а мощите на светеца благоухаят“. По-късно ангел се явява в съня на цар Петър и му съобщава, че мощите на преподобния светец Иван Рилски трябва да се пренесат в София, за да може и след смъртта си да проповядва на народа си вярата в Христос. Пренесените по нареждане на царя

30 август 1993 г. Момент от посещението на царица Йоанна в Рилския манастир.
Снимка: Руслан Донеф, БТА

мощи са поставени отначало в епископската черква, по-сетне – в черквата на свети Лука, и най-после – в новата тогава черква „Свети Иван Рилски“.

В по-късни години мощите са пренесени като трофей в Унгария, но през 1186 г. по време на въстанието на братята Асен и Петър са върнати отново в черквата на свети Иван Рилски. През 1195 г. мощите са пренесени с почести в Търново – до 1470 г. те лекуват хората: слепи проглеждат, сгърчени се изправят, неми проговарят, бесни се изцеряват, и всички, дошли да ги видят в старопрестолния град, оздравяват. Така след 500-годишно странстване мощите се връщат в Рилския манастир. Основаният от свети Иван Рилски през първата половина на Х век Рилски манастир съществува до XIV век недалеч от пещерата, където отшелникът е живял, и близо до мястото, където е погребан. От създаването си манастирът е средище на богата книжовна и просветителска дейност. Издържа се през вековете главно от дарителство. През 1335 г. Феодалният владетел Хрельо Драгобол изгражда манастира на мястото, където се сливат реките Рилска и Друшлявица. На 25 юни тази година правителството на Република България постанови да бъде възстановен монашеският статут на Рилския манастир.

1992

На 19 октомври православни християни идват в Рилската

обител, за да честват Деня на свети Иван Рилски и да коленчат пред нетленните мощи на първия български светец, открити по традиция на този ден за поклонниците в манастирския храм, разказва новината от деня.

След утринното богослужение започва Света Златоустова Литургия, отслужена от архиереи на Българската православна църква начело с патриарх Максим.

„Доста отдавна не е имало такова честване на празника на свети Иван Рилски – казва Димитър Кръстев, богослов и историк, отговорник на манастирския музей. – Аз самият за първи път от 13 години виждам толкова много хора, събрани в храма и в двора на Рилския манастир. Първият български светец заслужава тази почит. Съвременник на българските царе Симеон и Петър, свети Иван Рилски е не само основоположник на монашеството и на отшелничеството у нас. Той е един от първите български възрожденци в този смисъл, в който се разбира Възраждането в Европа. Неслучайно той фигурираше като номер едно в списъка на българските възрожденци на празника, честван някога на 1 ноември – всъщност това е днешният ден. Неговото дело е делото на човек, който иска да тържествуват хуманизмът, любовта между хората, вярата в доброто и победата на доброто.“

1993

Публикация от 17 август разказва за един от свидетелите на вандалския акт – разрушаването на гроба на цар Борис III в Рилския манастир през 1946 г., който е сегашният изгубен на светата Рилска обител епископ Йоан, тогава 20-годишен монах в манастира.

В интервю за общинския вестник „Пауталия“ дяко Йоан съобщава, че на 23 април 1946 г. в манастира дошли хора от Държавна сигурност. През нощта те разбили и махнали горната плоча върху гроба с надпис „Борис III – цар на българите“ с датата на раждането и на смъртта. „Аз присъствах на изваждането. Разбиването на гроба стана по най-примитивен начин. Извадиха ковчега, качиха го на една линейка. Закаран е във Враня“, казва изуменият. Шо се отнася до тялото, според изумена костите не са били пръснати из Рилската долина, както се говори. По-късно той разпитал свещеника Иван Сунгурски, вече покойник, който приел ковчега. Сунгурски служил в софийския храм „Света Параскева“ и бил възпитател на княгиня Мария Луиза и цар Симеон. Той приел тялото заедно с царица Йоанна. Сунгурски извършил и панихидата. Ковчегът бил цинков със стъкло. Видели са вътре тялото на царя балсамирано и са го погребали. Оттам нататък вече се губят дирите и не се знае или поне досега никой не е проговорил какво е станало, отбелязва изуменият.

На 23 август преди обяд капсулата със сърцето на цар Борис III е изнесена от трезора на Българската народна банка, в чиито сейфове то е оставено на съхранение през 1992 г., когато наши експерти го идентифицират.

След това урната с царското сърце е предадена на представители на Обществения комитет за издирване тленните останки на о' Боже почившия цар на българите Борис III Обединител с председател Стефан Савов. Шествие от частни автомобили се отправя към Рилския манастир, където тази вечер сърцето на монарха, починал на 28 август 1943 г., ще бъде препогребано.

На 28 август преди обяд в черквата на свята за всеки българин обител – Рилския манастир, е отслужена панихида

по случай 50 години от кончината на българския цар Борис III Обединител, починал в София на 28 август 1943 година.

От царското семейство присъстват съпругата му – 85-годишната царица-майка Йоанна, и дъщеря му – княгиня Мария Луиза, със своя съпруг Бронислав Хробок.

Преди това от 9 ч. в черквата, където е гробът на царя, се отслужва Заупокойна Света Литургия от Пловдивския митрополит Арсений в съслужение с митрополит Геласий, епископ Нестор и духовенство от манастира.

В 11 ч. царица Йоанна и княгиня Мария Луиза влизат в черквата, където започва светата панихида в памет на блаженпочиналия цар Борис III. Тя е отслужена от Негово светейшество българския патриарх Максим в съслужение с членовете на Светия Синод на Българската православна църква, с епископи и свещенослужители от страната.

29 май 1996 г. Посещение на Симеон Сакскобургготски и съпругата му Маргарита на гроба на цар Борис III в Рилски манастир. Снимка: Руслан Донеф, БТА

1994

Вечерта на 17 октомври в манастира ще пристигнат архиереите от Светия Синод на Българската православна църква начело с патриарх Максим за участие в тържествата по случай празника на преподобния Йоан Рилски. В деня на празника – 19 октомври, ще бъде тържествената служба в централния манастирски храм, където предната вечер ще започне бдение, научава кореспондентът на БТА от архимандрит Панфилий. „От днес светата обител ще започне да посреща хилядите вярващи и богомолци, които ще участват в тридневния събор на православните християни в чест на свети Йоан Рилски Чудотворец. Те ще могат да се поклонят пред нетленните мощи на светеца, които ще бъдат отворени на 19 октомври“, пише още в новината от деня.

Всебългарския покровител и молитвен застъпник честват тези дни и хората от родното му село Скрино в Кюстендилския край, и на много други места в страната, където са издигнати храмове и параклиси на името на Йоан Рилски.

1995

На 14 юни парламентарната Комисия по култура започва обсъждане на проектозакона за Рилския манастир, внесен от депутата Иван Куртев.

Да бъде или не манастирът самостоятелно юридическо лице, което да извършва дейности от стопански характер,

е един от основните въпроси.

„Повечето депутати одобриха идеята да бъде приет общ закон за имотите на Българската православна църква, но не отрекоха необходимостта от приемането на отделен закон за Рилския манастир. Предложението на Светия Синод е в общия закон да бъде включена отделна глава за Рилския манастир, а не да има специален закон за Светата обител“, пише в новината от деня. В нея се допълва и че депутатите смятат, че гържавата трябва да финансира опазването на националния паметник на историята и културата и да го освободи от данъци, такси и мита. Те са на мнение, че към Министерския съвет трябва да се създаде Консултативен специализиран съвет под председателството на изумена на Рилския манастир.

1996

Денят на смъртта на свети Иван Рилски – 18 август, става професионален празник на миньорите, а рилският чудотворец – техен покровител. Това утвърждават на тържествено събрание в Минно-геоложкия университет „Свети Иван Рилски“ на 15 август представители на синдикални организации и институции, свързани с професията.

Министерският съвет разглежда миналия четвъртък на Министерството на енергетиката и енергийните ресурси 18 август да стане професионален празник на миньорите,

1 юли 1998 г. Патриархът на Александрия и цяла Африка Петър Седми отслужва Литургия заедно с патриарх Максим в Рилския манастир по случай 529 години от пренасянето на мощите на свети Йоан Рилски в манастира. След Литургията се състои литийно шествие, на което се стичат и много богомолци. Снимка: Мартин Георгиев, БТА

геолозите и работещите в енергийно-суровинния отрасъл. Досега те го честват в последната неделя на август.

Официално празникът ще бъде обявен от патриарх Максим в края на литийното шествие в Рилския манастир в неделя. Тогава там Светият Синод ще чества 1050-годишнината от смъртта на големия светец.

Досега свети Иван Рилски е покровител на целия български народ и на лекарската професия. От 1903 до 1932 година той е бил покровител и на миньорите у нас. Според преподаватели от МГУ това е така, защото рисковата професия на миньора изисква и покровителството на голям светец. В Средна и Западна Европа покровител на професията е света Варвара.

На 19 октомври Висшият църковен клир и стотици

граждани от страната, Гърция и Сърбия отпразнуват в Рилския манастир 1050-годишнината от успението на най-големия български светец Иван Рилски. В Тържествената Литургия и литийното шествие участват гостуващият у нас Вселенски патриарх Вартоломей и представители на осем поместни православни църкви.

В синодално и патриарше-ско послание, прочетено от патриарх Максим, българите са призовани да „кътат в сърцата си и да раздават любовта и благочестието на големия рилски чудотворец“. Гостите получават дар икони на светеца, а Вселенският патриарх подарява на нашата църква образа на свети Андрей Първозвани.

На 20 октомври завършва двудневната международна конференция „Свети Иван Рилски и манастирската култура

в Средновековна Европа“. Тя е организирана от Катедрата по Кирилометодиевистика при СУ „Св. Климент Охридски“, Семинара по старобългаристика и славистика в Югозападния университет „Неофит Рилски“, Института за литература, БАН, Народната библиотека и др.

В продължение на два дни учени от редица балкански и европейски страни изнасят доклади за приноса на свети Иван Рилски за обогатяването на европейската и световната култура.

1997

В Манхатън започнаха Дни на българската култура по случай Празника на просветата и славянската писменост 24 май, предава за БТА консулството на България в САЩ. Честванията започват още на 8 май и са организирани от консулството ни в Ню Йорк.

Дните са открити с фотоизложба за Рилския манастир. Снимките са дело на един от майсторите на американската художествена фотография г-жа Джорджан Менин. На откриването присъстват около 180 високопоставени представители на градската и щатската административна власт, на икономически и финансови институции, на нюйоркския културен и интелектуален елит, на еврейското лоби, дипломати, журналисти и членове на българската колония. Приветствено слово произнася пълномощният министър и ръководител на консулството Лъчезар Петков.

Рилският манастир ще получи гвете си национализирани със закона от 1947 година индустриални предприятия – първопреработвателното стопанство ВЕЛИ-ЛАК и химическата фабрика за суха дестилация ГОР-ХИМ. Това гласят разпоредбите на приетия на първо четене на 30 октомври законопроект за Рилския манастир, внесен от Иван Куртев (СДС).

Възстановява се и правото на собственост на манастира върху всички неговзи земи преди отчуждаванията им по Закона за трудовата поземлена собственост, както и върху всички останали недвижими и движими имоти, църковни, културни, просветни и художествени ценности.

Рилската света обител – Рилският манастир, е юридическо лице и проектът предвижда той да извършва църковно-религиозна, културно-просветна, преподавателска, научноизследователска, издателска и рекламна дейност. Рилският манастир се освобождава от гържавни и местни данъци, такси, акцизи, мита, други налози и отчисления в полза на бюджета, решават депутатите.

В законопроекта се предлага създаването на консултативен специализиран съвет, който ще координира дейностите за опазване и съхранение на Рилската света обител. Председател на съвета ще е изуменият на манастира, а дейността му ще се регламентира от правилник, утвърден от Министерския съвет след съгласуване със Светия Синод.

1998

„Рилският манастир“ е заглавието на обширен материал, публикуван в последния брой на месечното списание „Хеомундо“, което излиза на испански език и се разпространява в почти всички страни на Латинска Америка, пише в новина от 17 февруари от Каракас. Списанието е едно от най-четените в района изданието в областта на туризма. То предлага статии с богат снимков материал за световни природни и исторически забележителности.

В раздела „Маршрути“ на 10 страници авторите Кармен Роман и Мартин Варгас описват историята на Рилския манастир, влиянието му като културно и религиозно средище. Материалът е придружен от голям брой авторски снимки.

Патриарх Максим и патриархът на Александрия и на цяла Африка Петър Седми, който е на посещение тези дни на Българската православна църква, отслужват сутринта на 1 юли Тържествена Света Литургия в храма на Рилския манастир „Рождество Богородично“. Повод е празникът на манастира, отбелязван на 1 юли – деня на възвръщането на мощите на преподобния Йоан Рилски Чудотворец в Рилската обител.

Нетленните мощи на родоначалника на българското монашество и основател на Рилския манастир са били върнати тук преди 529 години

от Търново. Два месеца след смъртта на Йоан Рилски на 18 август 946 г. мощите му са били пренесени в София. През 1183 г. унгарският крал Бела ги занася в Гран – Унгария, където престояват три години. После са върнати в София, а през 1194 г. цар Асен ги пренася в Търново. През 1469 г. нетленните мощи на Рилския светец са върнати в Рилския манастир, където са и сега.

Мощите на светеца са отворени днес за поклонение за стотиците миряни, дошли за празника отблизо и далеч с вяра в чудотворната им сила.

На 19 октомври висшият клир на Българската православна църква и хиляди поклонници от цялата страна честват празника на Светата рилска обител в деня на успешното на най-големия български светец – преподобния свети Иван Рилски Чудотворец.

С вяра в чудотворствата на светеца в Рилската обител и в съседните хотели и туристически бази прекараха нощта около 1500 души, казва за БТА един от петимата днешни монаси в манастира – Калистрат. Той показва и последната книга от архимандрит Климент Рилец с разказите за непубликувани чудеса на свети Иван Рилски.

Възрастна жена от Сапарева баня описва как преди 40 години, за да се излекува от бездетие, оставила под мощите на светеца кърпата си и не след дълго се сдобила с две

рождби – момче и момиче, които кръстила Иван и Иванка в чест на светеца.

Икона на свети Иван Рилски ще отпътува утре за Българската база в Антарктида, съобщават от фондация „2000 години Рождество Христово“. Иконата, дарение на фондацията, е връчена на 19 ноември на директора на Антарктическият институт и ръководител на българската антарктическа делегация Христо Пимпирев.

С този дар, който ще бъде пренесен от строителя на новата българска база там Красимир Белев, ще бъде символично поставено началото на бъдещия православен параклис, чието изграждане ще стане с подкрепата на фондацията. Параклиът ще е първият православен храм на територията на Антарктида и ще носи името „Рождество Христово“.

7 октомври 1999 г. Игуменът на Рилския манастир митрополит Йоан посреща холандската кралица Беатрикс в Светата обител.
Снимка: Сашо Крушевски, БТА

1999

Плащеницата на свети Иван Рилски ще бъде пренесена утре в Ловеч. Ритуалът възпроизвежда връщането на мощите на светеца – патрон на Рилския манастир отпреди 530 години, пише в новина от 20 юни. В нея се припомня още, че през 1469 година от старопрестолния град Велико Търново мощите му са пренесени в манастира по дълъг път от подземие то на Търновската митрополия през Ловеч, Троянския проход до Ботевград, разказаха от Ловчанската митрополия. Местните хора побиват по пътя два оброчищни камъка. По-късно на двете места – в ловешкия квартал „Гозница“ и в село Лешница, издигат храмове в чест на светеца.

С камбанен звън от катедралния храм „Св. Рождество Богородично“ и груги църкви във Велико Търново на 20 юни

Рилски манастир, 19 октомври 2001 г. Българският патриарх Максим, митрополит Мински и Гродненски Филарет отслужват Тържествена Света Литургия по случай празника на Рилската света обител.
Снимка: Радослав Ранков, БТА

тръзва литийното шествие до Рилския манастир в памет на първия български светец преподобни свети Иван Рилски.

Точно в 16 часа патриарх Максим и архиереите от Светия Синод изнасят плащеницата „Успение на свети Иван Рилски“ и икона с образа на светеца, обвита с гирлянд от зеленина. С православни химни и тропара на свети Иван Рилски те правят тържествена обиколка на митрополитската църква.

След това с шествието, с което Българската православна църква отбелязва 530-годишнината от връщането на мощите на свети Иван Рилски от Велико Търново в Рилския манастир, потегля за Батомшевския манастир.

На следващия ден реликвите и участниците в литийното шествие ще бъдат в Севлиево, където в храма „Св. пророк Илия“ ще бъде отслужена Света Божествена Литургия.

По пътя до Рилския манастир архиереите от Светия

Синод ще служат литургии за свети Иван Рилски в Ловеч, Ботевград, София, Перник, Дупница и гр. Рила. Тържествата ще завършат на 1 юли в Рилската света обител, основана от светеца.

2000

В новина от 3 март се разказва, че подписите на командира граф Отон Отонович Стакелберг и други съпровождали го руски офицери от IV Мариополски полк, положени на 14, 15 и 16 февруари 1878 г., стоят на челно място в първата паметна книга на Рилския манастир. Русите са били в Рилския манастир на посочените дати и са част от руското военно подразделение, което освобождава през февруари преди 122 години Дупница и Горна Джумая.

Това е най-старата паметна книга, предназначена първо за официалните, а по-късно за всички гости и посетители на Рилския манастир, които са

пожелавали да се подпишат в нея, казва на репортер на БТА главният уредник в музея на Рилския манастир Димитър Кръстев. Тя е била въведена от тогавашния игумен на Рилската света обител архимандрит Пантелеймон.

В паметна бележка на стр. 4 на книгата от 20 юли 1878 г. игуменът е написал, че манастирът е посетен от княз Александър Дондуков-Корсаков, от софийския граждански губернатор Петър Алабин и че той ги е посрещал. Сред оставилите по-късно подписите си в книгата са княз Александър Батемберг и други български държавници и личности от българската история като проф. Марин Дринов, Константин Стоилов, Петко Каравелов, Стефан Стамболов, Константин Иречек. Сред последните подписали се в тази книга са цар Фердинанд и български офицери, участвали в Балканската война през 1912 г.

Архимандрит Пантелеймон по време на Кримската война 1853 г. е бил в Русия и остава там с още един-двама монаси пет години, за да събира помощи. От Русия той е донесъл тук 18 сандъка с подаръци за манастира. Архимандритът вероятно е видял при посещението си там, че на места има паметни книги и е решил да въведе подобна и в манастира.

Г-н Кръстев е открил тази книга преди петнайсетина години в манастирската библиотека. Той обясни, че е имало и втора паметна книга на Рилския манастир, но тя е изчезнала. Третата, която е съхранена,

25 май 2002 г. Папа Йоан Павел Втори посещава Рилския манастир. В Иконната зала Светият отец се среща с премиера Симеон Сакскобургготски и разговаря с членове на премиерското семейство. Снимка: Владимир Шоков, БТА

е въведена през 1930 г. и започва с подписа на цар Борис III.

* * *

На 22 март е съобщено, че парламентът връща земите на Рилския манастир. Манастирът ще бъде собственик на 23 000 хектара гори и земи, които ще бъдат отделени от Национален парк „Рила“ и обособени в природен парк „Рилски манастир“. Това решава Народното събрание с приети на второ четене поправки в Закона за защитените територии.

Депутатите приемат предложението на Александър Пиндиков (СДС) до три месеца от влизане на поправките в сила земите и горите на Рилския манастир да бъдат отделени в природен парк с режим на национален парк. Решението удовлетворява всички страни – манастирът ще получи собствеността си, а природа-

та ще бъде защитена като в национален парк, заявява председателят на комисията по околната среда Лъчезар Тошев.

Към резерватите в страната е вписан и резерватът „Риломанастирска гора“ с площ от 3676 хектара.

2001

Подписите на видни български държавници и личности, свързали имената си със Съединението на Княжество България и Източна Румелия през 1885 година, може да се открият в първата паметна книга на Рилския манастир, пише в новина от 6 септември.

Сред подписалите се в книгата е княз Александър Батенберг, който много обичал Рилската света обител и я посещавал нееднократно, разказва пред репортер на БТА уредникът в манастирския музей Димитър Кръстев. Първият подпис на княза е от посеще-

нието му тук между 22 и 25 август 1879 година. На Рилския манастир Батенберг подарил и свой портрет, под който също е положил подписа си.

В паметната книга в годината на Съединението – 1885-а, се е подписал един от най-дейните участници в това историческо събитие – Петко Каравелов. Той е положил подписа си в нея и пет години по-рано заедно с Екатерина Каравелова.

Книгата свидетелства за посещенията в манастира и на други известни строители на нова България и дейци за нейното обединение. Марин Дринов, Константин Стоилов, Стефан Стамболов, Константин Иречек са част от тях. Като ценна реликва в светата обител се съхранява и табло с ликовете на народните избраници от Българското народно събрание от 10 февруари 1879 година в Търново начело с неговия председател – българския екзарх Антим Първи.

През 1886 година, няколко месеца след Съединението на Северна и Южна България, тогавашният кюстендилски областен управител Иванов също посетил манастира. Той изразил възхитата си от Рилската света обител, накарала го да си припомни славната история на България и да се помоли за нейното честито бъдеще.

* * *

Частича от светите мощи на небесния закрилник на българския народ свети Иван Рилски Чудотворец е дарена на 19

октомври от Светия Синод на Българската православна църква на братската Беларуска православна църква. Българският патриарх Максим връчва реликвата, поставена в специална дърворезбована мощехранителница, на митрополит Мински и Гродненски Филарет, екзарх на Московската патриаршия за цяла Беларус. Това става, след като двамата заедно с други висши духовници и игумена на Рилския манастир епископ Йоан отслужват Тържествена Света Литургия по случай празника на Рилската света обител.

За светостта няма граници, казва в словото си патриарх Максим. По думите му и днес, 1055 години след смъртта му, свети Иван Рилски е незалязващо светило за нашата църква, мощен стълб, който показва пътя през пустинята на живота не само на българите, но и на близки и далечни братски народи, които православно изповядват божие име. Култът към Рилския светец, добавя той, се разнася и утвърждава през вековете чрез православните народи, храмове в негова чест са издигнати и по руската земя.

2002

Човеци са изградили стените на разделението на християнската църква и човеци ще ги разрушат, казва игуменът на Рилския манастир епископ Йоан на папа Йоан Павел Втори при посрещането му в Светата обител, посочва новина от 25 май.

Вие ни носите благословието на първоверховните апостоли Петър и Павел и на безбройните мъченици, положили живота си за Христа и за Светото евангелие, казва епископ Йоан.

Той благодари на Светия отец, че при краткото си пребиваване в нашата страна е благоволил да посети най-голямата българска светиня – Рилския манастир, който е малък кът от древната градина на Божията Майка – ктиторка на обителта.

Епископ Йоан разказва, че в бурната история на българския народ Рилския манастир е бил граничен стълб на православна вяра, благочестие, култура, просвета и стремеж за свобода. Затова пътеките към тази национална светиня никога не са буренявали.

В друга новина от деня се посочва, че със словото си, произнесено в Рилския манастир, папа Йоан Павел Втори се обръща към митрополитите и епископите, към монасите и монахините от България и от всички православни църкви. Главата на Римокатолическата църква поздравява специално игумена на Рилския манастир епископ Йоан, изпратен преди години от патриарх Кирил да присъства на сесиите на Втория Ватикански събор.

Източното монашество заедно със Западното представява голям дар за цялата църква, казва Светият отец.

Той изразява почитта си към свети Иван Рилски, като отбелязва, че е пожелал неговият лик да бъде изобразен ре-

гом с други източни и западни светци на мозайките в параклиса Redemptoris Mater в Апостолическия ватикански дворец.

Римският епископ е тук днес, за да ви каже, че Римската църква и нейните монаси са ви благодарни за вашето съществуване и вашето християнско свидетелство – с тези думи папа Йоан Павел Втори се обръща към духовниците в Рилския манастир.

Папа Йоан Павел Втори се покланя пред чудотворната икона на Света Богородица и пред гроба на цар Борис III в Рилския манастир.

Светият отец отдава почит и на мощите на свети Иван Рилски – канонизиран за светец и от Католическата църква по времето на папа Климент Трети.

Папа Йоан Павел Втори се обръща към духовниците в Рилския манастир. „Пожелал да гойда на поклонение в Рилския манастир по време на това свое посещение в България, за да изразя почитта си към мощите на свети Йоан Рилски, като по този начин засвидетелствам признателността и обичта си към вас – ние непрестанно благодарим на Бога за всички вас, като напомняме постоянно на Бога Отец за вашето устръжение във вярата, за вашата действена любов и за вашата постоянна надежда в нашия Господ Исус Христос“, казва той.

По думите му свети Иван Рилски живя чрез духовната борба, в „подчинение“, послушание и взаимно служение, както го изисква общият жи-

Вот. Свети Иван Рилски живя като пустиножител в лишения и покаяние, но преди всичко в непрекъснато вслушване в Божието слово, в постоянна молитва, докато се превърне, както се изразява големият „богослов“ свети Нил, в човек, надарен с неземна мъдрост, произтичаща от Светия дух. Заветът на свети Иван, оставен от любов към неговите ученици, изразили нуждата си от последно наставление, е едно необикновено учение за търсенето на Бога и опита от общуването с Него за онези от тях, които желаят да водят истински християнски и монашески живот.

2003

Стенописите в Рилския манастир пресъздават в образи това, което аз се опитвам да кажа с думи, казва за БТА на 1 юни преди отпътуването си от страната известният американски учен Майкъл Кремо, който работи в областта на историята на археологията. „Ще бъда щастлив да включа впечатленията си от видяното тук в бъдещата си книга“, добавя той. Умът е неуловима материя, която може да въздейства на обикновената материя по интересни начини, смята Майкъл Кремо. Същото според него важи и за влиянието на съзнанието. Той е впечатлен от това, че някои от книгите в Рилския манастир дават примери за чудоейни изцеления на недъзи и болести на тялото от влиянието на съзнанието. Някои от тези случки са

Рилски манастир, 19 октомври 2005 г. Хилйди хора се стичат за празника на манастира. Миряните коленичат и целуват нетленните мощи на свети Йоан Рилски в манастирския храм. Снимка: Емил Михайлов, БТА

преразказани от монасите. За мен би било интересно да науча дали някой лекар или учен е наблюдавал подобни явления и след това ги е документирал по по-научен начин, казва Кремо.

2004

Икона на свети Иван Рилски – покровител на българския народ, подарява на 26 март президентът Георги Първанов на българската експедиция за Еверест.

Държавният глава се среща с 10-мата алпинисти от експедицията, които заминават за Хималаите.

Убеден съм, че светецът, Все светии заедно с всички наши сънародници ще бъдат с вас в тези изпитания, казва президентът.

Във всичките трудни дни, в които ще покорявате върха на сър Джордж Еверест, в които убеден съм и искрено се надявам ще стъпите на върха, ще имате единната българска

подкрепа, допълва президентът Първанов.

2005

На 20 ноември с тържествена служба е въведен в длъжност новият изгумен на Рилския манастир – Агрианополският епископ Евлогий. Той е избран да ръководи Рилската света обител от Светия Синод на Българската православна църква след смъртта на досегашния изгумен – Драговитийският епископ Йоан, починал на 80-годишна възраст на 13 ноември.

Църковната служба в съборния храм на Рилския манастир е водена от Неврокопският митрополит Натанаил в съслужие с епископ Евлогий и епископ Тихон. На официалното въстъпване в длъжност на новия изгумен присъстват представители на Българската православна църква, на парламента, на държавни институции и обществени органи-

зации. Митрополит Натанаил пожелава на епископ Евлогий да бъде достоен наследник и продължител на делото на покойния епископ Йоан.

Новият изгумен на Рилския манастир досега е ректор на Духовната семинария в Пловдив. Светското име на Негово пресвещенство Агрианополският епископ Евлогий е Божидар Стоянов Стамболджиев. Роден е на 16 юни 1954 г. в София. През 1979 г. е подстриган за монах в Рилския манастир с името Евлогий. Той специализира през 1980-1982 г. в Москва. Бил е протосингел на Сливенска, на Доростоло-Червенска, на Видинска и на Софийска митрополия. От 1990 г. е ректор на Пловдивската духовна семинария „Св. Кирил и Методий“. През 1998 г. е ръкоположен за Агрианополски епископ.

2006

Копие на икона на Света Богородица Ватопедска получи от Атон на вчерашния църковен празник Преображение Господне Рилският манастир, съобщава на 7 август за БТА Агрианополският епископ Евлогий, изгумен на Рилската обител.

Чудотворната икона, наричана „Утешение на Света Богородица Ватопедска“, е дарение от манастира Ватопед на Атон. Дарението е връчено от архимандрит Амвросий, изгумен на славянобългарския манастир „Георгий Зограф“ в Света гора.

Поклонници ще може да ползват отново туристическата спалня на Рилския манастир от днес, пише БТА на 14 август. Тя ще отвори врати след основна реконструкция, в рамките на която са били изработени наново автентичните ѝ детайли.

Спалнята разполага с 80 места, като поклонниците от България и чужбина ще ги ползват на символични цени, уточняват от манастира. Оттам припомнят, че поколения българи познават и са ползвали в поклонническите си пътувания тази уникална сграда.

На 19 октомври, празника на свети Иван Рилски – българския светец покровител и молитвен застъпник, отново събира хиляди миряни в основания от него манастир в Рила планина. Боголюбиви християни от близо и далеч идват да почетат великото духовно дело на основателя на манастира и да се поклонят пред неговите нетленни мощи.

Този ден за мен е изключителен както за всеки вярващ българин, защото това лято се навършиха 1060 години от успението на свети Иван Рилски, казва изгуменът на манастира епископ Евлогий.

Рилският светец е духовен стълб не само на православието в България, но и на цялата православна църква, посочва дяко Евлогий. „В тази горска Рилска пустиня той наистина става духовен фар с много вяра, с много молитва към

Бога. На тази пустиня той се утвърждава като първия служител на Бога и на църквата и дава истински пример как трябва да живее един духовник и християнин“, казва епископ Евлогий.

2007

Около 380 експонати, сред които и уникални произведения на изкуството и реликви на българското културно-историческо наследство, от 23 юни отново може да видят хилядите посетители на църковноисторическия музей в Рилския манастир. Музеят е отворен след осеммесечен ремонт, за който са изразходвани близо половин милион лева.

За тържествения водосвет, отслужен по този повод, изгуменът на светата обител – Агрианополският епископ Евлогий, посреща заместник-министъра на културата Иван Токаджиев, Неврокопският митрополит Натанаил и нюйоркския митрополит Йосиф, много гости.

Многобройна е и групата на журналистите, които имат шанса първи да разгледат обновената и разширена експозиция, а техен гид е изгуменът на манастира епископ Евлогий. За първи път в музея са показани уникални църковни одежди и принадлежности. Голяма част от досегашните експонати са реставрирани и консервирани.

Рилският манастир посреща Деня на свети Иван Рилски – 19 октомври, с обновени стенописи на двете порти и осветление на колонадата на централната черква „Свето Рождество Богородично“, съобщават от манастира.

Стенописите на Дупнишката и Самоковската порта са дело на неизвестни зографи от XIX век. Те се възстановяват напълно за първи път от екип реставратори, ръководени от преподавателя в Националната художествена академия доц. Стефан Тъпанов.

Празникът на покровителя на българския народ свети Иван Рилски ще бъде отбелязан в Рилския манастир с всеобщо бдение в централния храм на 18 срещу 19 октомври. Бдението и Светата Литургия на празника ще бъдат отслужени с песнопения на два клира, каквато е манастирската традиция.

Макет на Рилския манастир с размери около 18 кв.м и височина 1 м ще представя България в парка „МиниЕвропа“ в Брюксел. Договор за изработването му е сключен с проекта „България на глан“ и едноименното ателие, които са част от партньорската верига от паркове, представящи модели на сгради на открито, пише БТА на 5 ноември.

„България на глан“ е единственият проект, който разполага своите модели на закрито с осветление и звук, отбелязва режисьорът Съни

Рилски манастир, 26 декември 2005 г. Агрианополският епископ Евлогий за първи път посрещна Рождество Христово като игумен на Рилския манастир. За големия християнски празник тук пристигат много български и чуждестранни туристи. Рилската света обител ги посреща обвита в снежна пелена. Снимка: Емил Михайлов, БТА

Сънински, инициатор на „България на глан“.

Макетът на Рилския манастир ще бъде завършен до юни, а до средата на юли ще бъде поставен и открит в парка. Ще бъде изработен с материали и технология, позволяващи експонирането му на открито, подложен на всички метеорологични особености на Белгия – гръжд, сняг, мъгла и други.

2008

На 14 май Негово светейшество Българският патриарх Максим открива в Рилската света обител Шестия църковно-народен събор на Българската православна църква. Сред официалните гости на този най-висш форум на православната ни църква е и президентът Георги Първанов.

Богу било угодно настоящият Шести църковно-народен

събор на Светата ни църква да се проведе в свещените двори на всебългарската Рилска светиня под покроба и небесното застъпничество на преподобния и богоносен наш отец свети Йоан Рилски Чудотворец, казва при откриването българският патриарх. Настоящият събор се провежда в дните, когато с благодарност към Бога отбелязваме 55-годишнината от възстановяването на Българската патриаршия, добавя той. Патриархът поздравява и благословя делегатите за проявената готовност, старания и отзивчивост към доверието, гласувано им от православните християни. Той благодари и на гостите на форума за тяхната съпричастност към усилията на дейците на БПЦ да пребивават „в единството на Светата ни църква за

полза на добрия ни народ и благощатието на скъпата ни Родина“.

В приветствието си към делегатите и гостите на събора президентът Георги Първанов казва, че е поласкан за първи път да присъства на най-висшия форум на БПЦ. По думите на гържавния глава има нещо дълбоко символично в това, че той се провежда в дните на 55-ата годишнина от възстановяването на патриаршеското достойнство на Светата ни църква.

От две седмици студенти от специалността „Реставрация и консервация“ на Националната художествена академия обновяват живописния слой на нартиката на централния манастирски храм „Рождество Богородично“, пише БТА на 6 юли.

Това е традиционният годишен стаж, който младите художници преминават под ръководството на доц. Стефан Тъпанов, ръководител на катедрата по реставрация и консервация в академията, разказва пред репортер на БТА игуменът на манастира – Агрианополският епископ Евлогий. Същевременно започваме подготовка и за по-сериозната работа – възстановяването на живописния слой на купола на нартиката там, където е необходимо. Това също ще се извърши от екип под ръководството на доц. Тъпанов след стажа на студентите.

Паметник на свети Иван Рилски ще бъде открит по случай празника на Перник – 19 октомври. Това съобщават в края на септември от общината. Скулптурата е направена от каменотелеца Иван Ненков. Тя е изваяна от черен гранит и е висока 3,3 метра. Проектът се финансира от бизнесмена Антон Костадинов.

Идеята за въздигане на композиция на светеца – покровител на Перник, датира от 2004 г. В началото е поета от гражданско сдружение, наречено на свети Иван Рилски. Темата е обсъждана и от общинския съвет. През май 2004 г. по предложение, подписано от 15 съветници, общинският съвет задължи тогавашната общинска управа да определи място за скулптурата.

Паметникът ще бъде поставен в центъра на града между градския парк и Двореца на културата.

2009

Частича от мощите на свети Иван Рилски са посрещнати с официална церемония на 6 октомври пред Катедралния храм „Рождество на Пресвета Богородица“ във Велико Търново.

Великотърновският митрополит Григорий внася мощехранителницата със светинята в храма, съпроводен от литийно шествие на свещеници от епархията и ескорт

от представителна част на Националния военен университет „Васил Левски“.

Стотици граждани, ученици и студенти, както и представители на градските власти присъстват на церемонията и празничната вечерня, отслужена от митрополит Григорий.

Според църковния канон празничните богослужения ще продължат с утринна Света Божествена Литургия и акадист към свети Иван Рилски, добавят от Великотърновската митрополия.

Частича от мощите на най-почитания български светец се завръща във Велико Търново след период от 513 години. През 1195 г. цар Асен Първи пренася нетленните останки на светеца от София до столицата на Втората българска държава, където пребивават в продължение на повече от 300 г.

През 1496 г.¹ с разрешение на турския султан мощите на светеца са пренесени от Търново в основания от него Рилски манастир, посочват специалистите от Регионалния исторически музей.

По решение на Светия Синод частича от мощите е предадена за съхранение във Велико Търново от игумена на Рилския манастир с благословията на патриарх Максим.

Друга частича от светинята ще бъде предадена на съхранение в храма „Свети Иван Рилски“ в Перник на празника на града – 18 октомври.

¹ В самия текст е записано, че частича от мощите се връща във Велико Търново (Търновград) след 513 години и непосредствено след това е посочено 1496 г. Годишната на връщането на мощите от Търновград в Рилския манастир е 1469 г., а не 1496 г. Така за събитието през 2009 г. периодът от 1469 г. е 540 години, а не 513 години – бел. Е.И.

На 17 октомври с литийно шествие в Перник е приета в храма „Свети Иван Рилски“ за вечни времена частица от мощите на свети Иван Рилски, небесен покровител на града. Светинята е дарение от Рилския манастир с благословията на Негово светейшество Българския патриарх Максим и по решение на пълния състав на Светия Синод на БПЦ. Положена в специално изработена за случая мощохранилница, святата частица е донесена лично от изгумена на Рилската света обител Негово пресвещенство Агрианополския епископ Евлогий и предадена за съхранение и пребиваване в Перник на местната църква. Кортеежът от Рилския манастир е посрещнат в началото на града в кв. „Бела вода“ от представители на общинската управа и съпроводен от полицейски патрул преминава през целия град.

Изпълни се една дългогодишна мечта на перничани. Получаването на мощите е първата стъпка, която хората преминават в пътя си към добротата, заявява кметът на града Росица Янакиева.

Създадените през средновековието в Търново култове към свети Иван Рилски и свети Петка Търновска са знакови за целия православен свят, казва за БТА доц. Пламен Павлов, историк от Великотърновския уни-

14 май 2012 г. В Рилската света обител отваря врати обновената Иконна галерия. Експозицията представя творби на прочути майстори от различни школи и времена като най-старите са от XVI век. Заедно с иконите в галерията са подредени и светските портрети на изгумените на Рилския манастир, които започват с лика на Неофит Рилски. Снимка: Емил Михайлов, БТА

верситет „Св. св. Кирил и Методий“.

В Русия има град Рилск, чийто патрон е българският светец Иван Рилски. Частица от неговите мощи след повече от 500 години отново се завърна във Велико Търново, където по време на Втората българска гържава са съхранявани мощите на около 20 светци, добавя историкът.

По неговите думи на بلاгодатта, която са излъчвали светините по това време, се е отдавало по-голямо значение от здравината на крепостните стени, които са защитавали града от неприятели.

2010

Част от мощите на свети Иван Рилски са донесени на 1 юли в Чипровския манастир от свещеници от София и от Вигин.

Викарният епископ на Вигинската митрополия отец Сионий съобщава, че мощите ще останат в манастира за постоянно. Той припомня, че манастирът край Чипровци е основан по времето, когато свети Иван Рилски е основал Рилския манастир в началото на X век. Малко след кончината на светеца манастирът край Чипровци е приел неговото име, което носи и досега. По време на Чипровското въстание през 1688 година манастирът е бил опожарен, но след това пак е възстановен.

По повод на донсянето на мощите и празника на манастира е отслужен тържествен водосвет и е даден курбан. Стотици вярващи от Северозападна България и от подалечни точки на страната се стичат в манастира, за да се поклонят пред мощите на свети Иван Рилски, които спо-

ред поверията имат лечителна сила.

С въграждане на иконата на свети Иван Рилски завършва прокопането на тунела за метростанция „Св. Неделя“. На церемонията освен изпълнителите на обекта присъства и председателят на съвета на директорите на „Метрополитен“ АД Петър Диков, пише БТА на 9 декември.

Тунелът е прокопан, тъй като при започване на строителните работи за метростанцията е разкрито археологическо ниво. То ще е достъпно за гражданите при откриването на втория лъч на софийското метро.

2011

С Литургия в столичния храм „Света София“ на 1 август от 10.00 ч. за втора поредна годи-

на ще тръгне поклонническият поход „Рилският Чудотворец“. Програмата е от 1 до 6 август 2011 г., съобщават организаторите в края на юли.

Литийното шествие с кръста, иконата и хоругвата на свети Йоан Рилски ще продължи до ротондата „Св. Георги Победоносец“, откритото през 1469 г. са пренесени в Рилския манастир мощите на свети Йоан Рилски.

Поклонническият път се организира от Богословския факултет при СУ с благословията на Софийската митрополия и със съдействието на Столичната община.

Желанието на организаторите е той да се превърне в традиционно събитие с възможност за участие на поклонници от различни краища на България, което да завършва с поклонение пред мощите на светеца в храма на Рилския манастир.

През миналата година в по-

клонническият маршрут се включват 50 души. През тази година времето за прехода е удължено с един ден.

На 6 август поклонническият поход „Рилският Чудотворец“ пристига за големия църковен празник Преображение Господне в Светата рилска обител. Колоната с над 50-те вярващи, които извървяват за пет дни нелекия маршрут от София през планините Витоша, Верила и Рила, влиза с песнопения в Рилския манастир, водена от кръста, хоругвата и иконата на неговия основател – всебългарския светец и покровител свети Иван Рилски Чудотворец. В гората край Светата обител участниците са посрещнати с хляб и сол от група поклонници от Благоевград, които се присъединяват по пътя им към духовното сърце на България.

Поклонническият поход се организира за втора поредна година от Богословския факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с благословията на Софийската света митрополия и със съдействието на Столичната община. Идеята на неговите организатори е той да се превърне в традиционно събитие с възможност за участие на поклонници от различни краища на България. Според тях е важно продължителното пътуване да бъде споделено.

Рилски манастир, 29 декември 2010 г. Епископ Евлогий пред ценната колекция от нагръдни кръстчета от X-XII век, а някои и по-стари, с която се обогатява експозицията на музея в манастира. Всички експонати са дарени от Ангел Радушев – зограф и богослов от София. Снимка: Емил Михайлов, БТА

2012

В новина от 29 март се посочва, че иконостас на свети Иван Рилски е изграден в Подземния минен музей в Перник. Негов автор е художникът Георги Георгиев. Светинята е с черковен дизайн, като носи и оригинални елементи на мината. На иконостаса е поставен традиционният миньорски призив „Бог на помощ!“. В миналото миньорите са правили подобни иконостаси, защото са вярвали в силата на светеца да ги закриля.

Иван Рилски е обявен за небесен закрилник на миньорите през 1903г. след тежък инцидент в рудника, където днес се помещава Подземният минен музей, разказва директорът на Културно-информационния център в Перник Кирил Манов. Според легендата руднични пластове затрупаха група миньори. В най-драматичния момент, когато те загубили надежда да се спасят, се появил беловлас старец с дълга бяла роба и светилник и ги извел от гибелното място. След този случай генят на свети Иван Рилски се чества като празник на миньорите, по-късно е обявен и за ден на Перник.

* * *

Поклонническо пътуване „Светият път“ по стъпките на предците ни, пренесли мощите на свети Иван Рилски, подготвя Община Велико Търново, съобщават на 18 октомври от пресцентъра на общинската администрация.

Идеята е да бъде възстановен маршрутът на първото литийно шествие, пренесло мощите на светеца от Велико Търново до Рилския манастир. Според църковните хроники това се е случило през 1469 година, когато монаси от Рилската обител са поюскали от султана да разреши провеждането на подобно шествие.

Маршрутът тръгва от Търново, минава през Никопол, Плевен, Враца, Софийската света гора и стига до Рилската света обител. Разстоянието от старата столица до крайната точка е 428 км. За да бъде възстановен маршрутът като първо българско поклонническо пътуване, кметът на Велико Търново Даниел Панов организира работно съвещание с представители на 17 общини, откъдето преминава трасето. То ще се проведе на 19 октомври, деня, в който православната църква почита паметта и делото на свети Иван Рилски. Преди работната среща участниците ще се поклонят пред частица от мощите на светеца, която се съхранява в катедралния храм „Рождество на Пресвета Богородица“. В програмата е предвидено и поклонение пред гроба на цар Калоян в църквата „Св. 40 мъченици“.

2013

В публикация от 24 май се посочва, че отивайки в Рилския манастир, не може да не се прехласнете и да не затаите дъх от комплекса, представляващ най-голямата българска

Света обител. Стенописите, Хрельовата кула, магерницата, Рафаиловият кръст са само част от уникалността на манастира, които не може да останат незабелязани. Някои от гостите идват тук и заради чудесата на гве от иконите в манастира – „Свети Иван Рилски“ и „Света Богородица-Осеновица“, за които се твърди, че и днес даряват със сполука и изцеление вярващите, потърсили тяхната помощ.

Вече година Рилския манастир има своя Иконна зала. Тя е отворена за посещения и в нея в момента са изложени 85 оригинални икони и 27 изкуменски портрета на бивши изумени на манастира.

„От страна на туристите има огромен интерес към залата. Имаме гости от целия свят, които стоят по 20 минути само пред една икона“, разказва за БТА Йорданка Джовалова, която отговаря за Иконната зала в комплекса.

Портретите на бившите изумени на манастира са подредени в хронологичен ред, както са изкуменствали, разказва тя.

Първият от портретите е на Неофит Рилски. Той е един от първите изумени на Светата обител след големия пожар на комплекса от 1833 година. Неофит Рилски е стоял начело на Светата рилска обител от 1860 до 1864 година.

В експозицията са подредени около 80 уникални оригинални икони. Всичките икони са рисувани специално за Рилския манастир.

2014

Правителството обяви Рилския манастир и землището му за обект с национално значение по смисъла на Закона за устройството на територията, съобщават на 10 септември от пресцентъра на кабинета. Решението ще помогне да бъде опазено културното наследство на Светата обител, както и развитието на територията, на която е разположена, уточняват от МС.

Рилския манастир се е ползвал със специален статут и преди, и след Освобождението на България. През 1927 г. той е обявен за национален музей и исторически и архитектурен резерват. През 1961 г. става общодържавна собственост, а през 1976-а – национален исторически резерват. След промяната на собствеността на манастира през 1991 г. е възстановен монашеският му

19 октомври 2013 г. В Рилския манастир е осветен барелеф на свети Йоан Рилски. Снимка: Елица Иванова, БТА

статут. Статутът му като паметник на културата с определени граници е повторно дефиниран по реда на националното законодателство, обнародвано през 1992 година. В момента по смисъла на Закона за културното наследство (ЗКН) манастирът е недвижима културна ценност. Под егидата на ЮНЕСКО е от 1983 година. Обявяването му за обект с национално значение няма да промени или отмени действието на ЗКН и опазването на културните ценности на тази територия ще бъде гарантирано.

2015

На 21 декември в зала „22 септември“ в Благоевград е премиерата на новия документален телевизионен филм „Десницата на свети Иван Рилски“. Негови автори са Валери Яков и Красимир Кушев от Регионалния телевизионен център (РТВЦ) на БНТ в Благоевград. Това е поредният пълнометражен документален филм на екипа на РТВЦ, който представя малко известни факти, свързани с един от най-почитаните от българския народ и от целия православен свят светци – покровителя на българския народ свети Иван Рилски.

Нашите предпочитания като правим филми е да не разказваме просто част от историята на България или част от нещо, което е познато, а да влизаме в дълбочина, да правим изследвания, да търсим нови факти около позна-

ти фигури, познати събития, разказва за репортер на БТА един от авторите на новата документална лента – Валери Яков. Така е и с филма „Десницата на свети Иван“. Малко известно е, че в един период от нашето минало гряната ръка от мощите на свети Иван Рилски я няма. Всъщност това беше идеята на филма, когато тръгнахме да го подготвяме и да го реализираме – да проучим версиите, да изследваме къде е десницата на светеца, откога я няма, откога е отделена от мощите на тялото му, къде е била, къде е днес и как се почита. И това разказваме във филма.

2016

Големи църковни празненства ще се състоят на 18 август в Рилския манастир за 1070 години от кончината на основателя на Рилската света обител и небесен покровител на българския народ свети Йоан (Иван) Рилски Чудотворец, който е починал през 946 г. Това съобщава по-рано отделът „Връзки с обществеността“ при Светия Синод на БПЦ.

Българският патриарх и Софийски митрополит Неофит ще оглави Светата Литургия в съборния манастирски храм „Рождество Богородично“ в празничния ден.

Празникът ще започне още на 17 август. Вечерното богослужение ще е от 17.00 часа с отслужването на Малка вечерня. Тя ще е от 19.00 часа, а от 20.00 часа е началото на

София, 21 септември 2017 г. Българската народна банка пуска в обращение сребърна възпоменателна монета „Рилски манастир“, която е от серията „Български църкви и манастири“.
Снимка: Асен Тонев, БТА

Всенощното бдение.

В памет на годишнината архиереите, които са гости на празненствата, ще получат в дар специално изработени енголпия с лика на свети Йоан Рилски Чудотворец. Гостите ще имат възможността да посетят църковноисторическия музей. Там ще им бъде представена и новата витрина с църковна утвар, дарена на БПЦ и предоставена на Светата обител за реставрация и съхранение от Светия Синод през 2015 г., както и да разгледат галерията с икони.

На 15 септември е оповестено, че парламентът единодушно обявява 19 октомври за Ден на българо-унгарското приятелство. Предложението е на Валери Симеонов (Патриотичен фронт), Джема Грозанова (ГЕРБ), Иван Иванов (АБВ), Милена Дамянова (ГЕРБ) и Радослав Стойчев („БСП лява България“).

На този ден Българската Православна Църква чества свети Йоан Рилски, чийто свети мощи са били пренесени от

София през 1183 г. от унгарския крал Бела III.

В мотивите на вносителите се посочва, че така се дава възможност на тази дата да се провеждат ежегодно редица инициативи и прояви, които да показват общите моменти от нашата история, както и да се обсъждат позиции на двете гържави по актуалните проблеми на съвременното, да се провежда културен обмен, да се реализират младежки инициативи.

В публикация от 16 септември се посочва, че председателят на парламента на Унгария Ласло Кьовер благодари на председателя на Народното събрание Цецка Цачева за приетото от българския парламент проекторешение за обявяване на 19 октомври за Ден на българо-унгарското приятелство. Двамата председатели са се срещнали по време на Европейската конференция на председатели на парламенти.

Цецка Цачева е отбелязала, че това е станало с мнозинство от 130 народни представители, като нито един не е бил против и въздържал се, въпреки че в българския парламент

има 8 парламентарни групи. Това по думите ѝ е израз на историческите и приятелски отношения между двете страни, за чието задълбочаване трябва да продължи да се работи.

Публикация от 19 октомври разказва за Деня на българско-унгарското приятелство и начина, по който той е отбелязан за първи път в Шумен – във Второ основно училище „Д-р Петър Берон“, с участието и съдействието на представители на Унгарския културен център в София.

На откриването на празника в шуменското училището са изпълнени химните на България и Унгария, стихове на Шандор Петьофи и Дора Габе. Деца от вокалната група към учебното заведение са представили българска народна песен и танц. Техни съученици са подредили в училището два къта. В единия са преплетени флаговете на България и Унгария, а в другия са представени българска и унгарска народна носия и декоративна керамика.

На 19 октомври с поднасяне на цветя пред паметника на Ласло Наги община Смолян също отбелязва Деня на българско-унгарското приятелство, съобщават пресцентърът на общината.

„Почетният гражданин на Смолян Ласло Наги завинаги ще бъде връзката на Родопите с Унгария, връзката между българската и унгарската култура, между двата народа“, казва в словото си зам.-кметът Венер Аръчкова.

Паметникът на унгарския поет, преводач и публицист Ласло Наги е издигнат в центъра на Смолян през 2015 г.

По повод на Деня на българско-унгарското приятелство кметът на Смолян Николай Мелемов изпраща поздравителни адреси до посланика на Унгария, Унгарския културен институт в София и Петер Гайда, кмет на побратимената община Кишпеш, информира пресцентърът.

По случай Деня на българо-унгарското приятелство посланикът на Унгария Текла Харангозо е посетила Рилския манастир на 21 октомври и се срещнала с игумена на манастира епископ Евлози, съобщиха от посолството на Унгария у нас, посочва новина от месец октомври.

Двамата са изразили задоволството си, че 19 октомври, денят на свети Иван Рилски Чудотворец, е избран за този хубав празник.

Текла Харангозо е споделила, че инициативата е дошла от българската общност в Унгария, чието ядро е на българските градинари. Те от много поколения живеят в Унгария и са запазили своя език, традиции и дори своя занаят.

Епископ Евлози е изразил надежда и увереност, че празникът ще даде възможност за провеждане на много мероприятия с културна и научна насоченост през следващите години както и ще доведе до повече посетители както в България и манастира, така и в Унгария и Естергом.

След срещата унгарската делегация е почела мощите на свети Иван Рилски и е поднесла кошница цветя, след което се поклони при гроба на светеца и положи венец в чест на деня българо-унгарското приятелство.

2017

От 25 септември Българската народна банка пуска в обращение сребърна възпоменателна монета „Рилски манастир“, която е от серията „Български църкви и манастири“, съобщават от БНБ през септември.

Новата монета е в тираж 3000 броя и ще се продава на касите на БНБ за 66 лева.

На лицевата страна на монетата, отляво, е изобразен каноничен образ на свети Иван Рилски, надписа „Свети Иван Рилски“. Отдясно на монетата е номиналната ѝ стойност „10 лева“, под нея е емблемата на Българската народна банка с годината „1879“ върху лентата, а по-долу, перпендикулярно – годината на емисията „2017“. В полукръг, вдясно на монетата, е надписът „БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА“.

На обратната страна на монетата е изобразен манастирският комплекс на Рил-

ския манастир, а в полукръг е надписът „РИЛСКИ МОНЕТА“.

Автор на художествения проект и на дизайна на новата монета е Стефан Иванов.

Международна научна конференция „Рилският манастир – история, памет, духовност“ започва на 28 септември в Рилския манастир и ще продължи до 1 октомври, съобщава пресцентърът на БАН.

Форумът е под патронажа на българския патриарх и Софийски митрополит Неофит, който е и „Доктор хонорис кауза“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. На конференцията видни учени от България, Гърция, Македония, Сърбия и от Зографския манастир на Атон в интердисциплинарен план ще дискутират теми, свързани с Рилския манастир – най-голямото духовно и просветно средище у нас и едно от най-големите на Балканите. Дейността на Рилския манастир има широк отзвук в целия православен християнски свят и в него се съхранява една от най-богатите европейски библиотеки на славянски ръкописи. В рамките на форума ще бъде изнесен концерт и ще бъде представена изложба с книги и артефакти от манастира.

2018

В рамките на Седмицата на гората на 11 април журналисти от Българската телеграфна агенция залесяват 120 фиданки от горскоплодни дървесни

Рилски манастир, 19 октомври 2021 г. Българската православна църква почита паметта на небесния покровител на българския народ – свети Йоан Рилски Чудотворец. Празничният за православните християни ден е отбелязан с Архиерейска Света Литургия в Рилската света обител, която е отслужена от архиереи от Светия Синод, епископи, гости духовници и др. Снимка: Владимир Шоков, БТА

вигове – дива череша, ябълка и слива. Залесяването става на екопътека „Кръста“. Легендата разказва, че по нея е минавал покровителят на българския народ свети Иван Рилски, който е и основател на Светата рилска обител. Край новозалесената гора има и извор със светена вода, от който според преданието също е пил светецът.

Инициативата по залесяването е част от събитията, с които БТА отбелязва 120-ата си годишнина.

По покана на българската общност в Унгария на 19 октомври, петък, вицепрезидентът Илияна Йотова ще бъде на работно посещение в страната, съобщава прессекретариатът на държавния глава.

В публикацията се припомня, че през 2016 г. датата

19 октомври, когато се почита българският светец Иван Рилски, бе обявена от парламентите в София и Будапеща за Ден на българско-унгарското приятелство. Изборът на тази дата е свързан с факта, че мощите на светеца са били пренесени от Средец в тогавашната столица на Унгария, а по-късно отново са върнати в България.

Миналата година Денят на българско-унгарското приятелство беше отбелязан с поставянето на паметна плоча с лика на свети Иван Рилски в църквата „Света София“ в българската столица, припомня съобщението.

2019

Учреден е инициативен комитет „Светият път“ за осъществяването на националния поход по пътя на мощите на свети Иван Рилски, съобщават

на 23 февруари от пресцентъра на Община Велико Търново.

От старата столица това лято ще тръгне националният поклоннически поход, който ще премине по пътя на мощите на небесния покровител на България и българския народ. Инициативата обединява институции, организации и общественици от цяла България.

С похода през лятото ще бъдат отбелязани 550 години от пренасянето на мощите на свети Иван Рилски от Велико Търново до Рилския манастир. Поклонническото пътешествие ще започне на 1 юли от крепостта Трапезица, където близо три века са били съхранявани мощите на светеца.

Фотомизложбата „Светият път – 550 години от пренасяне на мощите на свети Йоан Рилски от Търново в Рилския манастир“ ще бъде открита във Велико Търново на 8 май, съобщава Евгени Коев от инициативния комитет за отбелязване на годишнината.

Експозицията представя най-големия поклоннически маршрут в България, преминаващ през 4 епархии, 8 административни области, 18 общини и над 70 населени места. Маршрутът е максимално близък до този, по който е преминала монашеската процесия през 1469 година, когато са били пренесени мощите на светеца и върнати в Рилската обител.

В изложбата, дело на авторски екип от 10 души, са включени моменти от отделни

поклоннически пътувания по маршрута, а акцентът е върху впечатляващите културно-исторически и природни забележителности, манастири и храмове, които са част от него, посочва Коев.

Участниците в поклонническия поход „Светият път – 550 години от връщане на мощите на свети Йоан Рилски от Търново в Рилския манастир“ са преминали за един месец през 63 селища, като близо 600-километровият маршрут се е придържал максимално близко до пътя, по който е минала монашеската процесия с мощите на българския покровител през 1469 година, казва на 5 август в пресклуба на БТА във Велико Търново Евгени Коев, един от ръководителите на експедицията.

Българският „Ел Камино“ е много по-различен от останалите поклоннически маршрути, защото в него има научно-познавателен елемент, посочва историкът проф. Пламен Павлов, който е председател на Националния инициативен комитет за осъществяване на похода.

Според него и в предварителната подготовка, и в реализацията на идеята са били открити забравени църкви, руини от манастири, църковища около населени места, които са част от българската история и духовност.

2020

Публикувана е книгата „Рилският манастир в най-ново време (1944-2019). Политика, идеология, вяра“, написана от Мария Златкова, съобщават от издателство „Гутенберг“.

Книгата разглежда развитието на Рилската света обител от края на 1944 г. до нашето съвремие. Периодът от 1944 до 1990 г. е време на противопоставяне между православната вяра и установяващата се в българския обществен живот идеология, налагана от комунистическата партия с директна атеистична насоченост. В книгата са представени репресиите срещу несъгласни с новата политика монаси, лишаването на обителта от икономическа самостоятелност чрез отнемане на обработваема земя, гори и индустриални предприятия и по този начин лишаването от средства за поддържане на сградния фонд и на безценните творби на изкуството. Специално внимание е отделено на одържавяването на обителта през 1961 г. и изгонването на монасите, връщането на част от тях през 1968 г. и конфликтното им съжителство с новосъздадения Национален музей.

Като нов период в развитието на Рилската обител може да се приеме времето след възстановяването на нейния монашески статут през 1991 г., когато започват усилията да бъдат възвърнати загубените земи и ценности. Тези усилия продължават и днес.

В днешно време Рилската света обител съчетава сполучливо две функции – да бъде средище на православно християнство и да представя страната ни като туристически обект от световно значение.

2021

„Бъдете докрай верни на истината и нека тя винаги да бъде вашият избор, защото само истината е тази, която ни прави действително свободни в нашия свят на объркани духовни ориентири и невярно подредени ценности.“ Това пише патриарх Неофит в приветствието си до организаторите и участниците на 16-ата Световна среща на българските медии, организирана от БТА, която започва на 17 октомври в Иконната зала на Рилската света обител. В приветствието си до форума българският патриарх призовава: „Отстоявайте истината с цената на всичко и Всеблагият Бог, Който е Бог на истината, Който проводи в нашия свят Своя Единороден Син, за да свидетелства за истината, Чийто Дух е истина и Който очаква и от нас да ходим в истина, ще благослава вашия труд и вашите усилия навек.“

„След пропусната година заради ковид-19, от който си отиде и инициаторът на световните срещи на българските медии Максим Минчев, се завръщаме у дома – в Рилския манастир, където в сърцето на Рила „световните злини, тревоги са далеч“, както пише

Иван Вазов, чиято 100-годишнина от смъртта отбелязваме“, казва генералният директор на БТА Кирил Вълчев. На официалното откриване присъстват цар Симеон Втори, министърът на външните работи Светлан Стоев, министърът на образованието и науката Николай Денков, Неврокопският митрополит Серафим, епископ Евлогий – изгумен на Рилската света обител, Петър Паунов – кмет на Кюстендил.

Цар Симеон Втори посочва, че Рилската света обител, която е свързана от ранното му детство с добри и тъжни спомени, винаги е била в сърцето му. Той е лично свързан с Рилската света обител, където е гробът на неговия баща – цар Борис III.

Министърът на външните

работи Светлан Стоев отбелязва, че манастирът е един от непреходните символи на силата на българския дух, а българските журналисти са негови пазители и посланици на българското.

По думите на проф. Иван Желев медиите са добра възможност за християнството да разпространи божие слово и да прави жива проповед.

„Говорейки за медиите и религиозна вяра, ние трябва да различим най-малко два вида медиите – едните са наистина църковни медиите, свързани с конкретна църква, и такива, които не са“, казва по време на първия панел на 16-ата Световна среща на българските медиите проф. Георги Капривев.

2022

Съвместният проект между БНТ и ЮНЕСКО за популяризиране на българското културно наследство по света стартира със снимки на първия филм от поредица, която ще включва 17 кратки видеоматериала, заснети от екип на обществената телевизия със сценарист и режисьор Китин Муньос, пише в новина от 16 май.

Снимките на българското културно наследство, част от поредицата „Обединени от наследството“, започват с първия филм, посветен на Рилския манастир. Китин Муньос и екипът вече са посетили всички български обекти, включени в списъка на ЮНЕСКО, и подготвят заснемането на следващите кратки филми до края на май.

2023

„Рилският пустинник“ е най-новият спектакъл в програмата на Софийската опера. За първи път диригентската палка ще бъде в ръцете на Старозагорския митрополит Киприан и под режисурата на Пламен Карталов, става ясно на пресконференцията в Националната опера. Премиерата е на 25 април. С нея ще се отбележи 70-годишнината от възстановяването на Българската патриаршия. Музиката за „Рилският пустинник“ е на отец Кирил Попов.

„Няма нищо случайно в света. Случайностите са за философите. Не е случайно, че преди 2 години, преди пандемията, открих в моя архив една малка книжка „Рилският пустинник“. Учудих се откъде ли е попаднала тази книжка в моя архив. Като я разгърнах, видях, че това е книга с много вдъхновени текстове, поетични текстове в прослава на всебългарския светец преподобни Йоан Рилски Чудотворец“, разказва отец Кирил.

„Този текст не е измислица, а преживяване на свети Йоан Рилски Чудотворец. Той е житие“, допълва той и казва, че още тогава си пожелал да има здраве, сили и живот, за да облече в музика тези текстове.

Текстът е на Тихомир Павлов. Поемата е написана през 1937 г. и това е последното му произведение. Само няколко месеца след появата на творбата му той си отива от този свят.

За първи път в Софийската опера ще дирижира митрополит Киприан.

Рилски манастир, 18 август 2024 г. Православната църква отбелязва Успението на свети Йоан Рилски, една от най-почитаните фигури на Средновековието, оказала влияние върху целия източноправославен свят. В Рилския манастир се отслужва Литургия в памет на светеца. Българският патриарх Даниил оглавява Литургията в Рилския манастир. Снимка: Никола Узунов, БТА

В публикация от 27 септември се посочва, че братството на Рилската света обител преиздава в осъвременен текст първото описание на историята на манастира. Авторът е отец Неофит Рилски (1793-1881). Изданието е отпечатано за първи път през 1879 г. в София, разказват от Рилския манастир.

Тази година отбелязваме 230-годишнината от рождението на Неофит Рилски – духовник, учител, педагог, книжовник и просветител на Възраждането.

Книгата със заглавие „Описание на българския священ Рилски манастир“ представя с дълбочина и наситеност историята на обителта от нейното основаване през X век от първия заселник на Рилската пустиня – преподоб-

ния Йоан Рилски Чудотворец, до времето, в което живее отец Неофит. „Описанието“ е най-достоверното свидетелство за положението на Рилския манастир от този период, коментират издателите.

По думите им при осъвременяването на текста е съхранена автентичността на духа и колорита на езика на йеромонах Неофит Рилски. Авторът представя целия манастирски комплекс, прилежащите имоти на манастира, описва ежедневието на монасите, богослужебното правило и реда в обителта.

Вицепрезидентът Илияна Йотова чества заедно с българите в Унгария Деня на българо-унгарското приятелство – 19 октомври, съобщават от прессекретариата на държавния глава.

17 октомври 2021 г. „Медии и истина“ е темата на 16-ата световна среща на българските медиите, организирана от БТА в Рилския манастир. Снимка: Владимир Шоков, БТА

На този ден Българската православна църква почита свети Иван Рилски. „В днешния труден свят имаме нужда да черпим от мъдростта на свети Иван Рилски, неговата философия да бъде наш ориентир в кризи-те. Имаме дълг и отговорност пред нашите деца – да им осигурим мир, спокойствие и възможност да растат щастливи и да се развиват“, обръща се вицепрезидентът към българите, стекли се в българския православен храм „Св. св. Кирил и Методий“ в Буганеца.

Илияна Йотова изтъква дългите връзки между българския и унгарския народ още от Ранното средновековие. „И двата народа сме възпитани в най-ценните човешки добродетели – когато приятелят изпадне в беда, да си първият, който да му подаде ръка. Така възпитаваме и децата си“, подчертава вицепрезидентът.

Илияна Йотова пътува и до град Естергом, където за кратко през XII век са били мощите на свети Иван Рилски. Там полага цветя пред паметната плоча на свети Иван Рилски в базиликата в града и открива документална фотоизложба „Сърцето на България. Шедьоври от Рилската света обител“. В честването участва и Миклош Шолтес – тържествен секретар по църковните, малцинствените и гражданските въпроси в кабинета на министър-председателя на Унгария.

2024

Екип български учители от Атина тръгват по пътя на мощите на свети Йоан Рилски

до гръцкия остров Тинос, където се пази десницата на светеца, съобщава на 23 февруари за рубриката „БГ Свят“ на БТА ръководителят на Българското неделно училище „Паусий Хилендарски“ в гръцката столица Юлия Костова.

Пътуването е част от проекта „Свети Йоан Рилски в Гърция. Пътят на мощите на Рилския Чудотворец до остров Тинос и почитта към светеца“, предвиден по национална програма „Роден език и култура зад граница“ – „Неразказаните истории на българите“, с финансовата подкрепа на Министерството на образованието и науката. Участници в проекта са Генчо Банев, преподавател в Атинския университет, и проф. Димитър Симеонов от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, както и Неврокопската митрополия, посочва тя.

Целта на експедицията е да проследи в исторически, географски и културен план мостовете, които свързват двата народа за покровителството на най-почитания български светец. Изследователската група осъществява пътуване до острова с цел да проучи почитта към мощите (десницата) на светеца и да събере истории от местните хора, свързани с неговото веществено присъствие там. Остров Тинос е известен като острова на Богородица Мегалохари. В манастира на Владичицата на ангелите, високо кацнал на Кехровуни (планината на просото), се пази десницата на свети Йоан Рилски. В

сърцето на „цикласката пустиня“ се възпява светецът на Рила и български чудотворец, добавя ръководителят на Българското неделно училище „Паусий Хилендарски“.

* * *

1078 години от успение-то на всебългарския небесен покровител свети Йоан Рилски Чудотворец са отбелязани в създадения от него Рилски манастир на 18 август. Архирейската Света Литургия се предствоява от българския патриарх Даниил в съслужение с Неврокопския митрополит Серафим, изгумена на Рилската света обител Агрианополския епископ Евлогий, Мелнишкия епископ Герасим – главен секретар на Светия Синод, Азатополския епископ Йеротей, Браницкия епископ Пахомий – първи викарий на Софийския митрополит, и Велбъждския Исаак – втори софийски викарий, гости монаси и свещеници.

Това е първата Литургия на Светейшия патриарх в сегашното му качество в Рилската света обител. Като Драговитийски епископ и като Видински митрополит той многократно е вземал участие в празниците на свети Йоан Рилски, казват от манастира. Вечерта срещу празника е отслужено и всенощно бдение.

„Днешният празник е велик празник – казва пред журналисти патриарх Даниил. – Нямаме такъв светец като свети Йоан Рилски, чието дело да събира толкова поколения бълга-

ри и до ден днешен да пребъде по такъв начин делото му.“

2025

Излезе от печат нов тираж от книгата „Непубликувани чудеса на свети Йоан Рилски“ – издание на Синодалното издателство по записките на архимандрит Климент Рилец на свидетелства от самите изцерени и техните близки. В изданието се публикуват чудесата, събрани от съставителя, главно в периода от 1935 до 1961 година, съобщават от Българската патриаршия в сайта си в края на месец юни.

В продължение на десетилетия архимандрит Климент Рилец е на послушание в Рилската света обител – като секретар, библиотекар, ефимерий, доброволен екскурзовод, завеждащ регистъра за сумите, изпращани от християни за различни църковни служби. През цялото това време той грижливо събира свидетелства за чудесата на свети Йоан както

от писмата, които пристигат в манастирската канцелария, така и от устни свидетелства, за които съставя актове с подписите на свидетелстващите и на трето лице.

2026

В Рилската света обител започва втората част на организирания от президента Илияна Йотова Международен форум за кирилицата, пише в новина от 26 март. С камбанен звън в Светата обител е посрещнат българският патриарх и Софийски митрополит Даниил, който се покланя в соборната църква на манастира пред мощите на свети Йоан Рилски. За форума в манастира пристига президентът Илияна Йотова, по чиято инициатива се организира Третият международен форум за кирилицата „Духовното наследство в дигиталния век“.

В Иконната зала на манастира започва научна програма, която

поставя акцент върху свети Иван Рилски. През тази година се отбелязват 1080 години от неговото успение.

В началото на форума тропарът на свети Йоан Рилски оглася Иконната зала.

В Рилската света обител за участие във форума са представители на духовенството и на научните среди. В конференцията участват учени от Българската академия на науките и от български университети, както и авторитетни лектори от чужбина.

Двудневната конференция е под егидата на Националната комисия на Република България за ЮНЕСКО със съдействието на Министерството на образованието и науката и с подкрепата на Българската православна църква.

„Във всичко Рилската света обител е била съпричастна на събитията на българския народ, сбирката на риломанастирската библиотека отразява характеристиката на всяка от епохите в нашата история“, казва изгуменият на Рилския манастир Агрианополския епископ Евлогий в приветствието си в началото на втората част на Международния форум за кирилицата „Духовното наследство в дигиталния век“.

„През вековете на нашата преравратна и изпълнена с трудности и сътресения история свети Йоан Рилски е оказвал непрестанна и мощна духовна подкрепа на целокупния ни народ. Той е сред най-великите небесни ходатаи за нашия народ пред Божия престол. Преподобният Йоан Рилски е фактор за духовна пробуда,

26 март 2026 г. Българският патриарх Даниил и президентът Илияна Йотова в Рилския манастир, където се провежда Трети международен форум за кирилицата „Духовното наследство в дигиталния век“ по инициатива на президента на Република България със съдействието на Министерството на образованието и науката.
Снимка: БТА

утеха и насърчение в житейските трудности и за единение на народа“, казва патриарх Даниил.

По думите му нетленните мощи на светеца са устояли на превратностите на времето до днес – османско владичество, грабежи, опустошения, атеистичен режим. „И пред най-върлите завоеватели и властници свети Йоан и монасите в манастира са стояли със свободен дух и достойнство, с които в крайна сметка и след тежки разрушения отново са въздигали манастира“, посочва патриархът.

Националните чествания, посветени на 1080 години от успението и 1150 години от рождението на свети Йоан Рилски, започват на 2 април с тематичния спектакъл „Свети Йоан Рилски и отец Неофит Рилски – столери на българската духо-

вност“, съобщават от Югозападния университет (ЮЗУ) „Неофит Рилски“ в Благоевград от името на националния инициативен комитет. Българският патриарх и Софийски митрополит Даниил ще бъде патрон на честванията.

„Личности от величината на свети Йоан Рилски и отец йеромонах Неофит Рилски са дар от Бога – чест и гордост за нашия народ“, казва българският патриарх и Софийски митрополит Даниил на първото честване. Тематичният спектакъл „Свети Йоан Рилски и отец Неофит Рилски – столери на българската духовност“ е представен на сцената на театър „Българска армия“. Автор и режисьор на спектакъла е Силвия Терзиева, хореографията е на доц. д-р Георги Гаров от Югозападния университет „Неофит Рилски“ (ЮЗУ), музиката е дело на студента Георги Георгиев от специалност „Електронни технологии в музиката“, костюмите

са изработени от старши-реподавател Мария Онтева от ЮЗУ, а асистент-режисьор е гл. ас. д-р Росица Обрешкова.

Чествахме връщането на мощите на свети Иван Рилски в манастира му, пише в новина от 1 юли. Паметта за връщането на свещените мощи на Рилския пустинножител свети Иван в неговата света обител се отбелязва тържествено всяка година на тази дата. След векове на странстване в Средец, в Унгария и в старата българска столица Търново нетленните, запазени изцяло телесни останки на светеца са върнати на мястото им в Рилския манастир на 30 юни 1469 г. А на следващия ден – 1 юли, преди 557 г. в храма на манастира е отслужена първата Литургия в присъствието и на мощите.

Оттогава и до ден днешен (с изключение на няколкогодишното превръщане на обителта в музей през 60-те години на миналия век) денят 1 юли се отбелязва като трети празник на рилския светец. Останалите два негови празника са на 18 август (деня на смъртта му) и 19 октомври (пренасянето на мощите в Средец).

На тези дни във всички храмове на Българската православна църква в страната и зад граница се извършва празнично богослужение и се измолва застъпничеството на всебългарския светец пред Бог.

Не от всички светци има запазени мощи – било цялото

тяло или само отделни кости, но те не са необходимо условие за почит към свята личност. Мощите на даден светец сами по себе си са нещо материално, сякаш далече от духовността. Те обаче се почитат не като магическа вещ, а само като повод да се обърнем с молитва към светеца или светицата, които са образци на вяра и живот за вярващите, а също да ги помолим да се застъпват за нас пред Твореца на видимия и невидимия свят в нашите усилия към духовно съвършенство и душевно спасение.

Със заглавието „Рилският манастир настоява за спешни мерки за пътя до гроба на свети Йоан Рилски“ е публикувана новина от 30 юли. На този ден комисия извършва оглед на седемкилометровия общински път между Рилския манастир и местността „Кирилова поляна“. От пътя се отклонява и пътеката която води до гроба на свети Йоан Рилски. В комисията участват представители на Регионалната инспекция по околната среда и водите (РИОСВ) в Благоевград, Регионалната дирекция по горите в Кюстендил, Рилския манастир, община Рила, Регионалната дирекция по горите и други институции.

Рилският манастир за пореден път поставя въпроса за лошото състояние на трасето. От Рилската света обител посочват, че в продължение на три-четири години са

изпращали писма до общината в град Рила, Областната администрация в Кюстендил и други институции, с настояване за ремонт и поддръжка на отсечката.

Според юриста на манастира Росен Михайлов, пътят е прехвърлен от държавата на Община Рила преди повече от пет години и оттогава не е известно да са влагани средства в неговата поддръжка. „През последните години пишем непрекъснато писма до ръководството на Община Рила за това, че състоянието на пътя се влошава и той е опасен за пътуващите, но не получаваме отговор“, казва пред БТА Михайлов.

По думите му пътят осигурява достъп до едно от най-посещаваните поклоннически места в района на манастира. Според него дупките по настилката, липсата на пътни канавки и обраслата крайпътна растителност създават рискове за безопасността и затрудняват движението, особено през активния туристически сезон.

От манастира отбелязват, че са очаквали в рамките на проверката да бъде направена и оценка на състоянието на пътната настилка, която според тях е най-сериозният проблем по трасето.

Заместник-кметът на община Рила Стефан Симеонов казва за БТА, че комисията е формирана основно за обследване на опасни дървета и растителност в обхвата на пътя. След огледа ще бъде изготвен протокол, въз основа

на който ще бъдат предприети последващи действия.

Симеонов признава, че състоянието на пътя е проблем и посочва, че Общинският съвет вече е взел решение отсечката да бъде включена за ремонт. По думите му средства за това са заложили в капиталовата програма на общината.

„Факт е, че хората се оплакват от дупките по пътя. Имаме решение на Общинския съвет за включването му за ремонт“, казва пред БТА заместник-кметът.

Той допълва, че казусът е сложен, тъй като части от трасето попадат в територии със специален режим – в Националния парк „Рилски манастир“ и са свързани с Рилската света обител, което налага координация между няколко институции.

Пътят между Рилския манастир и „Кирилова поляна“ е с дължина около 7,2 километра и води до гроба на свети Йоан Рилски, който ежегодно се посещава от хиляди поклонници и туристи. Туристи признават пред БТА, че пътят е в лошо състояние, а заради дупките и избуялата растителност, на места разминаването е почти невъзможно.

Рилски манастир, 1 юли 2026 г. Неврокопският митрополит Серафим отслужва Света Божествена Литургия в Рилската света обител за празника на пренасянето на мощите на свети Йоан Рилски от Търново в Рилския манастир през 1469 г. В съслужение с игумена на Рилския манастир Адрианополюшкия епископ Евлогий и Агатополюшкия епископ Йеротей. Снимка: БТА

ЛИК 2026

ЛИК 2026

ОТЕЦ САВА КОКУДЕВ:**ПОКЛОННИЧЕСКИЯТ ПЪТ „РИЛСКИЯТ ЧУДОТВОРЕЦ“ Е ПЪТУВАНЕ ВЪТРЕ КЪМ ИСТИНАТА ЗА САМИЯ СЕБЕ СИ**

Отец Сава Кокудев
Снимка: Росен Младенов, БТА

Поклонническият път „Рилският Чудотворец“ е и пътуване вътре в себе си, към истината за самия себе си, към сърцето, казва в интервю за списание ЛИК отец Сава Кокудев – участник в 120-километровия пешеходен маршрут от София до Рилския манастир, който прекосява планините Витоша, Верила и Рила. Първото издание на инициативата е през 2010 г. и ежегодно се провежда в началото на Богородичния пост (1-6 август), като участниците изминават трасето за 5 дни, ношувайки на палатки, хижи и в Рилския манастир.

Инициатор на поклонническия път е Богословският факултет на Софийския университет „Свети Климент Охридски“. Още от първа-

та година похода се осъществява с благослението на Софийската света митрополия и със съдействието на Столичната община. През последните години поклонението се провежда с благослението на патриарх Даниил, който проявява лично отношение, като сам идва до езерото Бъбрека в Рила и извършва водосвета там на петия ден от похода.

Основоположници на поклонението са ✠ отец Ангел Ангелов, проф. Павел Павлов и Константин Димитров (Коста).

Пред списание ЛИК отец Сава Кокудев разказва какви са спецификите при провеждането на подобен поход и как поклонническият път се развива през годините. Той споделя и какви са мотивите на участниците в него, както и как те се променят след прехода.

По думите му поклонническият път „Рилският Чудотворец“ има възпоменаваща функция, но е част и от нещо, което е много повече от това възпоменаване – „Да станем активни участници в едно шествие през този свят, сякаш търсейки да намерим своя център, центъра на нашето общение, центъра ни като Църква, като общност – църковна общност, която се развива и върви през историята, но нейната цел е отвъд историята, към Царството Божие“, казва той.

Отец Сава (Шони) Кокудев е роден в София през 1981 г. Когато е на 21 години, приема Светото кръщение. Завършил е културология и богословие. През 2013 г. защитава докторска степен във Философския факултет на СУ. Освен свещеник е и доцент в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

Отец Кокудев, вие сте един от активните участници, подготвящи се за поклонническия път „Рилският Чудотворец“. Какви са спецификите при организирането на духовен поход всяка година?

– Първо искам да направя една уговорка. Аз съм просто един от участниците, които се подготвят за поклонническия път – заедно със съпругата и трите ни деца – но не се занимавам пряко с организацията на този поход. Дори нямам възможност да вървя през целия поклоннически път, тъй като имам здравословен проблем. Моето участие се свежда най-вече до богослуженията, беседите, а понякога за разведряване на групата се включвам и музикално с различни инструменти на почивките вечер.

Бях поканен да участвам в похода през 2015 година от проф. Павел Павлов от Богословския факултет и от приснопамятния отец ✠ Ангел Ангелов, които заедно с Константин Димитров са основателите на този поход. Сега с неговата организация и логистика се занимава Ивайло Ганчев.

Приснопамятният отец Ангел е духовникът, който поведе похода от самото му начало и остана в спомените и сърцата на поклонниците като водач на това поклонение. През последните две години участие в похода лично взима Негово светейшество българският патриарх Даниил, който благослови пок-

лонническият път да има за духовен водач викарния епископ Йоан Бранички, който от три години участва в целия път от София до Рилския манастир. Все повече духовници се включват в поклонническия поход, дори от други поместни православни църкви – напр. от Румъния тази година. По такъв начин поклонническият път се утвърждава като общо и църковно усилие, едно вървене към Рилския манастир през трите планини – Витоша, Верила, Рила, в което се случват много неща. Както знаем, маршрутът на похода приблизително повтаря пътя на пренасянето на мощите на

свети Йоан Рилски от Търново до Рилската обител през 1469 г. – в тази част на пътуването от Сердика (София) до Рилския манастир. Тоест самият поход има, от една страна, възпоменаваща функция – ние си спомняме за едно важно събитие. От друга страна, повтаряйки всяка година това движение, сякаш се стремим да участваме в нещо, което е много повече от историческо възпоменание, а именно да станем активни участници в едно движение подвиг, в едно шествие през този свят, сякаш търсейки да намерим своя център – центъра на нашето общение, центъра ни

София, 1 август 2012 г. В третия поклоннически път „Рилският чудотворец“ се включват десетки участници, които за шест дни ще преминат пеша разстоянието от София до Рилския манастир. Поклонническото пътуване започва с литийно шествие с кръста, иконата и хоругвата на свети Йоан Рилски.
Снимка: Христо Касабов, БТА

като Църква, като църковна общност, която се развива и върви през историята, но нейната цел е отвъд историята – към Царството Божие.

В такъв смисъл богослужението и молитвата са поставени в центъра на това пътуване, на този духовен поход. В това е основната специфика на поклонническия път – че ходенето през планините и различните места на похода всъщност е духовно шествие. То е пътуване и вътре в себе си, към истината за самия себе си, към сърцето.

Има една светоотеческа фраза, която казва, че пътят до Царството Божие е пътят на ума към сърцето, където се познава Бога. Един от важните образи на Църквата е шествието, преходът на Божия народ през пустинята към Обетованата Земя. Бог чрез Моисей води Израил през пустинята и Червено море, а шествицата през този свят Църква следва своя пастир Христос към Горната Обетована земя – Царството Божие.

Когато сме събрани в изповеданието на вярата, невидимо между нас е Христос, и такава е нашата надежда, с която вървим в този поход – да намерим дълбоко в себе си връзката един с друг и връзката ни с Христос заедно в Църквата. Това е вървене с надежда, вървене с молитва, преодоляване на различни трудности, които срещаме заедно – в име Христово, с образа на Кръста и хорузвата на свети Йоан Рилски. През ця-

лото време се пее тропарът (песнопението) на свети Йоан Рилски, който гласи следното:

„Основа на покаяние, начертание на умиление, образ на утешение и духовно съвършенство, равноангелното житие твое бе, преподобни. В молитви и пости, и в сълзи пребивавал отче Йоане, моли Христа Бога да се спасят душите ни.“

В такъв смисъл цялото поклонение е свързано с образа, лика и името на свети Йоан Рилски, който за нас е приятел и застъпник, каквито са светиите пред Христос.

Той се моли за нас, за да можем ние да извървим пътя си. Светецът е изминал своя път и гледа към нас от вечността, моли се, за да можем ние да изминем от своя страна пътя си докрай, до Царството.

Сякаш той ни чака в този оазис на Рилския манастир, за да бъдем събрани като едно стаго, да бъдем Христови.

Чисто логистично походът има много сериозна организация и се влага много труд, но неговата сърцевина е молитвена и там има пространство, в което се оставя Бог да действа. Тоест такъв тип събития не се организират в пълна строгост и разграфено, сякаш няма никакво място за изменение, винаги има някакъв момент на импровизация, съобразяване, действие според ситуацията. Много от нещата се случват свободно и спонтанно, но в дух на бдителност, трезвост и целеустременост. Това е оставяне-

то на пространство – покана Бог да действа и благослови начинанието.

Поклонническия път стартира през 2010 г. Какво се промени оттогава до днес?

– Участвам от 2015 година досега и виждам как през това време походът става все по-популярен, което крие известна опасност – неговото духовно послание да бъде подменено, но смятам, че това досега не се е случило. Една от най-красивите промени, които лично аз наблюдавам, е това, че децата, които участваха преди 10 години, вече са младежи и все още идват и водят свои приятели.

Някои от младежите, които тогава участваха, вече са семейни. Тоест това е една голяма общност, която се разраства. Хората се приобщават, създават се приятелства, семейства, включват се нови и нови участници, което ни явява образа на Църквата като едно голямо семейство и жив организъм, или както е казано в Евангелието – Нова Лоза, която се разлиства и се разраства в нови и нови разклонения, раждащи живи плодове. През годините става все по-осезаемо, че тази инициатива не е просто една човешка организация, а се случва едно събитие, което е типично за богослужебната среда и църковното празнично преживяване.

Преживяването на празника

на пренасянето на мощите на свети Йоан Рилски е духовно съпричастие и съучастие, при което се откриват нови и нови свидетелства, нови и нови линии на осмисляне на това събитие и на неговата актуалност в нашия живот. Може да кажем, че събитието оформя образ в сърцата, който става все по-ясен и ясен от година на година. А може би ни подготвя за нови неща, които, навярно, предстоят пред нас.

Какви са мотивите на участниците, които тръгват по стъпките на свети Йоан Рилски?

– Мотивите често са различни. Много от хората идват от любопитство или в търсене на някаква опитност, на нещо по-различно, в търсене на срещи или са чули за това събитие и просто им е интересно да го видят. Други тръгват с нагласа, подобна на туристическата. Други пък очакват духовно събитие да се случи в техния живот, да се разреши проблем или просто да излязат от ежедневието си.

Но винаги при всички тези случаи, ако питате хората, ще видите, че те винаги откриват нещо много по-дълбоко от това, за което са тръгнали. Те откриват жива вода, духовна храна, извор, който блика в сърцето, и тиха радост, която не може да бъде заглушена. Подобно откритие силно напомня за епизода от Евангелието със самарянката (Йоан 4:7-30). Жената от Са-

мария отива на кладенеца да черпи вода и там е срещната от Христос, който всъщност ѝ разкрива истинското учение и това, че Той е Месията и по този начин от тяхната лична среща бликва живата вода на вярата и на познанието, на богопознанието, която извира отвътре – от сърцето на самарянката.

Тя захвърля стомната си и отива в града да разкаже на всички останали за духовната храна, която е намерила и Извора на живата вода, Когото е срещнала – Господ Иисус Христос.

Както споменахте, 120-километровият пешеходен маршрут от София до Рилския манастир прекосява планините Витоша, Верила и Рила. Как маршрутът помага за „утоляването на духовната жажда“?

– Наистина, маршрутът минава през три планини, преминава и през долини, през красиви природни пейзажи, в които се срещат различни хора – много често твърде различни в живота. Преминва се през свети места, църкви и параклиси, минава се през пустинни и безводни места, в които човек наистина усилва и духовната, и телесната си жажда.

Сякаш човекът е поставен на предела – неслучайно този поход се случва и по времето на поста. Понеже идеята на поста е точно тази – човек, лишавайки се от храна и питие, сякаш да изтъпи своята

обвивка на задоволеност от блага и да види, че единственото истинско благо всъщност е Бог и Неговото присъствие в нас.

Затова и този поход усилва в нас жаждата за Бога, но по този начин той и утолява тази жажда, защото показва къде всъщност тази жажда може да бъде истински утолена – не с обикновена храна и питие, а с духовно общуване, което е молитва. В такъв смисъл походът очертава един духовен път към извора на живота и на живата вода, която единствено може да утоли вътрешната жажда за живот, и то за живот вечен.

Тогава планините се явяват образ на възхождането, на странстването през този свят в търсене на Горното отечество. В един свят, в който телесните нужди са привидно задоволени, много често сърцето остава гладно. Редуването на движение и молитва задава специфичен ритъм, който подсказва на съвременния човек с неговия начин на живот път към оцелостяване и оздравяване. Много често по пътя на похода хората имат нужда да споделят проблемите си, болките си, да се разтоварят от това, което ги угнетява в живота, и да намерят нова гледна точка към собствения си живот. И когато проблемът, страданието бъде споделено молитвено с другия човек, тежестта се предава на Бога, тогава наистина човек усе-

ща облекчение и обновяване на силите.

Има ли промяна у участниците в началото и в края на поклонническия път? Ако има, в какво се състои тя?

– Според мен промяната е преди всичко промяна на гледната точка, промяна на състоянието на ума и сърцето. Тъй като човек е тръгнал с едни нагласи и открива нещо повече от това, както казахме – човек тръгва с едни проблеми и товар, раница, която сякаш на края на пътя е разтоварена, поклонникът се усеща много по-лек и ободрен.

И всичко това не е просто психологически ефект или ефект от ходенето по планините, това е наистина духов-

но преобразяване. С празника на Преображението завършва поклонническият път – това е една друга линия на пътя.

Ние вървим заедно от София към Рила планина и към осезаемия център – Рилската обител, която е туптящо сърце на българската православна духовност. Изключително въздействие оказва върху хората самият момент на пристигането, на влизането в Рилския манастир, когато умората от пътя е преобразена в празника на Преображението, в радостта от общението в топлото лоно на Рилската обител. Сякаш наистина самият свети Йоан ни чака там и ни презгръща като чеда Христови, наставлява ни как да бъдем и как да останем Христови.

Рилски манастир, 6 август 2011 г. Поклонническият поход „Рилският Чудотворец“ пристига за големия църковен празник Преображение Господне в Светата рилска обител. Колоната с над 50-те Вярващи, които извървяват нелекия маршрут от София през планините Витоша, Верила и Рила, Влиза с песнопения в Рилския манастир, Водена от кръста, хоругвата и иконата на неговия основател – Всебългарския светец и покровител свети Йоан Рилски Чудотворец.

Снимка: Емил Михайлов, БТА

Последният преход е госта изтощителен и минава през плашещо пуста места по билото на Рила планина, където често човек се чувства незащитен, там няма стряха или дърво. В същия ден след часове всички заедно вече слизат и влизат в Рилския манастир при пеене, камбани, клепала. От дивата нечовешка пустиня на върховете на Рила влизаме в гостоприемния красив дом на Рилския манастир, на храма, дома Божий, който ни очаква, приласкава ни и гостоприемно ни презгръща в обятията си. Това усещане е най-пълноценно за тези, които са вървели по пътя и са минали през тежотата, през зноя, през места, където всички се смълчават, всички сякаш се свестяват от илюзиите на този свят, за да видят тихата красота и тихата радост от общуването с Бога, да усетят богатствата на светеца, който се моли за нас, за да влязат в радостта на празника на Преображението. Сякаш в края на изкачването на Рила планина се оказва, че през цялото време тайнствено сме изкачвали заедно един Тавор – мястото на Преображението Христово, в който искаме да видим Божията светлина и тя ни се дава. Дава ни се да я вкусим в Литургията, чрез Светото причастие, чрез общението в най-дълбокото и истинско тайнство на Евхаристията, на Божествената Литургия – причастие то с Тялото и Кръвта Христови.

Яница Христова

СТАВРОФОРЕН ИКОНОМ КИРИЛ ПОПОВ – ЕНОРИЙСКИ СВЕЩЕНИК В КАТЕДРАЛНИЯ ХРАМ „СВ. НЕДЕЛЯ“ В СОФИЯ И ДИРИГЕНТ НА СОФИЙСКИЯ СВЕЩЕНИЧЕСКИ ХОР: ПОСЛАНИЯТА В МУЗИКАЛНАТА ПОЕМА „РИЛСКИЯТ ПУСТИННИК“ ЗВУЧАТ АКТУАЛНО

„В музикалната поема „Рилският пустинник“ има много послания. Те наистина звучат актуално“, казва в интервю за списание ЛИК ставрофорен иконом Кирил Попов – енорийски свещеник в катедралния храм „Св. Неделя“ в София и диригент на Софийския свещенически хор. По думите му чрез музикалната поема цялата публика става съпричастна на светия живот на Рилския пустиножител. „Всъщност тази свещена поема е една молитва. Както по време на богослужение ние прославяме Бога чрез четива и песнопения, така и тук чрез тези боговдъхновени текстове и музиката ние се вдъхновяваме от подвига на преподобни Йоан Рилски, чистосърдечно прославяме и усърдно молим!“, казва още отец Кирил.

Той е композиторът на операта „Рилският пустинник“, посветена на свети Йоан Рилски. Тя е създадена по текст на известния български поет, писател и общественик Тихомир Павлов (1880-1937г.). Премиерата на музикалната поема в две действия и десет картини е на 10 и 23 май 2023 г. в Националната опера и оттогава присъства в културната карта на страната, като през лятото дори е част от афиша на Летния фестивал „Опера на площада“, който се провежда пред храм-паметника „Св. Александър Невски“ в София.

Ставрофорен иконом д-р Кирил Попов е роден на 5 декември 1955 г. През 1975 г. завършва Софийската духовна семинария, а през 1981 г. и Духовната академия. По решение на Светия Синод на БПЦ е изпратен като аспирант в Московската духовна академия през 1982 г. Там специализира хорово дирижиране, като освен това учи индивидуално хармония и композиция

Ставрофорен иконом Кирил Попов – енорийски свещеник в катедралния храм „Света Неделя“ в София
Снимка: Яница Христова, БТА

при Владимир Мартинов – изтъкнат руски композитор, музиковед и педагог.

През 1984 г. Кирил Попов завършва диригентския клас при Московската духовна академия с голям концерт на смесения хор при класа. Присъдено му е отличието „Златен камертон“.

След завръщането си в България Попов започва да преподава източно църковно пеене, а след това и хорово пеене в Софийската духовна семинария. Освен това дирижира хора при катедралния храм „Св. Неделя“ в София и е научен сътрудник в Църковноисторическия и архивен институт при Българската патриаршия. От 1986 г. е диригент на Софийския свещенически хор.

През 1987-1988 г. Кирил Попов преминава следдипломна квалификация по хорово дирижиране в диригентския клас на проф. Васил Арнаудов в Българската държавна консерватория (сега Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ – София).

През лятото на 2000 г. Кирил Попов приема духовен сан. От ноември 2013 г. е енорийски свещеник в митрополитския катедрален храм „Св. Неделя“ в столицата.

От 2012 г. е член на Съюза на българските композитори.

Сред отличията му са орден на Руската православна църква „Преподобни Сергий Радонежски“ III степен, който получава през 2014 г., и ордените на Българската православна църква „Свети Климент Охридски“ I степен (2016) и „Св. Йоан Кукузел“ (2023).

На 17 декември миналата година в залата на Софийската опера се състоя авторски гала-концерт по повод 70-годишнината на ставрофорен иконом Кирил Попов, 55-годишнината от неговата църковнопевческа и диригентска дейност, както и 25 години пастирско служение. В края на концерта той е отличен с ордена на Софийска епархия „Св. София-Премъдрост Божия“ I степен. Отличието му е връчено от Негово Светейшество Българския патриарх и Софийски митрополит Даниил.

Пред списание ЛИК отец Попов разказва как открива в личния си архив поетичната творба „Рилският пустинник“ на Тихомир Павлов и получава вдъхновение да създаде музика по нея. Споделя и какъв е бил работният процес с екипа на Софийската опера и балет и акад. Пламен Карталов. Отецът коментира и какъв е съвременният прочит на публиката на житието на свети Йоан Рилски и какви са отзивите, които идват от зрителите през последните години, в които операта е на сцена.

„Творческият дух е присъщ на всеки човек. Това е подобие на Божие, вложено в човека, т.е. стремежът към усъвършенстване, при което най-важно е духовното издигане“, казва ставрофорен иконом Кирил Попов.

Отец Попов, през 2022 г. откривате в своя личен архив последната поетична творба „Рилският пустинник“ на българския общественик, писател и етнограф Тихомир Павлов, написана през 1937 г. Как тя провокира музикалното ви вдъхновение?

– Най-напред позволете ми да изтъкна, че през настоящата година всенародно отбелязваме 1150-годишнината от рож-

дението и 1080-годишнината от успението на всебългарския светец преподобни Йоан Рилски Чудотворец. Радваме се, че във връзка с тези светли годишнини отново ще се представи в рамките на летния фестивал „Опера на площада“ пред храм-паметника „Св. Александър Невски“ духовната музикална поема „Рилският пустинник“. Както споменахте, мое смирение, намерих една малка книжка

в личния ми архив и когато я разгърнах, видях, че тя съдържа боговдъхновени поетични текстове на българския поет и общественик Александър Павлов, известен с псевдонима Тихомир Павлов. И тъй като никога от времето, когато е написана тази поема, до днес не е съчинил музика, се помолих Бог да ми даде здраве, сили и живот да облека в музика тези свещени текстове. Трябваше да спомена, че поемата е

одобрена от тогавашното Министерство на просветата през есента на същата 1937 г. и препоръчана да се изпълнява навсякъде у нас. Мое смирение, бях много впечатлен от това, че авторът стриктно се е придържал към житието на светеца, като няма никаква измислица. Освен това като либрето за музикална поема Тихомир Павлов указва всички персонажи и включва 25 хорова изяви, като много от тях са на старобългарски (църковнославянски) език. Явно, че той освен поетична дарба, е имал ясно религиозно съзнание, богословски познания и владение на официалния богослужбен език. Всичко това наистина ме възхити и вдъхнови! Кога-

то разпях текста, искрено се молах пред икона на свети Йоан да му бъде благоприятна моята песен и славата да бъде не за мен, а за него.

Произведението разказва житието на свети Йоан Рилски. Какъв е съвременният прочит на публиката за него?

– Св. апостол Павел казва: „Иисус Христос е същият вчера, и днес, и во веки“ (Евр. 13:8). Трябва да се има предвид, че житието на гаген светец не е никаква биография в съвременен смисъл. Преди всичко то е във връзка със Свещеното писание. Както в православната икона се прославя не плътта,

а подвигът на светеца, така и в житието се описват духовният подвиг, силната вяра, чудотворството на Божия угодник. Всичко това трябва да бъде за вдъхновение и подражание на вярващите.

В музикалната поема „Рилският пустинник“ има много послания. Те наистина звучат актуално. Още в самото начало хор от монаси пее:

Явилъ еси от матерних пеленъ

свещенъ сосудъ,

богосъе Йоанъ не, и домъ Пресвѣтаго Духа,

милостию паче, нежели млекоу

Воспитанъ былъ еси.

Блаженъ грядый во имя Господне!

(От майчини пелени се показва свещенъ съд и дом на Пресветия Дух, богосъе Йоане, възпитан повече с милостта, отколкото

Страници от книгата с поемата „Рилският пустинник“ на Тихомир Павлов. На една от тях е посочено, че произведенията през 1937 г. излизат и с препоръката от Министерството на просвещението. Снимки: личен архив на отец Кирил Попов

с мляко. Блажен е, който идва в име Господне!)

Преди да бъде подстриган за монах, младият Йоан споделя на своя духовен старец:

„О, жалко е за този народ,
защото няма люде духом силни
и няма вождове любвеобилни,
които по правий път
да го поведат...
И свян, и свян, о, отче, няма,
а само користи, измама,
безчестия царяйт и помисъл лукава.
Душата ми вопий – вопий и възридва,
че няма никакъв изход
за нашия велик народ.
Останал без пророци и тълмачи,
без пътища и без водачи
като в пустиня опустяла.
О, отче мой, о, отче мой,
солта напълно е обезсоляла...

Тежи, тежи ми на душата!
Ще ида аз навътре във гората,
за да не чувам гласове човешки,
ни вести, ни проклетия тежки
и дето само птички хвалят Бога –
и там ще се предам
на моята размисъл строга,
на пост, молитви, бдение...
Ще стигна, отче, до забвение
на всички земни суети и страсти“.

Цялата публика става съп-
ричастна на светия живот на
Рилския пустиножител. Всъщ-
ност тази свещена поема е
една молитва. Както по време
на богослужение ние прославя-
ме Бога чрез четива и песно-
пения, така и тук чрез тези
боговдъхновени текстове и
музиката ние се вдъхновява-
ме от подвига на преподобния
Йоан Рилски, чистосърдечно
прославяме и усърдно молим!

Преди своето успение той
оставя писмен завет на свои-
те ученици и следовници. Ето

как отчасти се представя в
поемата:

„Чеда,
вий слушайте завета ми,
що искам на народа ми да предадете, –
бедите си за да преодолее.
Помнете,
че вий сте солта му праведна,
която не бива во век да обезсолее.
Кажете му:
Във труд и всяческо търпение
да готви своето спасение
с духовни сили укрепен –
и нека е благословен
по своя стръмен път нагорен
към възход, грейнали лъчи;
да бъде твърд и неуморен.
И нека знай,
че Бог вразите му ще разточий“.

А в самия край така утешава
своите чеда:

„Недейте плака, чеда, възлюбени мои,
защото аз ще бъда с вас во век веков.
О, Господи Всеблаг, във светлия покой
приеми Иоанна, покорний раба твой
и бди над моите братя, Предвечний
Савадт –
над моя беден, беден, но велик народ
и ниспосли му, Татко, светло благословение
да стигне своето заветно назначение“.

**Произведението е поста-
вено на сцена от режисьора
академик Пламен Карталов
в Софийската опера и балет.
Какъв беше работният про-
цес по реализацията му – с
актьорите, изпълнителите
и самия академик Карталов?**

– Наистина огромна е ролята
на академик професор Пламен
Карталов, за да се случи всич-
ко това. Преди няколко години,
щом споделих с него откри-
ването на тази малка книжка

„Рилският пустинник“, той без-
да се двоуми, веднага каза, че
иска да я постави. И ето че
това се случи с Божията по-
мощ и тази на свети Йоан, с
премиерен спектакъл на 10
май 2023 г. с гост-диригент
музикално надарения Староза-
горски митрополит Киприан.
Искам специално да благода-
ря на скъпия маестро Пламен
Карталов за неговото любве-
обилно отношение, невероят-
но умение в организирането,
реализацията и цялостната
подкрепа на това богоугод-
но дело! Искам да отбележа и
огромната заслуга на младия
композитор и диригент Георги
Стрезов, който направи блес-
тяща оркестрация! По време
на репетициите мое смирение
благодарих на целия артисти-
чен състав (около 160 души)
за тяхното гръзновение и ви-
сок професионализъм, като ги
помолих да имат отношение
като към църковни песнопе-
ния и адресът да бъде преди
всичко нагоре!

**Какви са отзивите, кои-
то достигат до вас през
тези няколко години – от
май 2023-та до днес, откак-
то зрителите и слушате-
лите се срещат с „Рилският
пустинник“?**

– Слава Богу, че музикалната
поема „Рилският пустинник“ се
превърна в събитие в църковния
и музикалния живот у нас. Още
преди премиерата през 2023 г.
Светият Синод на Българската
православна църква реши спек-
такълът да се посвети на 70-го-
дишнината от Възстановяване-

то на Българската патриаршия,
през следващата 2024 г. – на
100-годишнината от освещава-
нето на Патриаршеската кате-
драла „Св. Александър Невски“, а
през 2025 г. – на 1160 години от
покръстването на българския
народ. Нека с Божията помощ
през тази година достойно да
отбележим бележитите годиш-
нини на преподобни Йоан Рилски
Чудотворец!

Радвам се, че чувам отзиви след
спектаклите, че хората излизат
по-добри, обнадеждени, че наг
нас бди свети Йоан и е молитвен
ходатай пред Бога за всички нас!

**Вие сте изявен композитор.
Какви са спецификите при цър-
ковната музика и какъв от-
печатък оставя съвременето
върху нея?**

– Творческият дух е присъщ на

всеки човек. Това е подобието Бо-
жие, вложено у човека, т.е. стре-
межът към усъвършенстване,
при което най-важно е духов-
ното издигане. През вековете
много боговдъхновени люде са
внесли своя достоен принос за
развитието и обогатяването
на църковното пеене. Необхо-
димостта да се създават нови
църковни творби не е намаляла и
днес. Трябва обаче да се има пред-
вид, че това е трудно, сложно,
отговорно, свято дело – призва-
ние. Творецът на църковни песно-
пения може да има свой почерк,
но няма пълна свобода на твор-
чество. Тук не са нужни само по-
знания в областта на теорията
на музикалните елементи и вла-
деене законите на хармонията, а
преди всичко е необходимо ясно
религиозно съзнание, спазване
на църковния стил и непрестан-
на молитва за достойна Божия

прослава. Нужна е църковност в
църковните песнопения!

В Православната църква кате-
горично имаме „акапелно“ изпъл-
нение на църковните песнопения.
Когато обаче сме извън храма,
както е в случая, текстът може
да се облече в музика с подкрепа-
та на оркестър. Такъв е и зами-
сълът на Тихомир Павлов – ли-
брето за музикална поема. Това
не е нещо ново. Мога да кажа, че
такива музикални творби има в
много православни страни, а и у
нас през първата половина на XX
век големите наши музикоучите-
ли Добри Христов, Петър Динев
и др. пишат такива по-малки му-
зикални пиеси.

Нека с чисти сърца достой-
но да славим Бога, като живеем
вярата с надеждата за вечен
живот!

София, 26 юли 2024 г. Софийската опера и балет представя „Рилският пустинник“ пред храм-паметника „Св. Александър Невски“. Музикалната поема е по текст на Тихомир Павлов и музика от отец Кирил Попов, под диригентството на Старозагорския митрополит Киприан.
Снимка: Милена Стойкова, БТА

АЛЕКСАНДЪР ЧОБАНОВ, ПИСАТЕЛ И СЦЕНАРИСТ: БЛАГОСЛОВЕНИ СМЕ, ЧЕ ИМАМЕ РИЛСКИЯ МАНАСТИР И НЕГОВИЯ СВЕТЕЦ СВЕТИ ЙОАН РИЛСКИ

„Сам по себе си Рилският манастир и неговият светец свети Йоан Рилски са поразителни. Ние сме благословени, че имаме такова място и такъв светец, който е бродил из земите ни“, казва в интервю за списание ЛИК писателят и сценарист Александър Чобанов.

Той е автор на романа „Дъждът оставя следи“, който се превърна и в минисериал. През лятото шестте му епизода бяха излъчени по Нова телевизия. Сюжетът проследява разследването около мистериозна находка, намерена в Рилския манастир – човешки кости, около които витаят болезнени тайни. В книгата разследването се поема от двамата главни герои – бившия полицай Борислав Андреев и инспектор Ангел Обретенов. В сериала образът на инспектор Обретенов е поверен на актрисата Христина Джурова и героинята ѝ се нарича Ангелина Обретенова.

Александър Чобанов е роден в Смолян през 1979 г. В Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград завършва специалност „Българска филология“, а след това и магистратура по „Творческо писане“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и American and British Studies в Нов български университет.

Автор е на три сборника с разкази – отличения с наградата „Южна пролет“ за дебютант в категория проза през 2008 г. „Колекция 18“, „Летен следобед“ и „Квантова градина“. „Дъждът оставя следи“ е третият му роман, който идва след „Хлапета“ и „Неотминало“. Заедно с Владимир Полеганов Александър Чобанов е съавтор на „Минало несвършено. Роман за отгел

Писателят и сценарист Александър Чобанов
Снимка: Красимир Николов, БТА

„Издирване“ – криминален психологически роман по сериала „Отдел „Издирване“.

Като сценарист Александър Чобанов се включва в създаването на сериалите „Румбата, Роналдо и аз“, „Дървото на живота“ (сезон 2), „Четвърта власт“, „Под прикритие“ (сезон 2 и 3), „Дяволското гърло“, „Съни бийч“, „Отдел „Издирване“, „Мен не ме мислете“, „Майките“ и „Дъждът оставя следи“.

Той е сценарист и на полнометражните филми „Привличане“ и „Спекуланти“.

Пред списание ЛИК Александър Чобанов разказва защо Рилският манастир заема централно място в „Дъждът оставя следи“ и какво го е провокирало да разкаже историята с криминалната нишка в нея. Той споделя какво е влиянието на Умберто Еко в писането на този роман и дали той има нещо общо с „Името на розата“. Чобанов разказва и какви са били спецификите при снимането на сериала в Рилския манастир, както и какво послание би искал да достигне от творбата му до съвременния българин.

„Може би най-важното, което остана за мен като послание, е, че трябва да помним и хубавото, и лошото, което ни се е случвало през годините, защото историята подсказва, че който не помни, много лесно и бързо се оказва в същата ситуация“, казва писателят.

Господин Чобанов, как Рилският манастир се превърна в „главен герой“ на третия ви роман „Дъждът оставя следи“? Бяхте ли повлиян от „Името на розата“ на Умберто Еко?

Той не се превърна, оказа се, че там са се случили събития, които ме провокираха да ги интерпретирам художествено, а именно изгонването на монасите от най-стария и най-големия ни манастир и заедно с това превръщането му в музей. Това е решение на Българската комунистическа партия. Та от тази гледна точка няма къде другаде да се развива действието в романа ми. Колкото до влиянието на Умберто Еко върху мен като писател човек – то е неминуемо, защото това е една от най-големите фигури в световната литература на миналия век. Романите му посочиха нов път за литературата, а именно – той успя да срещне жанровата

литература с авторската художествена проза. Това определено ми е повлияло. Вече конкретно „Името на розата“ не бих казал. Историите са толкова различни, общото е, че действието и в двете се развива в манастир.

Какво ново научихте за манастира, докато пишехте за него, и имаше ли нещо поразително?

Сам по себе си Рилският манастир и неговият светец свети Йоан Рилски са поразителни. Ние сме благословени, че имаме такова място и такъв светец, който е бродил из земите ни. Но като че най-поразително си остават човешката глупост и арогантност, довели до изгонването на монасите от манастира и опитът той да бъде превърнат в експонат.

Казвате в интервю, че сте имали дилема за жанра на романа – заради доку-

менталните факти и криминалния случай. Между кои жанрове се колебаехте и защо криминалният надделя?

При мен винаги ги има тези творчески търсения, моите лични убеждения са, че съдържанието и формата са едно цяло. Тоест историята, която разказваш, носи със себе си и своята жанрова определеност. При мен това е сложен процес и затова бяха всичките ми колебания, докато съдържанието не намери правилната си форма.

Историята беше разказана и в сериал, излъчван по НТВ в началото на лятото – с какво тя се промени при преноса ѝ на екрана?

Много неща се промениха най-вече заради разликата в езика на медиата – от литература към кино. Но имаше и чисто творчески решения, които взехме заедно с режисьорите Кристина Грозева и

Петър Вълчанов. Едно от тях беше, че избрахме главният разследващ полицай, който в романа е мъж – Ангел Обретенков, в сериала да бъде жена – Ангелина Обретенкова. Това ни откри доста интересни възможности за интерпретации на драматургията. Персонажът заживя свой живот, за което допринесе и чудесната актриса, която го изигра – Христина Джурова.

Как изглеждаха и какви изисквания имаше към снимките в едно от най-забележителните духовни, а и туристически места в страната?

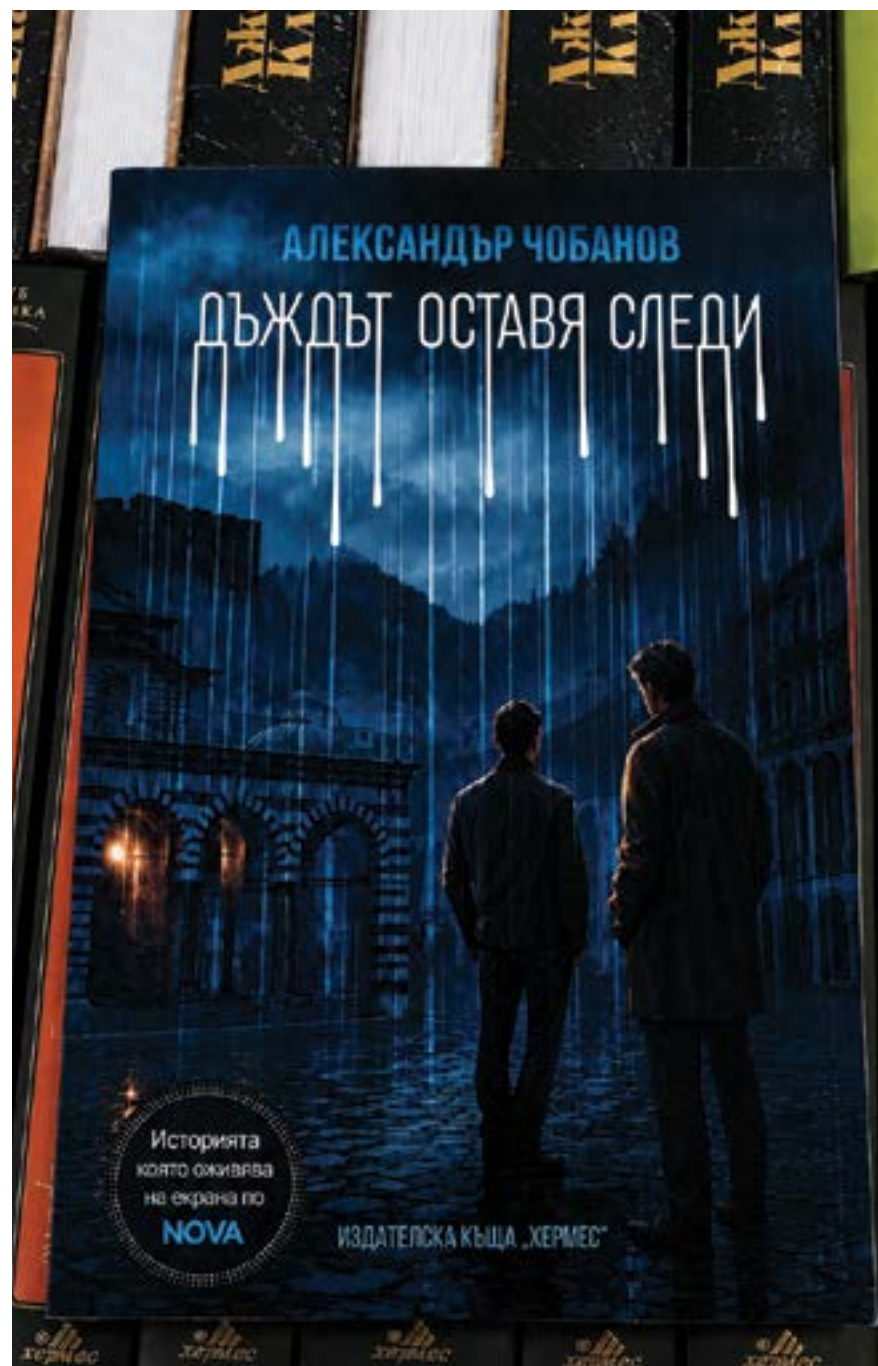
Не бих казал, че имаше фразиращи изисквания или прекалено строги. Не повече от това да се съобразяваме с ритъма на живот на монасите и техните времеви диапозони. Да не вдигаме излишен шум и да пазим обителта. Подходихме изключително отговорно и тук е мястото да благодаря на манастирското братство и на адвоката на Рилския манастир – Росен Михайлов, за тяхното съдействие и разбиране към това, което правим. Без това разбиране сериалът щеше да изглежда по съвсем различен начин.

Какво послание бихте искали чрез романа и чрез сериала да стигне до съвременния българин?

Знам ли и аз. Предпочитам всеки сам да намери посланието за себе си. Но може би

най-важното, което остана за мен като послание, е, че трябва да помним и хубавото, и лошото, което ни се случва през годините, защото историята подсказва, че който не помни, много лесно и бързо се оказва в същата ситуация. Имам предвид, че

политиката в крайна сметка се храни от разделението на обществото, без значение ляво-дясно, горе-долу, и не само в България, като цяло това е същността ѝ, но ние като хора и граждани трябва да умеем да правим разлика между добро и зло.

Корицата на книгата „Дъждът оставя следи“ на Александър Чобанов, превърнала се във вдъхновение и за едноименния сериал, излъчен през това лято по телевизията. Снимка: Яница Христова, БТА

ЗАВЕТ НА СВЕТИ ЙОАН РИЛСКИ

Икона на свети Йоан Рилски от главния иконостас на Рилския манастир. Снимка: БТА

Аз, смиреният и грешен Йоан, който не съм извършил никакво добро на земята, когато дойдох в тази Рилска пустиня, не намерих човек в нея, но само диви зверове и непроходими дебри. И поселих се в нея самин със зверовете, без да имам нито храна, нито покрив – небето ми беше покрив, земята постеля и билките храна. Но благият Бог, заради любовта към Когото презрях всичко и претърнях

глад и жажда, мраз и слънчев пек, и телесна голота, съвсем не ме остави, а като благоутробен и чедолюбив баща обилно задоволи всичките ми нужди. И какво да въздам Господу за всичко, що ми даде? Много са благодеянията Му към мене, понеже погледна от светите Си височини на моето смирение и ми оказа помощ да претърпя всичко – не аз, но силата Христова, която е в мене, защото от Него е

всяко добро дарование и всеки съвършен дар отгоре идва.

И като ви гледам днес събрани в Господа тук, където, както казах, досега човек не е обитавал, но само диви зверове, а освен това, като предчувствам, че скоро ще настъпи краят на тукашния ми живот, поради това намислих да ви оставя преди моето отхождане оттук настоящето мое отческо завещание, както и бащите по плът оставят на своите чедо земно наследство от сребро и злато, и друго богатство, та като поменавате вашия по Дух Свети отец, да не забравяте и неговото завещание.

Зная аз, възлюбени в Господа чедца, добре зная, че вие като новоначални още сте неукрепнали в иноческия живот. Но не се бойте, защото Божията сила в немощ се проявява. Ето защо и намислих да ви напиша това мое грубо и неукло завещание, та като го имате винаги в паметта си, да се укрепявате телом и духом в Господа и да преуспявате чрез добродетелите в страх Божий. Вярвам на моя Бог, Комуто служи от младостта си и усърдно се потрудох, че след моето заминаване тази пустиня, която досега беше страшна и необитаема, ще бъде населена от много пустинни жители и ще се изпълни и над нея писаното: „напустеницата има много повече деца от оная, която има мъж“. (Ис. 54:1)

Поради това, моля ви, чедца мои, които в Господа събрах, моля ви, утробо моя, не пренебрегвайте наставлението на вашия отец и с Апостола ви казвам: „*нак съм в родилни болки, докле се изобрази във вас Христос*“ (Гал. 4:19). Моля ви и ви заклевам със страшното Божие име да не нарушите или изоставите нищо от него след моята смърт, но всичко, което написах, както е написано, да изпълнявате напълно, както се и обещахте пред Бога. А който престъпи или наруши нещо от него, той да бъде проклет и отлъчен от Отца и Сина и Светия Дух, и да няма дял със светите, които от века са Богу угодили, но неговият дял да бъде с ония, които са разпнали Господа на славата и с Неговия предател Юда, и да се заличи от книгата на живите и да не бъде записан с праведните.

И преди всичко ви завещавам да пазите светата вяра непорочна и незасегната от всякакви злословие, както приехме от светите отци, без да я примесвате с чужди и различни учения. Стойте добре и дръжте преданията, които сте чули и видели от мене. Не се отклонявайте нито надясно, нито наляво, но по царския път ходете. Пазете се грижливо от светски увлечения и винаги помнете заради що сте излезли от света и заради що презряхте света и което е в света.

Най-вече се пазете от змията на сребролюбие, защото сребролюбие е корен на всички злини според Апостола,

който го нарича второ идо-лослужение. Защото за инокa богатството не са среброто и златото, но съвършеното нестяжание, отречението от своята воля и голямото смирение. Не ви говоря това като от свои си заповеди, а Христовите заповеди ви напомням. Защото Той говори на светите Си ученици, а чрез тях и на всички, които са се отрекли от света: „*Недейте има ни злато, ни сребро, нито мед в поясите си, ни торба*“ (Мат. 10:9) и пр. Златото и среброто са голям враг на монаха и подобно на змия хапят оногова, който ги притежава. Ако имаме несъмнена надежда в Бога, Той не ще ни остави лишени от нищо, защото сам Той казва: „*Ако би и жена забравила своите чедa, аз няма да ви забравя*.“ (Ис. 49:15) И пак: „*Но първом търсете царството на Бога и Неговата правда и всичко това ще ви се придаде*.“ (Мат. 6:33) Защото в началото, когато дойдох в тази пустиня, лукавият и мене опита да изкуси чрез сребролюбие, като благочестивият цар ми изпрати множество злато. Когато се отказах да го видя заради Господа, аз разбрах, че това е било коварство на дявола. Не го приех, но го върнах на оногова, който го изпрати, понеже така помислих в себе си: ако исках да имам злато и сребро и подобни тям неща, то защо дойдох в тази страшна и непроходима пустиня, където човек не намерих, а диви зверове. И така се избавих от козните на лукавия изкусител, който се ста-

рае да ни спъва с онези неща, от които самоволно се отрекохме. Поради това и вие не търсете нищо от тия неща. Вашият Небесен Отец преди вашите просби знае от що се нуждаете.

Не търсете също да бъдете познавани и обичани от земните царе и князе, нито се надявайте на тях, като оставяте Небесния Цар, Комуто се записахте да бъдете воини и да воювате не против плът и кръв, а против миродержеца на тъмната на моя век. Но и пророк Йеремия ни предупреждава, като говори тъй: „*Проклет оня човек, който се надява на човек*“ (Йер. 17:5) и пр. И като изброява злините, той добавя, че е „*благословен оня човек, който се надява на Господа*“ (Йер. 17:7). Не думайте: какво да ядем или какво да пием, или какво да облечем? Защото всичко това търсят езичниците (Мат. 6:31-32). Погледнете птиците небесни, че не сеят, нито жънат, нито в житници събират; и вашият Отец Небесен ги храни. Не сте ли вие много по-ценни от тях? (Мат. 6:26) Веднъж излезли от света, не се връщайте назад ни с тяло си, ни с ум, защото никой според казаното: „*Който е сложил ръката си върху ралото и погледва назад, не е годен за царството Божие*.“ (Лук. 9:62) Но и Апостолът учи: „*Забравям, що е зад мене и се силно стремя към това, що е пред мене*.“ (Фил. 3:13) Какво означава „*забравям, що е зад мене*“, чедца мои? Нищо друго, освен да предадем изцяло на дълбините на забвението

всичко онова, което, като излязохме от света, оставихме и презряхме заради Бога, да се стремим към предстоящия нам подвиг, към който бидохме призвани от нашия Подвигоположник, преблагия наш Бог Господа Иисуса Христа, Който ни е удостоил да понесем Неговия благ ярем, защото игото Му е благо и бремето Му леко (Мат. 11:30).

И както ви събра в едно благодатта на Светия Дух, така и вие се старайте да живеете еднородно и едномислено, с еднакво дихание само към вечното въздаяние да гледате, което Бог е приготвил за ония, които са Го възлюбili. Общежителното пребивание в много е по-полезно за монасите, отколкото уединението, понеже уединението не подхожда на мнозина, но на малцина, които са усъвършенствани във всички иночески занимания. Общият живот пък за всички е полезен, както и отеческите книги доста относно това говорят и ни учат. Духоречивият пророк Давид го похвалява, като казва: „*Колко хубаво и колко приятно е братя да живеят наедно*.“ (Пс. 132:1) Друг движен от Духа църковен песнописец припява към това: „*Защото в това Господ обеща живот вечен*.“ Но не говори ли и Сам нашият благ Владика Господ Иисус Христос с пречистите Си уста: „*Дето са двама или трима събрани в Мое име, там съм аз посред тях*.“ (Мат. 18:20) А нашите богоносни отци за отшелническия живот казват: „Горко ономува, който е сам,

защото ако падне, няма кой да го вдигне.“ Ето защо, чедца, не пренебрегвайте и вие общото житие, похвалявано от Духа Светаго чрез пророческите уста, но още повече го утвърдете и бъдете като едно тяло в Господа, което има различни членове, като едни представляват главата, която разпорежда, други нозете, които работят и носят, други пък гругите членове на тялото, та да се състави от всички едно в Господа духовно тяло, водено и управлявано от една разумна и словесна гуша (в духовен смисъл) и нищо да няма разделено. И когато се установи такова пребивание, и живот по Бога, тогава и Сам Той ще бъде посред вас, като ви управлява невидимо.

Не търсете да седите на челните места и да началствате, но помнете Оногова, Който е казал: „*Който иска между вас да бъде пръв, нека бъде на всички роб*.“ (Марк. 10:44) Избирайте си наставници и поставяйте за началници ония, които Бог ви покаже, сиреч мъже, засвидетелствувани от всички заради духовните им занимания и които превъзхождат всички по разум и духовно разсъждение, а и способни добре, и богоугодно да пасат повереното им стадо по пасищата на благочестието и на животворните Христови заповеди. Подобава повече за такива да се иска от Бога напътствие, отколкото от собственото си мнение. Ако ли пък, както казва великият наш отец и иночески наставник преподобният Ефрем

Сирийн, започнете всички да желаете начало и председателство, и всички изумени да сте, и всички наставници, и тълкуватели, и учители, и произрастват у вас раздори, спорове, разпри, съперничество, клевети, презрение, завист и груги неприлични за монасите страсти, тогава знайте, че Христос не е между вас, понеже Христос не е учител на раздора и несъгласието, но на мира и единството. Той се моли на Бога и Отца за светите Си ученици да бъдат едно, сиреч едномислени, и не само те, но и всички, които чрез тях вярват в Него, като казва тъй: „*Отче Светий, опази ги в Твоеото име, за да бъдат едно, както сме и ние*.“ (Иоан 17:11) И другаде: „*Не само за тях се моля, но и за ония, които по тяхното слово повярват в Мене, да бъдат всички едно*.“ (Иоан 17:20-21) И вие така бъдете едно. Имайте мир помежду си, защото Той казва на учениците Си: „*Мир ви оставям; моя мир ви давам*.“ (Иоан 14:27) А какъв е, чедца, моя мир Христов? Сам Той отново казва, думайки: „*аз ви давам не тъй, както светът дава*.“ Тоя Христов мир превъзхожда всеки ум. Това е оня мир, за който пророкът говори: „*И мирът Му няма край*.“ (Ис. 9:7) Но и Апостолът ни учи, като казва: „*Да имате мир с всички и светост, без която никой няма да види Господа*.“ (Евр. 12:14) Такъв мир, прочее, имайте и вие помежду си и с голямо едномислие и разсъждение устройвайте всичко по Бога, за да не прогневявате

нашия благ Владика Бога.

Ако ли пък се намери някой измежду вас, който да сее плевели, раздори и други съблазни, такъв веднага изведете изсред вашето събрание, за да не се обърне на живеница, по гумите на Апостола (2 Тим. 2:17), та да не се разпространи злото между добрите и „да не би някой горчив корен, като изникне, да причини вреда и чрез него да се осквернят мнозина.“ (Евр. 12:15) И злият вълк да не смути мирното Христово стаго, защото и такива има да се явят. За тях Христос предсказва, думайки: „Горко на света от съблазните, защото съблазни трябва да дойдат.“ (Мат. 18:7) Поради това и вие се пазете от такива, чедца, и не ги допусчайте да живеят помежду ви, но ги прогонвайте далеч от себе си, както пастирът прогонва краставите овци от чистото стаго.

Като живеете пък заедно заради Господа и един другиму като носите тежотите, не пренебрегвайте и онези, които живеят в уединение и се скитат по пустини и планини, по пещери и земни пропасти (за които светът не беше достоен) (Евр. 11:38), но им помагайте с което можете, за да ги имате молитвеници пред Бога, защото „голяма сила има усърдната молитва на праведника“ (Иак. 5:16).

Поучавайте се в закона Господен ден и нощ, често четете отеческите книги и се старайте да бъдете подражатели на светите наши отци Антоний, Теодосий и други, които със своите добри

дела просияха като светили в света. Придържайте се здраво към църковните правила, като не изоставяте или пренебрегвате нищо от онова, що е установено от светите отци.

Ръководието да не пренебрегвате, но в ръцете ви всякога да има работа. Молитвата „Господи, Исусе, Христе, Сине Божий, помилуй мене грешния“ да ви бъде постоянно на уста, а заедно с нея и споменът за смъртта в ума ви. Такова беше заниманието на древните пустинни отци и не ядоха напразно своя хляб, и не само себе си препитаваха от труда на своите ръце, но даваха и на нуждаещите се и така не се излъгаха в своята надежда. „Защото добре е с благодат да се укрепява сърцето, а не с ястия, от които полза не получиха ония, които ги употребиха (Евр. 13:9) – казва Апостолът и добавя, – братолюбие то да пребъдва между вас; страннолюбие то не забравяйте, защото чрез него някои, без да знаят, оказаха гостоприемство на Ангели.“ (Евр. 13:1-2)

Новопросветените люде от единокръвния си народ утвърждавайте във вярата и ги наставлявайте да изоставят нелепите езически обичаи и зли нрави, които поддържат дори и след приемането на светата вяра. Но това вършат поради грубост, затова се и нуждаят от вразумение.

Още много имах да ви говоря, възлюблени ми в Господа мои чедца, но не е възможно всичко да напиша. Предавам ви на Тогова, Който е извор на

всяка премъдрост и разум и истински Утешител, Светия и Животворящ Дух, та сам Той да ви умъдри, вразуми, просвети, научи и настави на всяко добро дело.

Сега ви оставям възлюблени наш брат Григорий вместо мене за наставник и началник, за когото всички вие свидетелствувате, че е способен да ви ръководи добре и по Бога, и едномислено го избирате за началник, макар той и да не искаше, но от послушание и смирение се подчини на вашата молба. След това – когото Бог ви покаже.

Аз пък отсега желая да пребъдвам в тишина и безмълвие, за да се покая за своите съгрешения и да изпрося милост от Бога. А вие винаги поменавайте в молитвите си мене, грешния ваш отец, та да получа милост в съдния ден, понеже нищо добро не сторих на земята и се боя от съда и мъките, приготвени за грешници като мен. Благодатта Божия да бъде с всички вас, като ви осенява и закриля от всички злини. Амин.

Написа се в 6449 (941 сл. Хр.) година от сътворението на света, в 25-ия ден на месец март.

Аз, смиреният и многогрешен Йоан, първи жител на Рилската пустиня, подписвам с ръката си и потвърждавам горенаписаното.

Очаквайте през септември броя на списание ЛИК,
въдхновен от

ТРЪГВАНЕТО НА ПЪРВИЯ ТРАМВАЙ ПО СОФИЙСКИТЕ УЛИЦИ ПРЕЗ 1901 Г.

ЛИК
Литература Изкуство Култура

21 МЕДИИ И ВОДАЧИ

MEDIA AND LEADERS

СВЕТОВНА СРЕША НА
БЪЛГАРСКИТЕ МЕДИИ

18 – 21 ОКТОМВРИ 2026 Г.,
БУДАПЕША И ЕСТЕРГОМ (УНГАРИЯ)

WORLD MEETING
OF BULGARIAN MEDIA

18 – 21 OCTOBER 2026,
BUDAPEST AND ESZTERGOM (HUNGARY)

www.bta.bg